

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ETNOLOGIE

Historické vědy – etnologie

Ing. Binh Slavická

Částice v moderní vietnamštině
Particles in modern Vietnamese language

DISERTAČNÍ PRÁCE

Vedoucí práce: doc. PhDr. František Vrhel, CSc.

Praha 2016

Prohlašuji,

že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

datum

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala doc. PhDr. Františku Vrhelovi, CSc. za vstřícné a odborné vedení mé disertační práce, za ochotu a cenné rady, všem kolegům za pomoc a podporu a v neposlední řadě své rodině za všestrannou podporu během její přípravy a psaní.

ABSTRAKT

Tato disertační práce se zabývá částicemi v moderní vietnamštině. Vietnamské částice tvoří jen malou skupinu synsémantických slov, hrají však velmi důležitou funkci ve vyjadřování postoje mluvčího k posluchači a k obsahu sdělení, rovněž ve vyjadřování gramatických a modálních vztahů ve větě. Do této skupiny patří jak částice, které stojí na konci věty, tak i částice nacházející se před slovem, nebo na začátku fráze či věty.

I přes svou důležitou funkci představují částice ve vietnamštině zatím málo prozkoumanou oblast. Částice byly dosud zkoumány jen jako součást mluvnice; monografií zaměřených na téma částic je stále málo. Téměř všechny práce se zabývají jen malým počtem částic a soustřeďují se především na částice, které stojí na konci věty.

Tato práce se zabývá oběma podskupinami částic – částicemi stojícími na konci věty i částicemi předcházejícími slovu, frázi nebo větě. Zkoumá, zda jsou částice ve vietnamštině slovním druhem; vymezuje kritéria pro klasifikaci částic; provádí jejich analýzu, a to na konkrétních situacích, kde se vyskytují, a popisuje jejich sémantickou charakteristiku; posléze nabízí tabulku částic včetně jejich možných kombinací. Práce mimoto nabízí pro každou částici možné české ekvivalenty pro jejich případný překlad do češtiny.

Základní materiály, o které se tato práce opírá, tvoří několik příruček od francouzských a amerických autorů i práce od vietnamských badatelů. Jako materiály k analýze slouží výkladové slovníky vietnamského jazyka a dále díla krásné literatury významných vietnamských spisovatelů z let 1930-1945.

Klíčová slova:

vietnamština – slovní druhy – synsémantická slova – částice – modální částice
– zdůrazňovací částice – částice ve vietnamštině

ABSTRACT

This doctoral thesis is concerned with particles in modern Vietnamese. Although Vietnamese particles form a small group of synsemantic words, they play a very important role in expressing the attitude of the speaker to the hearer/listener and to the message content as well as expressing grammatical and modal relationships within the sentence. The group includes particles positioned at the end of the sentence, particles appearing before a word as well as at the beginning of a phrase or a sentence.

Despite their important function, particles in Vietnamese still are a scarcely explored topic. Particles have been explored usually as part of grammar books; so far, there are only few monographs on the topic of particles. Almost all works deal with a small number of particles and focus especially on those appearing at the end of the sentence.

This work is concerned with particles at the end of the sentence as well as particles preceding a word, a phrase, or a sentence. It examines whether particles in Vietnamese are a part of speech at all; it sets forth criteria for classification of particles; it performs their analysis based on actual situations where they appear and describes their semantic characteristics; furthermore, it offers a chart of particles including their possible combinations. Besides, the work offers possible Czech equivalents of each particle which might be used for translation into Czech.

This work is grounded in several manuals by French and American authors as well as works by Vietnamese scientists. The subject matter for the analysis lies in dictionaries of Vietnamese language as well as works of fiction by Vietnamese authors from the period of 1930-1945.

Keywords:

Vietnamese – parts of speech – synsemantic words – particles – modal particles – emphatic particles – particles in Vietnamese

Obsah

ÚVOD	8
1 VÝZKUM A LITERATURA	10
1.1 Dosavadní výzkum	10
1.2 Přehled literatury	13
1.2.1 Gramatické příručky	13
1.2.2 Slovníky	16
1.2.3 Korpus	17
1.3 Cíl práce	18
2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VIETNAMŠTINY	20
2.1 Genealogická a typologická klasifikace	20
2.2 Moderní vietnamština	23
2.3 Slovní druhy v moderní vietnamštině	26
2.3.1 Slovo ve vietnamštině	26
2.3.2 Otázka slovních druhů v moderní vietnamštině	27
2.4 Osobní zájmena	34
2.4.1 Osobní zájmena původní	35
2.4.2 Osobní zájmena jako substantivní výpůjčky z příbuzenských vztahů ..	36
3 ČÁSTICE V MODERNÍ VIETNAMŠTINĚ	40
3.1 Teoretické východisko	40
3.2 Základní typy jednoduché věty ve vietnamštině	43
3.2.1 Věta oznamovací	44
3.2.2 Věta tázací zjišťovací	45
3.2.3 Věta rozkazovací	45
3.3 Synsémantická slova ve vietnamštině	46
3.4 Částice ve vietnamské jazykovědě	47
3.4.1 Definice částic podle výkladových slovníků	47
3.4.2 Definice částic podle odborníků	49
3.4.3 Vymezení termínu částic	51
3.4.4 Částice a ostatní slovní druhy	52
3.5 Charakteristika částic a kritéria pro jejich zařazení	53

3.5.1	Charakteristika.....	53
3.5.2	Kritéria pro zařazení.....	55
3.6	Klasifikace podle syntaktických vlastností.....	56
3.6.1	Koncové částice.....	56
3.6.2	Zdůrazňovací částice.....	58
3.7	Klasifikace podle sémantických vlastností.....	58
3.7.1	Částice emocionální.....	58
3.7.2	Částice hodnoticí.....	59
3.7.3	Částice apelové.....	60
3.8	Seznam částic podle výkladových slovníků.....	61
4	ANALÝZA NA ZÁKLADĚ VYBRANÉ LITERATURY.....	83
4.1	Autoři a jejich díla.....	83
4.2	Analýza částic.....	85
	ZÁVĚR.....	125
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	127

ÚVOD

Ve vietnamštině existuje skupina slov označovaná jako částice, která slouží k vyjádření postoje mluvčího k adresátovi a k obsahu sdělené skutečnosti, nebo slouží k zdůraznění nějaké části věty. Ze sémantického hlediska patří tato slova do vrstvy synsémantické, tedy se jedná o slova neplnovýznamová nebo prázdná. Ze syntaktického hlediska se mohou tato slova ve větě vyskytovat v různých pozicích. Některá se nachází pouze na začátku věty, nebo na začátku fráze, či dokonce jen před slovem; jedná se výhradně o částice zdůrazňovací. Jiná slova se nachází pouze na konci věty a to u všech typech vět, tj. věty oznamovací, tázací a rozkazovací. Tato slova označujeme jako částice koncové/finální.

V materiálech od zahraničních autorů se zmíněná slova, a mnohdy nejen ona, označují jako *particules* (fr.) nebo *particles* (ang.). Pojmenování těchto slov ve vietnamských gramatických příručkách je složité a neméně složité je i jejich zařazení do tzv. slovních druhů ve vietnamštině, neboť samotná slovnědruhová otázka ve vietnamštině bývá nejednoduchým problémem.

Disertační práce **Částice v moderní vietnamštině** výsledkem mého zájmu o hlubší studium vietnamštiny spojeného s výukou tohoto jazyka na oboru vietnamistika na Ústavu Dálného východu při FFUK v Praze. Práce se zaměřuje na zkoumání výše zmíněné skupiny slov z obou hledisek, tj. ze sémantického a funkčního hlediska. Práce zkoumá, zda jsou částice ve vietnamštině slovním druhem; vymezuje kritéria pro klasifikaci částic; provádí jejich analýzu, a to na konkrétních situacích, kde se vyskytují, a popisuje jejich sémantickou charakteristiku; dále nabízí seznam částic včetně jejich možných kombinací. Práce mimoto nabízí u každé částice její možné české ekvivalenty pro jejich případný překlad do češtiny.

Základní materiály, o které se tato práce opírá, tvoří výkladové slovníky vietnamského jazyka, dále díla krásné literatury od významných vietnamských

spisovatelů z let 1930–1945. Literární díla jsou důležitá zejména pro analýzu částic. Zatímco díky důležité vlastnosti vietnamštiny, tedy pevnému slovosledu, není to z funkčního hlediska složitá otázka, ze sémantického hlediska se jedná o zajímavý, ovšem nesnadný úkol. Významy, které se díky částicím dají vyjádřit, se stěží určují bez kontextu. Sebelepší výkladový slovník často nedokáže všechny nuance postihnout, proto u některé částice nabízí např. pouze dva z pěti možných významů, které lze pomocí částice vyjádřit. Díky vybraným příkladům je možné analyzovat a určit více významů, než jsou ty, které jsou uvedeny ve slovníku.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol.

1. kapitola Výzkum a přehled literatury: představí významné práce týkající se částic ve vietnamštině, a to jak od zahraničních, tak od vietnamských autorů. Přehled literatury uvádí důležité gramatické příručky, zejména příručky od francouzských a amerických autorů, včetně slovníků, ze kterých je pracovní soupis částic sestaven.
2. kapitola Stručná charakteristika vietnamštiny: podává informaci o klasifikaci vietnamského jazyka, pojednává o slovních druzích v moderní vietnamštině. Pozornost je věnována osobním zájmenům, protože jejich výběr často souvisí s použitím částic.
3. kapitola Částice v moderní vietnamštině: poskytuje vymezení termínu částic a kritéria pro jejich klasifikaci. Na základě výkladových slovníků je sestavena tabulka částic jako základní seznam pro analýzu. Práce při analýze částic využívá poznatky z modality, z pragmatiky, v neposlední řadě principy zdvořilosti.
4. kapitola: stručná informace o autorech a jejich vybraných dílech. Analýza částic na konkrétních příkladech za dostatečného kontextu poskytuje další jejich významy, tedy více, než je uvedeno ve slovnících. Tabulka částic, včetně možných kombinací částic, je sestavena na základě dílčích analýz.

1 VÝZKUM A LITERATURA

Částice představují ve vietnamštině zatím málo prozkoumanou oblast. Existuje několik prací zabývajících se částicemi, a to jak od vietnamských, tak od zahraničních autorů.

1.1 Dosavadní výzkum

Většina prací o částicích se soustředí spíše na skupinu tzv. koncové částice, zatímco skupině tzv. částicím zdůrazňovacím není věnováno mnoho pozornosti. Všechny práce, s výjimkou jedné, se zabývají pouze malým počtem částic, přičemž se většinou jedná o částice stojící na konci věty. Kompletní seznam částic tyto práce nenabízejí. Stejně tak jim nenabízí žádná z dosud vydaných publikací o vietnamské gramatice.

G. Aubaret nabízí slovníky a připojuje k nim informace o gramatice vietnamštiny. V každé ze dvou jeho slovníků *Vocabulaire Français-Annamite: Précédé d'un abrégé de Grammaire et d'un traité des Particules*¹ a *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*,² se nachází část, věnována gramatice, zejména o částicích. V kapitolách pod jménem *Traité des Particules*³ a *Des Particules*⁴ je uváděno velké množství slov a výrazů. Nachází se tam všechno: zájmena, příslovce, spojky, přeložky a citoslovce.

¹ Aubaret, G. *Vocabulaire Français-Annamite: Précédé d'un Abrégé de Grammaire et d'un Traité des Particules*. Bang Kok: Imprimerie de la Mission Catholique, 1861. Dostupné na www:

<<https://archive.org/details/vocabulairefran00aubagoog>>

² Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. Dostupné na www:

<https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>

³ Aubaret, G. *Vocabulaire Français-Annamite: Précédé d'un Abrégé de Grammaire et d'un Traité des Particules*. Bang Kok: Imprimerie de la Mission Catholique, 1861. s. 17–95. Dostupné na www:

<<https://archive.org/details/vocabulairefran00aubagoog>>

⁴ Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. s. 50–104. Dostupné na www:

<https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>

Významná je publikace *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar* od M. B. Emeneau.⁵ Věnuje se mimo jiné 17 částicím a nazývá je final particles.⁶ Velmi užitečný je doslovný překlad u každého příkladu. Je tu uvedeno i několik složených částic.

Další práce zabývající se částicemi je od I. I. Glebovové, která nabízí výklad s příklady 25 částic. Jedná se o částice, které stojí na konci věty. Glebovová je nazývá termínem *фразовые частицы*. Všechny ilustrující příklady jsou vybrány z literární tvorby a politických projevů. Autorka si všímá i kombinací dvou částic a vybírá 12 takových výrazů, ke kterým rovněž uvádí příklady, převzaté z literatury.⁷

Jedna z často citovaných publikací pojednávajících se o vietnamštině je *A Vietnamese Reference Grammar* od L. C. Thompsona.⁸ V této knize se Thompson mimo jiné věnuje i částicím (particles). Do částic ovšem rovněž zařazuje téměř všechno: citoslovce, spojky, příslovce, spojení dvou spojek dokonce slovesa.⁹ atd.

Nguyễn Kim Thân ve své knize *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*¹⁰ věnuje částicím jednu kapitolu, ve které se zabývá 37 částicemi.¹¹ Tato kniha je jediná ze všech gramatických příruček, která nabízí tak velký počet částic. Autor provádí každé částice výklad, přičemž vychází z vlastního rozdělení částice na ty, které slouží k tvorbě vět (tázací, žádací, zvolací) a na ty, které slouží k vyjádření postoje mluvčího. Uvádí i několik výrazy s kombinací částic.

⁵ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951.

⁶ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. s. 210–219.

⁷ Glebovová, I. I. *Фразовые частицы современного вьетнамского языка*. In: Вьетнамский лингвистический сборник. М.: Наука, 1976. s. 232–253

⁸ Thompson, L. C. *A Vietnamese Reference Grammar*. University of Hawaii Press, 1984–1985. 386 s.

⁹ Thompson, L. C. *A Vietnamese reference Grammar*. University of Hawaii Press, 1984–1985. s. 258–276.

¹⁰ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 1997.

¹¹ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 1997. s. 359–380.

Nguyễn Đình Hoà uvádí v publikaci *Vietnamese*¹² 29 částic a dělí je do dvou skupin. První je skupina částic, které stojí na začátku a druhá na konci výpovědi. Výklad je velmi stručný.

Jedna z dosud nejucelenějších prací o vietnamských částicích je *Trợ từ trong tiếng Việt hiện đại* [částice v moderní vietnamštině] od Phạm Hùng Việta.¹³ Tato práce nabízí seznam 109 částic, což je nejvíce z nám dostupných prací. Přínos práce spočívá v nabízeném vzoru pro definici částic. Autor uvádí i analýzu funkce a užití několika částic, jde však o velice malý počet (pouze pět).

Z nejnovějších dostupných materiálů zaznamenáváme práci od D. Holea *Focus particles and related entities in Vietnamese*.¹⁴ Autor se zabývá tzv. *adverbial particles* neboli *AEO foci* (*cả* = also, *thậm chí* = even, *chỉ* = only)¹⁵ a do detailů je rozebírá, zvláště co se týče jejich různých kombinací s dalšími částicemi nebo příslovci v různých variacích slovosledu.

V poslední době se na internetu můžeme dostat i k několika odborným článkům zabývajícím se problematikou částic ve vietnamštině. Většinou se jedná o práce od vietnamských odborníků. Např. stat'*Tiểu từ tình thái cuối câu và vai trò gắn kết với các kiểu phát ngôn* koncových modálních částicích a jejich funkci v typech vět od Nguyễn Thị Ngọc Hân.¹⁶ Na základě uvedených deseti vzorových vět autorka analyzuje ze sémantického hlediska deset koncových částic v tázacích, oznamovacích a rozkazovacích větách. Další článek je *Biến thể ngữ pháp của một số*

¹² Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1997.

¹³ Phạm Hùng Việt. *Trợ từ trong tiếng Việt hiện đại*. [Částice v moderní vietnamštině.] Hà Nội: NXB KHXH, 2003.

¹⁴ Hole, D. *Focus particles and relatives entities in Vietnamese*. In: Hole, D., Löbel, E. (eds.). *Linguistics of Vietnamese*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013. s. 266–301.

¹⁵ Hole, D. *Focus articles and relatives entities in Vietnamese*. In: Hole, D., Löbel, E. (eds.). *Linguistics of Vietnamese*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013. s. 294.

¹⁶ Nguyễn Thị Ngọc Hân. *Tiểu từ tình thái cuối câu và vai trò gắn kết với các kiểu phát ngôn*.

[Koncové částice a jejich funkce v typech vietnamských vět.] Dostupné na www:

<http://www.vns.edu.vn/vns/images/stories/Bai_NCKH/14_NguyenThiNgocHan/5_nguyen%20thi%20ngoc%20han.pdf>

tiểu từ tình thái cuối câu trong phương ngữ Nam Bộ [Gramatická změna u několika modálních finálních částic v jižním dialektu] od autorky Trịnh Cẩm Lan.¹⁷

Tato disertační práce čerpá poznatky z výše zmíněných zdrojů a dalších monografií, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

1.2 Přehled literatury

Při sestavení seznamu vietnamských částic a následné analýze vycházíme ze dvou hlavních zdrojů. Prvním zdrojem představují výkladové slovníky a gramatické příručky, druhým jsou literární díla vybraných vietnamských autorů. Původně jsme chtěli využít databáze vietnamských korpusů, nakonec jsme ale od záměru ustoupili, a to nejen kvůli tomu, že v současné verzi vietnamských korpusů nelze vyfiltrovat pouze částice, ale především z důvodu, že uvedené příklady nemají široké kontextové okolí, tudíž neumožňují hlubší analýzu. Z toho pohledu se ukázal manuální výběr částic z literárních děl jako ideální.

1.2.1 Gramatické příručky

Existuje velké množství publikací o gramatice vietnamštiny. Zřejmě nejstarší dochovaná publikace je příručka *Linguae Annamiticae seu Tunchinensis brevis declaratio* od Alexandra de Rhodese, která byla publikována v roce 1651 v Římě.¹⁸ Jedná se o stručné informace o vietnamské gramatice. Svazek má osm kapitol. První kapitola se zabývá popisem vietnamských hlásek a jejich zápisem latinkou. Druhá kapitola popisuje tonální systém a diakritická znaménka. Další kapitoly velmi stručně popisují substantiva, adjektiva, verba, pronomina, a jiné. Poslední kapitola se věnuje pravidlům slovosledu. Tato příručka je součástí

¹⁷ Trịnh Cẩm Lan. *Biến thể ngữ pháp của một số tiểu từ tình thái cuối câu trong phương ngữ Nam Bộ*. [Gramatická změna u několika modálních finálních částic v jižním dialektu.] Dostupné na [www: <http://tailieuso.udn.vn/bitstream/TTHL_125/1472/1/NN_0083.pdf>](http://tailieuso.udn.vn/bitstream/TTHL_125/1472/1/NN_0083.pdf)

¹⁸ Alexandre de Rhodes (1593–1660), misionář působící ve Vietnamu. V roce 1651 v Římě vydal *Dictionarium annamiticum, Lusitanum et Latinum*, ve kterém annamštinu (vietnamštinu) zapisoval latinkou. Příručka *Linguae Annamiticae seu Tunchinensis Brevis Declaratio* je přeložena do vietnamštiny a připojena k vietnamskému vydání zmíněného Rhodesova slovníku (Thanh Lăng, Hoàng Xuân Việt, Đỗ Quang Chính. Hočiminovo Město: NXB KHXH, 1991).

trilingvního slovníku *Dictionarium annamiticum, Lusitanum et Latinum*, obsahuje velmi cenné informace o gramatice i dobové fonetické stránce vietnamštiny.¹⁹ V obou částech je vietnamština zapsána latinkou. Rok 1651 je tak považován za velmi významný mezník v dějinách vietnamského jazyka,²⁰ rovněž velmi významný mezník ve vývoji zápisu vietnamštiny latinkou a poznání vietnamského jazyka.²¹

V období od druhé poloviny 19. století do první poloviny 20. století byla vydána řada příruček; zejména prací od francouzských odborníků v rámci lingvistických výzkumů v Indočíně, např. už zmíněná *Vocabulaire français-annamite: Précédé d'un abrégé de grammaire et d'un traité des particules a Grammaire de la langue annamite* od G. Aubareta, *Eléments de grammaire annamite* od E. Digueta.²² Dále *Abrégé de grammaire annamite a Grammaire de la langue annamite* od Trương Vĩnh Ký,²³ *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar* od M. B. Emeneau, *Việt Nam văn phạm* [Gramatika vietnamštiny] od Trần Trọng Kim, Bùi Kỳ a Phạm Duy Khiêm.²⁴

Od druhé poloviny 20. století do současnosti vychází velké množství publikací. Vyjmenujeme např. *Việt ngữ nghiên cứu* [Výzkum vietnamského jazyka] od Phan Khôi,²⁵ *A Vietnamese Grammar* od L. C. Thompsona, *Грамматика вьетнамского языка* od Nguyễn Tài Cẩn,²⁶ *Vietnamese* od Nguyễn Đình Hoà,²⁷ *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt* [Výzkum gramatiky vietnamštiny] od Nguyễn Kim Thản,²⁸ *Hur từ*

¹⁹ de Rhodes, A. *Dictionarium annamiticum, Lusitanum et Latinum*. Roma, 1651. Dostupný na www.<https://books.google.cz/books?id=uGhkAAAAMAAJ&redir_esc=y>

²⁰ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 2007. s. 124–125.

²¹ Slavická, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008. s. 23.

²² Diguet, E. *Eléments de Grammaire Annamite*. Paris: Imprimerie Nationale, 1904. [<https://archive.org/details/elmentsdegramma00diguogoo>](http://archive.org/details/elmentsdegramma00diguogoo)

²³ Tyto dvě publikace od Trương Vĩnh Kýe bohužel nemáme k dispozici.

²⁴ Trần Trọng Kim, Bùi Kỳ, Phạm Duy Khiêm. *Việt Nam văn phạm. In lần thứ tám*. [Gramatika vietnamštiny. Osmý tisk.] Saigon: Tân Việt, 1940–1952.

²⁵ Phan Khôi. *Việt ngữ nghiên cứu*. [Výzkum vietnamského jazyka.] Hà Nội: Văn Nghệ, 1955.

²⁶ Nguyễn Tài Cẩn. *Грамматика вьетнамского языка*. Ленинград: издатель. Л. университета, 1975.

²⁷ Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997.

²⁸ Nguyễn Kim Thản. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 1997.

trong tiếng Việt hiện đại[synsémantická slova v moderní vietnamštině] od Nguyễn Anh Quế,²⁹*Tiếng Việt hiện đại*[Moderní vietnamština] od Nguyễn Hữu Quỳnh,³⁰*Ngữ pháp tiếng Việt- Từ loại*[Gramatika vietnamštiny – Slovní druhy] od Đinh Văn Đức,³¹*Ngữ pháp tiếng Việt* [Gramatika vietnamštiny] (2005) od Diệp Quang Bana,³²*Tiếng Việt – Sơ thảo ngữ pháp chức năng*[Vietnamština – Nástin funkční gramatiky]od Cao Xuân Hạo,³³ a řada dalších monografií.

G. Aubaret v obou publikacích věnuje gramatice velký prostor. Rozděluje slovní zásobu na substantiva, adjektiva, verba, prepozice, konjunkce, interjekce a partikule. M.B. Emeneau uvádí substantiva a verba jako dva hlavní slovní druhy, dále uvádí pronomina, konjunkce, interjekce, finální partikule. Rovněž se zabývá syntaxí a nabízí typy predikátů. Všimá si sino-vietnamské slovní zásoby. E. Diguët, na rozdíl od G. Aubareta a M.B. Emeneau, ke slovním druhům nezařazuje částice, ale všimá si výrazů pro vyjádření respektu. L.C. Thompson nabízí rozdělení slovních druhů podle využití slov v různých typech syntaxe, nazývá je jako *substantives, predicatives, focuses a particles*.³⁴

Všichni autoři se rovněž podrobně věnují i fonetické stránce vietnamštiny, hlavně jejímu tonálnímu systému.

Užitečná je vietnamsky napsaná příručka o gramatice vietnamštiny *Việt Nam văn phạm* od Trần Trọng Kima (ve spolupráci s Bùi Kỳem a Phạm Duy Khiêm). Vznikla v roce 1941 z popudu tehdejšího vietnamského sdružení *Khai trí tiến đức* AFIMA.³⁵ V příručce jsou informace o vietnamštině, o slovních druzích vietnamštiny, dále o syntaxi, včetně pravidel rýmování v klasických básnických formách.

²⁹ Nguyễn Anh Quế. *Hu từ trong tiếng Việt hiện đại*. [Synsémantická slova v moderní vietnamštině.] Hà Nội: NXB KHXH, 1988.

³⁰ Nguyễn Hữu Quỳnh. *Tiếng Việt hiện đại*. [Moderní vietnamština.] Hà Nội: NXB GD, 1996.

³¹ Đinh Văn Đức. *Ngữ pháp tiếng Việt – Từ loại*. [Gramatika vietnamštiny – Slovní druhy.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2001.

³² Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 2005.

³³ Cao Xuân Hạo. *Tiếng Việt - Sơ thảo ngữ pháp chức năng*. Tái bản lần thứ ba. [Vietnamština – Nástin funkční gramatiky. Třetí vydání.] TP HCM: NXB KHXH, 2005.

³⁴ Thompson L. C. *A Vietnamese Reference Grammar*. University of Hawaii Press, 1965. s. 258.

³⁵ AFIMA je zkratka od názvu *l'Association pour la Formation Intellectuelle et Morale des Annamites*.

Zatímco Nguyễn Kim Thản, Nguyễn Hữu Quỳnh, Diệp Quang Ban, Nguyễn Đình Hoà se zabývají slovními druhy a rovněž syntaxí, Cao Xuân Hạo zkoumá syntax z hlediska funkční gramatiky, Nguyễn Anh Quế se soustřeďuje na sémantická slova, Đinh Văn Đức na slovní druhy. Ovšem příruček od různých autorů je mnohem více.

1.2.2 Slovníky

K získání základního seznamu částic pro další zpracování jsme si vybrali vietnamské výkladové slovníky. K dispozici je několik slovníků, hodí se nám však jen ty, které mají u hesel označené slovní druhy.

Rozhodli jsme se pro slovník *Đại từ điển tiếng Việt*³⁶[Velký slovník vietnamského jazyka], který v době svého vydání (1998) byl největší ve Vietnamu.³⁷Slovník disponuje bohatou slovní zásobou, jejíž výklad je výstižný a srozumitelný. Ve slovníku je uvedeno osm slovních druhů. Počet hesel není uveden.

V roce 2011, vyšlo čtvrté, doplněné vydání výkladového slovníku *Từ điển tiếng Việt*³⁸[Slovník vietnamského jazyka], jehož editorem je uznávaný lexikograf Hoàng Phê. Stejně jako Velký slovník vietnamského jazyka, i tento slovník uvádí osm slovních druhů. Obsahuje celkem 41300 hesel.

Zjistili jsme, že mezi oběma slovníky existují rozdíly v určení částic. Zatímco ve Velkém slovníku vietnamského jazyka evidujeme 64 hesel, u kterých je označeno jako částice, ve Slovníku vietnamského jazyka je to až 104 hesel. Velký rozdíl mezi oběma slovníky mě vedl k tomu, že jsem začala zkoumat oba. Pracovně je podle jména editora a roku vydání označuji jako NY 1998 a HP 2011. Jako takové jsou

³⁶ Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký slovník vietnamštiny.] Hočiminovo Město: NXB VHHT, 1998.

³⁷ Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký slovník vietnamštiny.] Hočiminovo Město: NXB VHHT, 1998. s. 9.

³⁸ Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt*. [Slovník vietnamštiny.] Hà Nội: NXB Đà Nẵng, 2011.

uvedeny v tabulce č.4 částice podle výkladových slovníků, nebo v části analýzy u všech příkladů převzatých ze slovníků.

1.2.3 Korpus

Korpus je reprezentativní soubor textů, sloužící jako zdroj jazykových dat, obvykle o milionech až stamilionech výskytů, analyzovaných a prohledávaných počítačem. Podle charakteristiky zvolených textů jsou sestaveny různé korpusy, např. pro češtinu do dnešního data existuje až 15 dostupných korpusů³⁹ (např. korpus publicistických textů z let 1989–2004 SYN2006PUB obsahující 300 mil. slov, nebo jednojazyčný srovnatelný korpus pro výzkum překladové češtiny JEROME, či korpus školních písemných prací) Existuje rovněž ručně sestavený korpus, např. korpus ORWELL z Orwellova románu „1984“.

Co se týče vietnamských korpusů, dostupnost na internetu je zatím u dvou korpusů, SEALang Library Vietnamese⁴⁰ a VIETLEX⁴¹, oba jsou ve zkušebním provozu. Další je bilingvní EVBCorpus (English-Vietnamese).⁴²

Pro účel této práce jsem si původně vybrala vietnamský korpus VIETLEX. Tento korpus vznikl v roce 1998, obsahuje data z textů různých oblastí, od lidových literárních žánrů přes krásnou literaturu ažk dennímu tisku a postupně se rozšiřuje (v této chvíli – listopad 2015 – disponuje na 80 mil. slabik obsažených ve 4 mil. větách.) Nevýhoda vietnamských korpusů, tedy i VIETLEXu, spočívá především v tom, že není možné z nich vyfiltrovat slova podle slovních druhů (v našem případě by se částice musely sčítat ručně), nabízená kontextová okolí navíc nejsou dostatečně široká.

Hledání částic v korpusech se záhy ukázalo, že se jedná o velice obtížný úkol, především kvůli velkému množství homonymních slov ve vietnamštině. Vietnamské

³⁹<https://ucnk.ff.cuni.cz/struktura.php>

⁴⁰ Dostupné na www: <<http://sealang.net/vietnamese/corpus.htm>>

⁴¹ Dostupné na www: <<http://www.vietlex.com/kho-ngu-lieu>>

⁴² Dostupné na www: <<https://code.google.com/p/evbcorpus/>>

korpusy jsou na svých počátcích a jejich tvůrci stále hledají způsob, jak vynaložit s otázkou slovních druhů. Nicméně práce s korpusy je lákavá a doufám, že z nich jednou budeme moci vyfiltrovat vše, tedy i částice.

1.3 Cíl práce

Předmětem zkoumání této disertační práce jsou částice výše zmíněných dvou skupin. Hlavním cílem práce je charakterizovat vietnamské částice na obecné rovině a na základě literatury provést analýzu, ukázat, že částice vyjadřují více významů, než jsou uvedené ve slovnících. Materiál k analýze je čerpán z krásné literatury, konkrétně z tvorby pěti významných autorů vietnamské literatury z let 1930–1945.

K dosažení toho cíle je třeba řešit tyto hlavní otázky:

- a) Jsou ve vietnamštině slovní druhy? Pokud ano, tak jaké?
- b) Jsou částice slovním druhem? Jak se liší od ostatních slovních druhů?
- c) Jaká jsou kritéria pro klasifikaci vietnamských částic?
- d) Jaká je funkční – sémantická charakteristika vietnamských částic?

Zkoumám částice jak po jejich syntaktické, tak po sémantické stránce. Velký důraz je kladen na sémantickou stránku, stejně tak na modalitu jako významnou charakteristiku vietnamských částic. Při analýze užíváme poznatky z lingvistické pragmatiky.

Základní seznam částic je tvořen na základě výkladových slovníků (nejnovější z nich byl vydán v roce 2011); na základě analýzy konkrétních příkladů z vybraných děl z krásné literatury jej doplníme o další, hlavně o částicové výrazy.

Částice ve vietnamštině mají složitou sémantickou charakteristiku. Identifikovat, správně chápat a využívat částice proto bývá obtížným problémem pro studující cizince, mnohdy i pro rodilé mluvčí (zvláště pro Vietnamce narozené v jiném prostředí než ve Vietnamu), neboť vedle funkčně-sémantické charakteristiky částic je

tu ještě otázka sociálního a kulturního kontextu. Tato disertační práce jde vstříc potřebě provést analýzu, a to jak z badatelského hlediska, tak z praktického hlediska jejich využití.

Částice jsou v příručkách od Vietnamců nazývány různě. Ve shodě s výkladovými slovníky nazýváme je *trợ từ* (doslovně *slova pomocná*), přeloženo do češtiny jako částice, nebo partikule.

2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA VIETNAMŠTINY

Vietnam se nachází v jihovýchodní Asii, je domovem nejméně 54 různých etnik. Kromě majoritních Vietů či Kinhů (người Việt, người Kinh) jsou zde zastoupeni např. Tajové, Thajové, Muongové, Číňané, Hmongové, Khmerové, Čamvé aj. Počet obyvatel Vietnamu ke konci roku 2014 přesáhl hranici 90 milionů.⁴³ a Vietové tvoří téměř 86 % obyvatelstva.⁴⁴ Na území Vietnamu se můžeme setkat s jazyky z různých jazykových rodin Asie a Oceánie. Podle vietnamského lingvisty Trần Trí Dõiie jsou jazyky národností žijících ve Vietnamu zastoupeny v pěti jazykových rodinách. Jsou to jazyky austroasijské (Nam Á), austronéské (Nam Đảo), tibetočínské (Hán-Tạng), thajské – větvi thajsko-kadaiské (Thái-Kaodai) a hmong-jaoské (Mèo-Đao).⁴⁵ Říká se proto, že Việt Nam leží na křižovatce jazyků.⁴⁶ To je pravděpodobně jeden z důvodů, proč vědci ve vietnamštině spatřují prvky podobné jiným jazykům a stále se s jistotou neshodují, kam vietnamština patří.

2.1 Genealogická a typologická klasifikace

Otázka jazykové příslušnosti vietnamštiny byla předmětem výzkumu i sporu desítky let a mezi odborníky panují odlišné názory. Např. H. Maspéro ve svých *Études sur la phonétique historique de la langue annamite – Les initiales* z roku 1912 shledal, že vietnamštině chybí prefix a interfix, typické pro mon-khmerské jazyky, naopak v její slovní zásobě existuje hodně slov thajského původu, nebo tonální systém vietnamštiny je thajského typu, a došel k závěru, že vietnamština by měla být zařazena do thajské jazykové rodiny. Tento názor byl dominantní až do roku 1953, kdy vyšla práce A. G. Haudricourta *La place du vietnamien dans les langues*

⁴³ *Thông cáo báo chí của ASEANstats*. [Tisková zpráva ASEANstats.] Dostupné na [www: <https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=382&idmid=2&ItemID=15148>](http://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=382&idmid=2&ItemID=15148)

⁴⁴ Báo cáo kết quả chính thức Tổng điều tra dân số và nhà ở 1. 4. 2009 [Oficiální zpráva o sčítání lidu a obytných domů 1. 4. 2009]. Dostupné na [www: <https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=596&ItemID=9782>](http://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=596&ItemID=9782)

⁴⁵ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2007. s. 35–40.

⁴⁶ Vasiljev, I. *Za dědictvím starých Vietů*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999.

austroasiatiques, v roce 1954 pak článek *De l'origine des tons en vietnamien*. A. G. Haudricourt se v obou pracích zastává názor, že vietnamština je jeden z mon-khmerských jazyků austroasijské rodiny.⁴⁷

V. Skalička ve stati o polysyntetických jazycích, kde hledá genetickou příbuznost tibetočínských jazyků, sice uvádí vietnamštinu a další (munda, khmerština, semang) jako jazyky austroasijské, ale rovněž uvádí, že u nich je situace podobná situaci u jazyků tibetočínských. Ani zde není jasné, zda se jedná o genetickou příbuznost; u vietnamštiny ani nevíme, jestli je lépe ji počítat mezi jazyky austroasijské, nebo tibetočínské.⁴⁸ G. Aubaret dokonce píše, že „la langue Annamite est un dialecte du Chinois.“⁴⁹ V Čechách známý vietnamský jazykovědec Nguyễn Phan Cảnh ve své učebnici *Základy vietnamštiny* uvádí, že příslušnost vietnamštiny dosud není bezpečně určena, avšak mezi třemi velkými jazykovými skupinami v jihovýchodní Asii (tibetočínskou, austroasijskou a austronéskou) je nejpravděpodobněji třeba zařadit vietnamštinu do skupiny austroasijské, do podskupiny viet-muongské.⁵⁰ Vlivný vietnamský lingvista Trần Trí Dõi ve své knize *Giáo trình lịch sử tiếng Việt* základě analýzy rozdílných názorů badatelů o příslušnosti vietnamštiny píše, že určení původu takového jazyka, jako u vietnamštiny, je práce obtížná a složitá, proto nejlogičtější závěr je akceptován nejnadhěji. A příklání se k A. G. Haudricourtově názoru.⁵¹

I přes styky s jazyky thajsko-kadaiské rodiny a pozdější silný vliv čínštiny však převládá názor, že se vietnamština geneticky řadí do **skupiny viet-muongské, větve**

⁴⁷ Slavická, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008. s. 17.

⁴⁸ Skalička, V. *O polysyntetických jazycích*. In: *Souborné dílo II. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 594.

⁴⁹ Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. s. 3. Dospupné na [www: <http://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>](http://www.archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up)

⁵⁰ Nguyễn Phan Cảnh. *Základy vietnamštiny*. Praha: SPN, 1984. s. xi.

⁵¹ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2007. s. 67 –115.

mon-khmerské austroasijské jazykové rodiny,⁵²(viet.*nhóm Việt-Mường, ngành Môn-Khmer, họ Nam Á*).

Typologicky je **vietnamština zařazena k jazykům izolačním**⁵³(viet.*ngôn ngữ đơn lập*). V. Skalička o ní ve stati o typologii mluvené čínštiny píše, že „pro tradiční typologii představuje čínština nejtypičtějšího zástupce rodiny izolačních jazyků, do jejichž kategorie řadíme většinu jazyků východní Asie, jako annamštinu (vietnamštinu), siamštinu, kambodžštinu (khmerštinu), barmštinu, některé africké jazyky (ewe a vai) a do značné míry jazyky západní Evropy, angličtinu a francouzštinu.“⁵⁴A chce hledat odpověď na to, zda termín izolační je pro čínštinu vhodný po všech stránkách i z pohledu moderní jazykovědy. Po podrobnějším studování stavby čínštiny došel k názoru, že čínština, annamština (vietnamština), kambodžština, siamština, barmština, indonéské jazyky, jazyky hindské a íránské jsou jazyky jasně vyjádřeného polysyntetického typu.⁵⁵Nguyễn Phan Cảnh rovněž zastává názor, že vietnamština je polysyntetický jazyk.⁵⁶Přední vietnamský lingvista Cao Xuân Hạo naopak považuje vietnamštinu za zcela izolační jazyk.⁵⁷Zahraniční a vietnamští odborníci, pokud ve svých pracích uvádí typologii, tak uvádí, že vietnamština je jazykem izolačním.⁵⁸Zatím kromě učebice *Základy vietnamštiny* od

⁵² Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2007. s. 60.

Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace, 1997. s. 444.

Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến. *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt* [základy jazykovědy a vietnamštiny]. Hà Nội: NXB ĐHQGDCN, 1992. s. 61.

Nguyễn Phan Cảnh. *Základy vietnamštiny*. Praha: SPN, 1984. s. xi.

Nguyễn Tài Cẩn. *Giáo trình lịch sử ngữ âm tiếng Việt*. Hà Nội, NXB GD, 1997. s. 316.

<http://www.britannica.com/eb/article-9075313/Viet-Muong-languages>

⁵³ Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997. s. 17.

Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace, 1997. s. 93.

Nguyễn Hữu Quỳnh: *Tiếng Việt hiện đại* [moderní vietnamština.] Hà Nội: TT BSTĐBK, 1996. s. 8.

⁵⁴ Skalička, V. *Souborné dílo I. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 316.

⁵⁵ Skalička, V. *Souborné dílo I. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 338.

Skalička, V. *Souborné dílo II. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 584.

⁵⁶ Nguyễn Phan Cảnh. *Základy vietnamštiny*. Praha: PSN, 1984. s. xi.

⁵⁷ Cao Xuân Hạo. *Một số biểu hiện của cách nhìn châu Âu đối với cấu trúc tiếng Việt*. In *trong Những vấn đề ngôn ngữ học về các ngôn ngữ Phương Đông* [Projekty evropského pohledu na strukturu vietnamštiny. In: Lingvistické otázky orientálních jazyků.] s. 455–466.

⁵⁸ Hole, D., Löbel, El. (eds.). *Linguistics of Vietnamese*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013. s. 1. Đinh Văn Đức. *Ngữ pháp tiếng Việt - từ loại*. In *lại có bổ xung*. [Gramatika vietnamštiny – slovní druhy. Druhé, doplněné vydání.] Hà Nội: NXB ĐHQGHN, 2001. s.29.

Nguyễn Phan Cánh, z dostupných materiálů jsme nenašli ani jeden, kde je uveden jiný typ vietnamštiny. Lingvista Nguyễn Laisi však všimá např. složenin jednoslabičných slov ve vietnamštině, což je rysem polysyntetického typu, nepovažuje to za gramatický prostředek, ale za tendenční proces.⁵⁹

Tato disertační práce se přiklání k názoru že **vietnamština patří do austroasijské jazykové rodiny a je jazykem izolačního typu.**

2.2 Moderní vietnamština

Vietnamština (vietnamsky *tiếng Việt, Việt ngữ*) je jazyk Vietů⁶⁰ a úředním jazykem ve Vietnamu. Ve starších gramatických příručkách je vietnamština uváděna také jako *tiếng Việt Nam*,⁶¹ což do češtiny by se mohlo přeložit doslovně jako „jazyk vietnamský“. Vietnamština byla Alexandrem Rhodesem nazvána jako *Linguae Annamiticae seu Tunchinensis* (viet. *tiếng An Nam* nebo *tiếng Đông Kinh*)⁶². Vladimír Skalička, jenž se o vietnamštině ve svých pracích často zmiňuje, ji nazývá jménem annamitština,⁶³ nebo annamština, rovněž vietnamština.⁶⁴ Název *An Nam* (Pokořený Jih) vznikl v 7. století za dynastie Tchang během čínské nadvlády, pro označení území dnešního severního Vietnamu,⁶⁵ Evropané tuto část Vietnamu označili jako

Mai Ngọc Chử, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến: *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt* [Základy jazykovědy a vietnamština.] Hà Nội: NXB ĐHTHCN, 1992. s. 68.

Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997. s. 17.

Thompson, L.C. *A Vietnamese Reference Grammar*. University of Hawaii Press, 1984–1985. s. 126.

TTKHXH. *Ngữ pháp tiếng Việt* [Gramatika vietnamštiny.] Hà Nội: NXB KHXH, 2002. s. 26.

⁵⁹ Nguyễn Lai. *Đôi nét về xu thế chấp dính trong tiếng Việt đơn lập*. In trong *Những vấn đề ngôn ngữ học về các ngôn ngữ phương Đông* [Pár poznámek o polysyntetické tendenci v izolační vietnamštině. In: Lingvistické otázky orientálních jazyků.] Hà Nội: NXB VTTKH, 1986. s. 189–198.

⁶⁰ Vietové (*người Việt*, nebo *người Kinh*) jsou majoritním etnikem ve Vietnamu. Dle sčítání lidu v roce 2009, tvoří Vietové téměř 88% z celkového počtu více než 86 milionů obyvatel Vietnamu.

⁶¹ Trần Trọng Kim. *Việt Nam văn phạm*. In *lần thứ tám*. [Gramatika vietnamštiny. Osmé vydání.] Sài Gòn: Tân Việt, 1941.

⁶² de Rhodes, A. *Dictionarium Annamiticum-Lusitanum-Latinum*. Roma, 1651. (Příloha *Linguae Annamiticae seu Tunchinensis brevis declaratio* přiložená ke slovníku. s. 5)

⁶³ Skalička, V. *Souborné dílo I díl*. Praha: Karolinum, 2004 s. 197, 211, 256 a další.

⁶⁴ Skalička, V. *Souborné dílo I. díl*. Praha: Karolinum, 2014. s. 316.

⁶⁵ Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 37.

Tonkin (vietnamsky *Đông Kinh*).⁶⁶ M. B. Emeneau v předmluvě své knihy rovněž píše „The Vietnamese or Annamese language was spoken in 1936-1937 by about sixteen million people in Indo-China, including most of the inhabitants of the Tonkinese delta in the north, the Mekong delta and the plains of Cochin China in the south, and between these two areas the long mountainous coastal strip of what was until recently the kingdom of Annam. The name Annamese is from An-Nam ("the pacified south"), the native form of the name given to the country anciently by the Chinese. This name was continued in use by the French.“⁶⁷

Tato práce se týká moderní vietnamštiny, avšak se pro představu a souvislost podívejme na základní etapy její historie. Existují různá dělení historického vývoje vietnamského jazyka. Vietnamský badatel Trần Trí Dõi v knize *Giáo trình lịch sử tiếng Việt* uvádí, že H. Maspéro⁶⁸ rozčleňuje vývoj vietnamštiny na pět etap, a to na základě historických mezníků. První etapa je *protoannamite* (před 10. stoletím, tj. období před vznikem sino-vietnamské výslovnosti). Druhá etapa je *annamite archaïque* (od 10. století do 15. století, tj. období, kdy se zdokonalila sino-vietnamská výslovnost). Třetí etapa je *annamite ancien* (15. století, v té době vznikal *An Nam dịch ngữ*, tj. sino-vietnamský slovník, zpracován Čínany). Čtvrtá etapa je *annamite moyen* (od druhé poloviny 17. století do 19. století, mezníkem je vydání Rhodesova slovníku v roce 1651) a pátá etapa je *annamite moderne* (od 19. století).⁶⁹ Sám Trần Trí Dõi historický vývoj vietnamského jazyka rozděluje na období *Mon-Khmer* (asi 2000-1000 př. n. l.), *Proto Viet-Muong* (asi 1000 př. n. l. do 1. století), *Pré Viet-Muong* (od 1. století do 8. až 9. století, tj. období staroviet-muongštiny), *Viet-muong commun* (asi od 10. století do 14. století, v tomto období je vietnamština obohacena o sino-vietnamskou slovní zásobu, s níž je sino-vietnamská výslovnost), *Viet ancien* (od 14. století do 15. století, důležitý je vznik jižních znaků – *chữ Nôm*), *Viet moyen*

⁶⁶ Hlavatá, L., Ičo J., Karlová, P., Strašáková, M. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 78.

⁶⁷ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. s.v.

⁶⁸ Henry Maspéro (1883 –1945): francouzský sinolog.

⁶⁹ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 2007. s. 124–125.

(od konce 15 století do začátku 19. století, to je období, kdy vietnamština přišla do styku s indoevropskými jazyky, kdy byl vydán Rhodesův slovník, kdy vzniklo latinizované písmo) a *Viet moderne* (od poloviny 19. století, to je období rychlého vývoje po fonetické stránce, rovněž období velkých změn po gramatické stránce a obohacování slovní zásoby, zejména od poloviny 20. století).⁷⁰ Vietnamský lingvista Nguyễn Tài Căn se na vývoj vietnamského jazyka dívá ze sociolingvistického pohledu. Podle něj má vietnamština dvanáctisetletou historii. Tuto dobu lze rozdělit na šest etap podle toho, jaký jazyk a které písmo byly používány ve vietnamské společnosti. První etapa je období od 8. až 9. století. V tehdejší Vietnamu byly dva jazyky, tj. čínský (u vládnoucích vrstev) a vietnamský, písmo bylo jen čínské. Druhá etapa je období 10. století do 12. století. V tehdejší Vietnamu byly dva jazyky, vietnamský a literární čínský,⁷¹ písmo bylo pouze čínské. Třetí etapa je období od 13. století do 16. století, kdy byly dva jazyky, vietnamský a literární čínský, vedle čínského písma existovaly Jižní znaky, tzv. *chữ Nôm*.⁷² Čtvrtá etapa je období od 17. století do poloviny 19. století, tehdy byly dva jazyky: vietnamský a literární čínský, písma byla tři: čínské, Jižní znaky *chữ Nôm* a latinizované písmo *chữ quốc ngữ* [Národní písmo]. Pátá etapa je období francouzské kolonizace, ve Vietnamu byly tři jazyky: francouzský, vietnamský a literární čínský, písma byby čtyři: francouzské, čínské, Jižní znaky *chữ Nôm* a latinizované *chữ quốc ngữ*. Šestá etapa je od roku 1945 do současnosti, ve Vietnamu je pouze vietnamský jazyk a latinizované písmo *chữ quốc ngữ*.⁷³ Jde o období moderní vietnamštiny.

Jak je vidět, rozdělení se liší, pokud jde o vědecký přístup, liší se rovněž v počtu etap. Důležitý pro nás je ovšem fakt, že moderní vietnamština je vietnamština

⁷⁰ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 2007. s. 153–215.

⁷¹ Nazýváme *čínský literární jazyk*, nebo *wen-jen*, protože od 10. století, po skončení čínské nadvlády ve Vietnamu, přestala čínština fungovat jako mluvený jazyk a sloužila pouze jako jazyk psaný.

⁷² *Chữ Nôm* je doslova písmo Nôm, nebo jižní písmo (*nôm* = *nam* = jih); písmo bylo vytvořeno na základě čínských znaků a jejich různých úprav a sloužilo k zápisu vietnamštiny. Protože jde rovněž o znakové písmo, říká se mu jižní znak.

⁷³ Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějin vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 2007. s. 127.

zapisovaná latinkou od poloviny 19. století do současnosti. Je to jazyk, který platí po celém území Vietnamu. Ve Vietnamu se mluví třemi hlavními dialekty: severním, středním a jižním. Severní dialekt, kterým se mluví v oblasti hlavního města Hanoje a okolních provinciích, je považován za standardní vietnamštinu. Dialekty se mezi sebou liší hlavně výslovností, tedy se liší pouze v tónech. Severní dialekt má šest tónů, střední a jižní dialekt má pět, nebo místy pouze čtyři; počet tónů se různí podle oblastí, protože v rámci jednoho dialektu se setkáváme i s místními nářečími, kterými se mluví např. jen v několika vesnicích. Dialekty se mezi sebou také liší slovní zásobou, ale nejedná se o velké rozdíly. Zatímco lidé hovoří různými dialekty, knihy a tiskoviny vycházejí ve stejné pravopisné podobě se šesti tóny ve standardní vietnamštině, tedy písmo je pro celý Vietnam jednotné.⁷⁴

Moderní vietnamština je tedy vietnamština, která v současné době slouží jako dorozumívací prostředek slovem i písmem ve Vietnamu a jinde na světě.

Tato práce se zabývá částicemi výše popsané, moderní a standardní vietnamštiny. Uvádím i některé částice, které mají sice původ v dialektu, ale jsou známé po celém Vietnamu

2.3 Slovní druhy v moderní vietnamštině

2.3.1 Slovo ve vietnamštině

Výkladový slovník *Từ điển tiếng Việt* uvádí, že slovo (viet. *tiếng*, *từ*) je nejmenší ustálená jazyková jednotka, která má plný význam a je užívána ke tvorbě věty.⁷⁵

Nguyễn Kim Thân si všímá, že žádný autor, který píše o vietnamské gramatice, nepopírá existenci slova, rozdíl je jen v názvu: buď *tiếng*, nebo *từ*,⁷⁶ málokterý autor však definuje, co je slovo.⁷⁷ Sám jej definuje jako základní jazyková jednotka, která

⁷⁴ Slavická, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008. s. 112–113.

⁷⁵ Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt*. Hà Nội. NXB Đà Nẵng, 2011. s. 1372.

⁷⁶ ve starších publikacích je slovo označeno jako *tự*. viz Trần Trọng Kim. s. VIII.

⁷⁷ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1977. s. 30.

nezávisle na jiných jednotkách může fungovat samostatně, která je ucelenou jednotkou, co se týče významu (lexikální nebo gramatický) a struktury.⁷⁸

Skalička o typologii jazyků píše, že „počet typů kolísá od doby zakladatele Humboldta. Nejlépe je snad mluvit o 4 typech: 1. Izolační typ charakterizován tím, že každá řadahlásek, mající zvláštní význam, má zvláštní slovo.... Tento typ je vyvinut v klasické čínštině, annamitštině.“⁷⁹ Souvislý mluvený projev ve vietnamštině se skládá ze základních zvukových jednotek, tj. slabik. Vietnamská slabika (*âm tiết*) je zpravidla jednotkou shodnou s morfémem. Jednoslabičné morfémy nesou jasné významy a reprezentují slova; hranice slabiky je totožná s hranicí morfému: jedna slabika = jeden morfém = jedno slovo. Věta *Họ đọc sách.* = /oni//číst//kniha/ = čtou knihy má tři slabiky, tři morfémy a stejný počet slov.⁸⁰

Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu a Hoàng Trọng Phiến píší, že slovo (viet. *từ*) je nejmenší jednotka, která nese význam. Základní jednotka, která tvoří vietnamské slovo je *tiếng*, tj. jednotka, která se ve fonetice říká slabika (*âm tiết*). *Tiếng* ve vietnamštině odpovídá *morfému* v jiných jazycích.⁸¹

Vedle jednoslabičných slov, např. *người*[člověk], *sông* [řeka], existují ve vietnamštině slova dvouslabičná, např. *buu điện*[pošta], *thành phố*[město], nebo i víceslabičná, např. *thực vật học* [biologie], *chính trị gia*[politik].

2.3.2 Otázka slovních druhů v moderní vietnamštině

Co je vlastně slovní spojení *slovní druh*? Z dějin lingvistiky se dozvídáme, že slovním druhem se zabývají filosofové a gramatikové již od dávna. Nejvýznamějším řecký gramatik Dionysios Thrax (asi 170–90 př. n. l.) v *Techné grammatiké*

⁷⁸ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1977. s. 31.

⁷⁹ Skalička, V. *Souborné dílo. I. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 262.

⁸⁰ Slavická, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008. s. 38–39.

⁸¹ Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến: *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt* [Základy jazykovědy a vietnamština.] Hà Nội: NXB ĐHTHCN, 1992. s. 160.

rozeznává osm slovních druhů (jméno, sloveso, participium, člen, zájmeno, předložku, příslovce a spojku).⁸² A. Arnauld, C. Lancelot a další, silně ovlivěni R. Descartesem, ve *Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal* (vydána v r. 1660 v Paříži), řadí slova do devěti klasických slovních druhů: jméno, člen, zájmeno, participium, předložku, příslovce, sloveso, spojku a citoslovce.⁸³ Zjednodušeně se tedy jedná o zařazení slova podle jejich významu a funkcí do různých skupin. Mluví se o funkčním tvarosloví v systému jazykových prostředků a v procesu komunikace, jehož výklad vychází z určitých skupin, soubor slov, z tzv. slovních druhů.⁸⁴

„Z vědeckého hlediska je rozlišování, klasifikace slovních druhů značně složitým problémem. Jeho původ je třeba hledat již v starověké vědě a žádný ze soustavných popisů přirozeného jazyka (ať je jakkoli metodologicky orientován) se bez takové klasifikace neobejde.“⁸⁵

O slovních druzích, angl. *parts of speech* nebo *word classes*, píše M. A. K. Halliday: „In the European linguistic tradition, classes were originally derived from an analysis of sentences into parts; the term ‘part of speech’ is a mistranslation of the Greek *meroi logou*, Latin *partes orationis*, which actually meant ‘part of a sentence’. The ‘part of a sentence’, which began with Plato (or before him), not as classes but as functions, were subsequently elaborated into a scheme of word classes, established on the basis of the different inflexional potential that different words had in classical Greek. This could have been carried further, to take account of inflexion for voice and aspect in verbs, and for comparison in adjectives and adverbs. But the criterion of inflexion will not serve to define all relevant word classes, even in a highly inflected language such as Greek or Latin; and in languages with little or no inflexion as English and Chinese, other principles have to be invoked. These may be either grammatical or semantic, or some combination of the two.“⁸⁶

⁸² Černý, J. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996. s. 62.

⁸³ Černý, J. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996. s. 81.

⁸⁴ Mluvnice češtiny. [2]Tvarosloví. Praha: Academie, 1986. s. 11.

⁸⁵ *Mluvnice češtiny. Druhý díl Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986. s. 13.

⁸⁶ Halliday, M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar*. London/ New York/ Melbourne/ Auckland: Edward Arnold, 1985. s. 30.

Halliday se zmiňuje o čínštině. Přidejme k tomu poznámku od autorů učebnice *Hovorová čínština*, že „otázka slovních druhů v čínštině je dosti složitá. Jistá obtíž je např. v tom, že nemáme dostatek morfologických kritérií (skloňování, časování...), podle kterých bychom mohli vždy a ve všech případech bezpečně odlišit slova od syntaktických spojení a zjištěná slova bezpečně přiřadit k tomu či onomu slovnímu druhu. V čínštině musíme hojně využívat různých kritérií syntaktických, takže by bylo vlastně lépe mluvit o (syntaktické) funkci, popř. různých (syntaktických) funkcích daného slova (výrazu) ve větě.“⁸⁷ Nicméně se v učebnici mluví o slovních druzích a je tam uvedeno deset slovních druhů (slovesa, adjektiva, příslovce, podstatná jména, jména místa a jména času, záložka, zájmea, číslovky, deiktická slova a měrová slova).⁸⁸

A dodejme také poznámku, že vietnamština přijala během dlouhé doby styku s čínštinou velké množství čínských slov. Až 60% slovní zásoby vietnamštiny tvoří slova s čínským původem.⁸⁹ Říká se jim sino-vietnamská slova.

V tomto širším kontextu se podívejme na to, jak vypadá se slovními druhy ve vietnamštině. Otázka slovních druhů ve vietnamštině rovněž složitá a mezi odborníky panují nejednotné názory, dokonce i takový, že vietnamština nemá slovní druhy, tudíž není možné je určit.⁹⁰

M. Grammont a Lê Quang Trinh v *Etudes sur la langue annamite* píše: „Vietnamština nemá člen, substantiva, také nemá pronomina, verba, nemá rod, ani číslo: jsou pouze slova, tato slova jsou jednoslabičná, obecně jsou neohebná a jejich základní význam je určen slovy stojícími před, nebo za nimi. To znamená, že jejich vliv a poloha ve větě mění a vyjasňuje význam.“ (Grammont, M., Lê Quang Trinh. *Etudes sur la*

⁸⁷ Švarný, O., Uher, D. *Hovorová čínština – Úvod do studia hovorové čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. s. 78.

⁸⁸ Švarný, O., Uher, D. *Hovorová čínština – Úvod do studia hovorové čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. s. 162–166.

⁸⁹ Nguyễn Hữu Quỳnh. *Tiếng Việt hiện đại*. [Moderní vietnamština.] Hà Nội: TTTĐBKVN, 1996. s. 67.

⁹⁰ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1977. s. 111–112.

langue annamite, Mémoires de la société de linguistique de Paris. N°17, 1911–1912: citováno dle Nguyễn Kim Thán. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1977. s.108–109.)

Jestliže považujeme vietnamštinu za izolační jazyk, tedy za jazyk, o kterém víme, že je striktně neflektivní, pak bychom tento jev mělivnímat jako přirozený. Právě Skalička u izolačních jazyků uvádí až čtrnáct vlastností, mimo jiné mluví o slovních druzích a slovosledu: „isolační typ, který dominuje v v annamitštině, franštině a angličtině, má tyto vlastnosti: ...slovní druhy nejsou rozlišeny, ...pevný slovosled.“⁹¹

Prakticky až do doby zavedení latinizovaného písma do širokého užití a zavedení francouzštiny do veřejného života a vietnamských škol Vietnamci slovní druhy jako takové(tj. zařazení slov do skupin substantiva, verba, adjektiva, konjunktiva, pronomia atd.) nepotřebovali. Trần Trọng Kim v předmluvě knihy *Việt Nam văn Phạm* [Gramatika vietnamštiny] mimo jiné píše, že se při jejím zpracování potýkal s velmi těžkým problémem, tj. s původní neexistencí slovních druhů ve vietnamštině. Poznámává, že Vietnamci podle způsobu při studiu klasické čínštiny rozeznávají slovní zásobu na čtyři druhy, jsou to plnovýznamová slova (*thực từ*), neplnovýznamová slova (*hư từ*), polo-plnovýznamová slova (*bán thực từ*) a polo-neplnovýznamová slova (*bán hư từ*);⁹² toto rozdělení slouží k básnické tvorbě, nikoliv k analýze slov, která tvoří mluvenou, nebo psanou větu. Vyslovuje přesvědčení, že zavedení slovních druhů do vietnamštiny není chyba, a to i přes odmítavý názor na aplikování západního konceptuslovního druhu do vietnamštiny.⁹³ Sám slovní zásobu přiřazuje do třinácti druhů podle jejich významu a způsobu využití.

⁹¹ Skalička, V. *Souborné dílo. I. díl*. Praha: Karolinum, 2004. s. 211–212

⁹² Nguyễn Đình Hoà píše full words (*thực từ*), empty words (*hư từ*), semi-full words (*bán thực từ*) a semi-empty words (*bán hư từ*). Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. s. 85.

⁹³ Trần Trọng Kim. *Việt Nam văn phạm. In lần thứ tám*. [Gramatika vietnamštiny. Osmé vydání.] Sài Gòn: Tân Việt, 1941. s. VIII–IX.

Trần Trọng Kim patří do nejpočetnější a vlivné skupiny autorů, kteří akceptují slovní druhy ve vietnamštině. Do této skupiny patří A. Rhodes, G. Aubaret, E. Diguët, A. Bouchet, Trương Vĩnh Ký a další. Všichni jsou přímo, či nepřímo pod vlivem latinské gramatiky. Až na několik výjimek je jejich dělení slovních druhů podle významu slov podobné dělení u latiny a francouzštiny.⁹⁴

Další skupinu tvoří autoři, kteří určují slovní druhy podle syntaktických funkcí. Ti považují větu za základ k určení slovních druhů. S tímto konceptem přišel čínský autor 黎錦熙 [lí jǐn xī] v roce 1924 s publikací *Nová gramatika Národního jazyka* 新著國語文法 [xīn zhuó guó yǔ wén fǎ]. Phan Khôi je zastáncem tohoto konceptu a považuje jej za nejvhodnější způsob pro určení slovních druhů ve vietnamštině.⁹⁵

Do poslední skupiny patří autoři, kteří určují slovní druhy podle situace výskytu slov ve větě, (nebo schopnosti slova se spojit ve větě). Zástupce této skupiny je M. B. Emeneau. Prohlásí, že “in a language with no inflection, all of whose grammar has to be presented in syntactical statements, every word must be examined in as many constructions as possible, and constant reference to a native speaker is necessary.”⁹⁶

Trần Trọng Kim, Nguyễn Kim Thân, Diệp Quang Ban, Đinh Văn Đức, Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến a další lingvisté vymezují kritéria pro určování slovních druhů. Kritéria vychází ze sémantické a syntaktické charakteristiky slov, s přihlédnutím k typologii vietnamského jazyka jako izolační jazyk.

Každý autor nabízí svůj soupis, nebo tabulku slovních druhů. Shodli se např. u slovních druhů sémantických slov, kdežto u synsémantických slov to je složitější, tak počet slovních druhů se trochu liší. Z velkého množství návrhů jsme si vybrali tabulku publikaci *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt* [Základy jazykovědy

⁹⁴ Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1977. s. 30.

⁹⁵ Phan Khôi. *Việt ngữ nghiên cứu*. [Výzkum vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB VN, 1955. s. 156 – 160.

⁹⁶ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. s. viii

a vietnamštiny]. Provedla jsem malé změny, přičemž seznam slovních druhů zůstává nedotčen. Zde je moje úpravená tabulka:

Tabulka č. 1 Slovní druhy ve vietnamštině

(na základě tabulky v publikaci *Základy jazykovědy a vietnamština*)⁹⁷

Thực từ – Sém. Hư từ – Syms.	Từ loại – Slovní druhy		valenční potenciál		
			u fráze	ve větě	
Thực từ Sémantická	1.	DANH TỪ SUBSTANTIVA	+	+	
	2.	ĐỘNG TỪ VERBA	+	+	
	3.	TÍNH TỪ ADJEKTIVA	+	+	
Thực từ Sémantická + Hư từ Symsémantická	4.	SỐ TỪ NUMERALIA	+	+	
	5.	ĐẠI TỪ PRONOMINA	+	+	
Hư từ Symsémantická	6.	PHỤ TỪ ADVERBIA	+	+	
	7.	KẾT TỪ PROPOZICE KONJUNKCE	-	+	
	8.	TRỢ TỪ	PARTIKULE	-	+
	9.	TÌNH THÁI TỪ		-	+
	10.	THÁN TỪ INTERJEKCE	-	+	

⁹⁷ Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến. *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt*. [Základy jazykovědy a vietnamština.] Hà Nội: NXB ĐHTHCN, 1992. s. 300.

Poznámka:

- Jak je vidět, ke každému z většiny slovních druhů můžeme přiřadit odpovídající český název. Místa, kde tomu tak není, vysvětlujeme níže.
- Číslo 4 SỐ TỪ – NUMERALIA a číslo 5 ĐẠI TỪ – PRONOMIA jsou šedě označena: upozornění, že podle autořů tyto 2 skupiny mají přesah jak do sématické, tak do synsémantické vrstvy slov.
- U čísla 7 KẾT TỪ uvádíme dva české názvy – PROPOZICE a KONJUNKCE, to z toho důvodu, že se této skupině spojily dva slovní druhy v jeden, tzn. z původních předložek (viet. GIỚI TỪ) a spojek (viet. LIÊN TỪ). V poslední době jsou oba zahrnuty do jednoho druhu. Není nám známo, od kdy se to změnilo, ale přinejmenším to v roce 1992 už bylo.⁹⁸ Někde je to uvedeno ještě pod názvem QUAN HỆ TỪ.⁹⁹
- U dvou čísel, čísla 8 TRỢ TỪ a čísla 9 TÌNH THÁI TỪ uvádíme pouze jedennázev, tj. PARTIKULE, protože se tu jedná pouze o vnitřní rozdělení partikulí. Vrátime se k tomu detailněji v 4. kapitole.
- Výkladové slovníky, se kterými pracujeme, mají o jeden slovní druh méně, než počet podle této klasifikace. Jedná se o numeralia, která jsou spojené se substantivy.

Domnívám se, že vzhledem k povaze vietnamštiny, zvláště moderní vietnamštiny, která se zapisuje latinkou, jsou slovní druhy namístě. Např. tzv. jedno slovo ve vietnamštině může být slovesem, také může být přídavným jménem; případně jedno slovo může být předložka, ale také může být sloveso

Např. slovo SÓNG:

a) *Chị ấy sống ở trong thành phố.*

/ona//žít//v//uvnitř, vevnitř//město/

= Žije (ona) ve městě.

b) *Rau sống ở trong tủ lạnh.*

/zelenina//nevařená//být//uvnitř//lednička/

⁹⁸ Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến. *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt*. [Základy jazykovědy a vietnamština]. Hà Nội: NXB ĐHTHCN, 1992. s. 300.

⁹⁹ Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Huế: NXB GD, 2005. s. 473.

= Nevařená zelenina je v lednici.

Na první pohled se zdá, že obě věty z gramatického hlediska jsou stejné.

- *chị ấy* a *rau*: jsou podměty
- *trong thành phố* a *trong tủ lạnh*: je předložka lokativu (resp. substantivum vztahující se k místu) a místa určení.
- *sống*, *ở*: právě tady je případný problém: *sống* v příkladu a) je sloveso, má význam „žít“, v příkladu b) je přídavné jméno; *ở* v příkladu a) je předložka lokativu, v příkladu b) je sloveso ve významu být, nacházet se někde.

Předpokládám, že znalec vietnamštiny by slovo *SỐNG* v příkladu b) nepřeložil ve významu „žít“ – tedy jako sloveso, nýbrž jako „nevařený“. Nezkušenému studentovi však to dělá problém, mohl by to vyložit jako „zelenina žije/roste v lednici“, pokud mu i kontext uniká.

Tato práce se opírá o klasifikaci slovních druhů podle této tabulky.

2.4 Osobní zájmena

Osobní zájmena (*đại từ nhân xưng*) ve vietnamštině jsou fenoménem složitým, a to především kvůli jejich praktickému užití. Existují původní osobní zájmena a vedle nich osobní zájmena tvořená ze substantiv označující příbuzenské vztahy, tzv. substantivní výpůjčky z příbuzenských vztahů.

„Ve vietnamštině rozlišujeme osobní zájmena podle vztahu mezi mluvčím a posluchačem. Rozhodující úlohu přitom hrají tyto faktory: úcta, zdvořilost, respekt, neutrální nebo blízký vztah, společenské postavení, vztahy mezi podřízeným a nadřízeným, stejná či rozdílná společenská úroveň a věkový rozdíl. Na základě těchto faktů si pak mluvčí a posluchač při vzájemné komunikaci zvolí osobní zájmena. Specifickým rysem vietnamštiny je to, že kromě osobních zájmen používá

v jejich funkci substantivní výpůjčky, tj. substantiva označující příbuzenské vztahy.¹⁰⁰

Zatímcopůvodních osobních zájmen není tolik a jejich použití, až na problém personální deixe s inkluzivním a exkluzivním osobním zájmenem první osoby v plurálu,¹⁰¹ je poměrně jednoduché, substantivních výpůček je mnohem více, jejich použití bývá obtížnější, protože se tu mísí složité příbuzenské vztahy s přinejmenším sociálním a kulturním chováním uživatelů tohoto jazyka. Jde o nesnadnou učební látku, se kterou se studující potýká hned od prvního okamžiku svého studia. Koneckonců nejde ani tak o množství těchto zájmen, jako spíše jak je chápat v celkovém kontextu a v praxi používat, aniž např. dopustíme faux-pas. Jinak řečeno, abychom docílili svého záměru při komunikaci, je nutné tato zájmena znát, neboť fungují jako velmi účinný pragmatický prostředek pro úspěšnou komunikaci. Kvůli této důležité roli osobních zájmen v komunikaci považujeme za nezbytné o jejich systému podat alespoň základní informace. Tyto informace rovněž mají sloužit jako jedno z východisek při analýze částic u literární tvorby vybraných vietnamských autorů.

Níže uvedu přehled osobních jmen, včetně zmíněných substantivních výpůček a jejich využití v praxi.

2.4.1 Osobní zájmena původní

Kromě zájmena TÔI [já], které je v moderní vietnamštině obecně považováno za neutrální,¹⁰² ostatní zájmena jsou určena jak pro důvěrný, přátelský, tak i pro nezdvořilý vztah mezi mluvčím a posluchačem.

¹⁰⁰ Hlavatá, L., Slavická, B. *Praktická vietnamština*. Praha: Fortuna, 2003. s. 10–11.

¹⁰¹ „Personální deixe především vztahuje výpověď k partnerům komunikace, resp. odlišuje účastníky a ne-účastníky komunikační udalosti. Projevuje se zejména v systému osobních zájmen [...] U 1. os. pl. *my* mohou nastat situace: *A/ my* znamená *já a ty/vy* [...] V takových případech se *my* označuje jako **inkluzivní**. *B/my* znamená *já a ostatní se mnou kromě tebe/vás* [...] *my* se zde označuje jako **exkluzivní**.“ (Hirschová 2013: s. 97.)

¹⁰² Phan Khôi ve své publikaci *Việt ngữ nghiên cứu* [Výzkum vietnamského jazyka] uvádí, že zatímco TAO a TA byla zájmena pro panovníky a osoby společensky výše postavené, TÔI a TÕ jsou původně

Až na zájmeno MÌNH, které může být ve dvou osobách jednotného čísla, všechna zájmena platí jen pro osobu, jaká je v tabulce uvedena. Zájmena v singuláru do češtiny překládáme jako tykání.

Tabulka č. 2 Původnívietnamská osobní zájmena

osoba	singulár	plurál
1.	TÔI, MÌNH, TÓ, TAO já	CHÚNG(TÔI, TA, MÌNH, TÓ, TAO) my
2.	BAY, MÀY, MI, MÌNH ty	CHÚNG (BAY, MÀY, MI) vy
3.	NÓ, HẸN, Y on, ona, ono	CHÚNGNÓ, CÁC (HẸN, Y), HỌ oni, ony, ona

2.4.2 Osobní zájmena jako substantivní výpůjčky z příbuzenských vztahů

Vypůjčená osobní zájmena mají podobný význam jako původní substantiva pro příbuzenské vztahy, stejně tak hierarchii mezi nimi. Uživatelé jazyka by při normální zdvořilé komunikaci měli tento fakt respektovat. Jakékoliv odchylení od toho znamená buď přehnanou zdvořilost/nezdvořilost, ironii, nebo také taktikuse záměrem dosáhnout nějakého cíle

substantiva s významem „sluha“, tedy označení pro osoby společensky níže postavené (Phan Khôi 1955: s. 109.)

Tabulka č. 3 Vietnamská osobní zájmena jako substantivní výpůjčky z příbuzenských vztahů

osoba	singulár	plurál
1.	CỤ, ÔNG, BÀ, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ, EM, CHÁU já	CÁC (CỤ, ÔNG, BÀ, BÁC, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ) CHÚNG (EM, CHÁU) my
2.	CỤ, ÔNG, BÀ, BÁC, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ, EM, CHÁU ty, vy	CÁC (CỤ, ÔNG, BÀ, BÁC, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ, EM, CHÁU) vy
3.	(CỤ, ÔNG, BÀ, BÁC, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ, EM, CHÁU) ẤY on, ona	CÁC (CỤ, ÔNG, BÀ, BÁC, CHÚ, CẬU, CÔ, ANH, CHỊ, EM, CHÁU) ẤY oni, ony

Uvedená substantiva pro příbuzenské vztahy znamenají:

CỤ = praděd, prababička

ÔNG = dědeček; BÀ = babička;

BÁC = strýc nebo teta: starší bratr nebo starší sestra otce nebo matky; CHÚ = strýc: mladší bratr otce; CẬU = strýc: mladší bratr matky; CÔ = teta: mladší sestra otce; DÌ = mladší sestra matky (toto se používá více na jižním Vietnamu)

ANH = starší bratr; CHỊ = starší sestra; EM = mladší sourozenec

CHÁU = synovec, neteř, vnuk, vnučka

Z pohledu mluvčího tato substantiva jako osobní zájmena znamenají

a) CŮ = pán nebo paní, pro oslovení velmi starší osoby ve věkové kategorii prarodiče mluvčího.

ÔNG = pán; BÀ = paní, pro oslovení starší osoby ve věkové kategorii prarodiče mluvčího

BÁC, CHŮ, CÂU = pán, pro oslovení osoby ve věkové kategorii rodičů mluvčího

BÁC, CÔ= paní nebo slečna, pro oslovení osoby ve věkové kategorii rodičů mluvčího

Pro vyjádření respektu, zdvořilosti, a vyjádření důvěrného, přátelského vztahu si mluvčí volí osobní zájmeno CHÁU. Do češtiny se překládá většinou tykáním.

b) ANH = pán, pro oslovení osoby mužského pohlaví, ve stejné věkové kategorii jako mluvčí.

CHI = paní nebo slečna, pro oslovení osoby ženského pohlaví, ve stejné věkové kategorii jako mluvčí.

Pro vyjádření respektu, zdvořilosti, a vyjádření důvěrného, přátelského vztahu si mluvčí volí osobní zájmeno EM. Do češtiny se překládá většinou tykáním.

U obou případů a) a b) si však mluvčí může zvolit osobní zájmeno TÔI, zejména jde-li o formální společenský styk. Rovněž vyjadřuje zdvořilost, ale vztah mezi mluvčím a ostatním se už neřídí úplně podle pomyslné rodinné hierarchie. Jedná se např. o komunikaci:

- mezi osobami stejné věkové kategorie, stejného společenského postavení
- mezi osobami společensky vyšší postavenou osobou a nižší postavenou osobou
- mezidospělými přáteli

Vztah ANH/CHI – TÔI se do češtiny často překládá vykáním.

- EM = pro oslovení mladší osoby ženského nebo mužského pohlaví ve stejné věkové kategorii jako mluvčí.

Mluvčí si volí pro sebe zájmeno ANH/CHI

Vztah ANH/CHI – EM je vztahem přátelským, důvěrným. Do češtiny se překládá tykáním.

CHÁU = pro oslovení mladší osoby ženského, nebo mužského pohlaví, ve věkové kategorii dítěte, nebo vnoučete mluvčího

Mluvčí si volí pro sebe jedno ze zájmen vyšších věkových kategorií.

3 ČÁSTICE V MODERNÍ VIETNAMŠTINĚ

3.1 Teoretické východisko

Studium částic se týká mnoha oblastí lingvistiky, zejména modality, sémantiky a pragmatiky.

Mluvnice češtiny definuje částice (partikule) takto: „[částice jsou] nezákladní slovní druh, vyjadřují vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti, k adresátovi, k obsahu či členění textu; nejsou komponenty základových větných struktur a jejich derivátů a neúčastní se na jejich stavbě ani jako pomocné prvky. Částice jsou slova většinou expresivně zbarvená; jejich expresivita se pohybuje mezi krajními body emocionality a intelektuálnosti. Expresivita se projevuje aktualizací částic. Aktualizací se tu rozumí každé subjektivní, tj. z hlediska mluvčího motivované zvýraznění jazykových prostředků v textu pomocí částic. Částice tedy vyjadřují změnu, posun, upozornění na jazykový prostředek v textu, a to na pozadí obvyklosti, neutrálnosti bez částic. [...]. Takto vymezené částice jsou slovní druh, který lze identifikovat a vnitřně dále klasifikovat pouze na základě kontextů, v nichž částice vystupují. [...]. Vedle toho tatáž částice může v různých kontextech nabývat značně různorodých významů. Částice se mohou v téže výpovědi sdružovat a modifikovat ji společně.“¹⁰³

František Čermák uvádí, že partikule (částice) „vyjadřují především různé gramatické a modální vztahy ve větě (postoje) apod. (včetně otázky a záporu); protože mohou takto vedle objektivních vztahů vyjadřovat také subjektivní vztahy a postoje mluvčího, jeho vůli apod., jsou i významným prostředkem vyjadřování evaluace. A protože se často pod ně prostě řadí různá gramatická slova, která se do jiných tříd nehodí, mívá tento slovní druh do určité míry zbytkovou povahu, která se od jazyka k jazyku liší (i ve středověkém evropském pohledu, který rozlišoval jen menší počet slovních druhů, byly už partikule takové). Takové širší pojetí částic se

¹⁰³*Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví.* Praha: Academie, 1986. s. 228–229.

někdy uplatňuje např. i pro čínštinu, vietnamštinu aj., kdy se pak mezi takto pojímanými partikulemi vystávají různé aspekty povahy děje, např. **ve vietnamštině**¹⁰⁴ jeho intenzitu, akceptaci, kontinuitu aj. a jeho lokální určení, tj. směr, polohu aj. [...] Funkčně se partikule vážou buď na slovo, především verbum, nebo na celou větu; ve druhém případě stávají jak na jejím začátku, tak i konci, popř. uvnitř.¹⁰⁵

Modalitaje výrazný charakter částic. Účastníci komunikace, tj. mluvčí a posluchač, vždy nějakým způsobem vyjadřují svůj postoj a to jak k posluchači, tak k obsahem sdělení, se kterým je obeznámen. Jedná se o „vztah mluvčího k obsahu promluvy (modalita subjektivní, specificky též postojová, popř. dispoziční), nebo vztah obsahu promluvy k realitě a její situaci (modalita objektivní, specificky též jistotní). Tato primárně sémantická kategorie nachází své vyjádření v různých prostředcích, mimo jiné v modálních verbech, partikulích, některých adverbiích, intonaci aj.“¹⁰⁶

Významy, které lze vyjádřit částicemi, se dají určit až na konkrétním kontextu. „Every text – that is, everything that is said or written – unfolds in some context of use.“¹⁰⁷ Mluvíme zde spíše o kontextu situačním, který může být aktuální, tj. bezprostřední, týkající se především mluvčího a posluchače, a situační kontext širší, obsahující např. údaje časoprostorové nebo jiné vymezení. Dále je tzv. „kontext zkušenostní, zahrnující předpokládané sdílené znalosti účastníků komunikace o světě, v němž se komunikační událost odehrává nebo k němuž se vztahuje.“¹⁰⁸

„Z pohledu analýzy dialogických komunikátů je kontextový komplex důležitý, jak pro roli produktora (mluvčího), tak pro roli příjemce (adresáta), protože ovlivňuje nebo podmiňuje jejich vzájemné reagování založené na interpretaci replik komunikačního partnera.“¹⁰⁹

¹⁰⁴ Zdůrazňuji. Binh Slavická.

¹⁰⁵ Čermák, F. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Pražská Imaginace, 1997. s. 254.

¹⁰⁶ Čermák, F. *Jazyk a jazykověda: Přehled a slovníky*. Praha: Pražská Imaginace, 1997. s. 189.

¹⁰⁷ Halliday, M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar*. London/New York/Melbourne/Auckland: Edward Arnold, 1985. s. xiii.

¹⁰⁸ Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2013. s. 21.

¹⁰⁹ Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2013. s. 21.

O tom, jak je pragmatika důležitá, píše G. Leech "...we cannot really understand the nature of language itself unless we understand pragmatics: how language is used in communication."¹¹⁰ M. Hirschová v duchu pragmatiky uvádí „na vztah gramatiky a pragmatiky se lze dívat i z hlediska již zmíněné pragmatické dimenze, kterou má (v různém rozsahu) také každá gramatická kategorie. Např. u slovních druhů je jejich pragmatický aspekt dán jednak jejich vztahem k referenci, který je zásadně rozdílný u substantiv a deiktických výrazů oproti všem slovním druhům ostatním, jednak jejich podílem na modifikování smyslu a komunikační funkce výpovědi (týká se zejména některých sloves a částic). ... Pokud jde o částice, lze říci, že jako slovní druh jsou konstituovány právě svou pragmatickou funkcí.“¹¹¹ „Rovněž částice jakožto svébytné lexikální jednotky mají funkci primárně pragmatickou (i když jejich lexikální sémantika nebývá zcela vyprázdněná), navíc možnosti jejich vztahení k jiným znakům ve smyslu syntaktickém jsou sekundární“¹¹²

Jedna z charakteristik vietnamských částic je vyjádření zdvořilosti a s ním související honorifika. Obojí je ve vietnamštině velmi rozšířené. F. Čermák poznamená, že honorifika výrazně souvisí s kulturou (a tedy antropolingvistikou) a typem uplatňované zdvořilosti.“¹¹³

Částice ve vietnamštině je ve výkladových slovnících definována jako slovo, přidané do věty, vyjadřující postoj mluvčího jako překvapení, pochybnost, ironie, radost atd.,¹¹⁴ což rozhodně není definice postačující.

¹¹⁰ Leech, G. N. *Principles of pragmatics*. New York: Longman Group, 1983. s. 1.

¹¹¹ Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2013. s. 46–47.

¹¹² Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2013. s. 33.

¹¹³ Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace, 1997. s. 50.

¹¹⁴ Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt*. [slovník vietnamštiny 2011.] Hà Nội: NXB Đà Nẵng, 2011. s. 1340.

Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký slovník vietnamského jazyka.] TP HCM: NXB VHTT, 1998. s. 1722.

3.2 Základní typy jednoduché věty ve vietnamštině

Než se zabývám částicemi, uvádím základní typy jednoduché věty ve vietnamštině, protože je budeme potřebovat. Vietnamština jako izolační jazyk má pevný slovosled. Skalička ve stati *Problém syntaktické typologie* píše, že J. H. Greenberg u syntaktické typologie jazyka zkoumá především slovosled hlavních větných členů (S, O, V). Sám zastává názor, že v jazycích s převládajícím izolačním a polysyntetickým typem je převládající slovosled SVO.¹¹⁵ Uvádípevný slovosled jako jedna z významných vlastností izolačního typu, který dominuje v annamištině, franštině a angličtině.¹¹⁶ Jedná se o tzv. slovosled gramaticky podmíněný.¹¹⁷

Tento slovosled je základní způsob vyjádřit gramatické vztahy mezi slovy. Běžně ke změně významu věty dojde, když slovosled měníme. Vzhledem k tomu, žečas slovesa ve vietnamštině je vyjadřován příslovcem, v našem případě pro jednoduchost překládáme přítomným časem.

Např.

1) *Con mèo bắt con chuôt.*

/klasif.//kočka//chytat//klasif.//myš//

= Kočka chytá myš.

kde *mèo* je ve funkci subjektu S, *bắt* je verbum V, ve funkci predikátu a *myš* ve funkci objektu O. Přehodíme slova, pak máme větu s opačným významem.

2) *Con chuôt bắt con mèo.*

/ klasif.//myš//chytat//klasif.//kočka/

= Myš chytá kočku.

Pro ilustraci uvádím další příklady:

3) *Tôi phê bình nó.*

/já//kritizovat//on/ = Já ho kritizuji.

4) *Chị ấy nhìn tôi.*

¹¹⁵ Skalička, V. *Souborné dílo. III. díl.* Praha: Karolinum, 2006. s. 1045.

¹¹⁶ Skalička, V. *Souborné dílo. I. díl.* Praha: Karolinum, 2004. s. 211.

¹¹⁷ Skalička, V. *Souborné dílo, III. díl.* Praha: Karolinum, 2006. s. 1200.

/ona//dívát se//já/ = Ona se na mne dívá.

5) *Nó yêu chị ấy.*

/on//milovat//ona/ = On ji miluje.

U příkladů *c)*, *d)* a *e)* vidíme, že z hlediska lexikálního *tôi*, *chị ấy*, *nó* jsou tři slova odlišných významů, ale mají stejný gramatický význam, a to buď jako subjekt, nebo jako objekt (a v poslední řadě jsou to osobní zájmena). Je třeba striktně držet slovosled.

3.2.1 Věta oznamovací

Uvedu jak věty oznamovací kladné, tak záporné.

3.4.1.1 Věta jednoduchá s nominálním predikátem se sponou L^À¹¹⁸

Struktura věty: S – L^À – S₁ X S – không phải L^À – S₁

S: subjekt, L^À: sp. sloveso, S₁: objekt

6) *Nam là sinh viên. X Nam không phải là sinh viên.*

/Nam//být//student// X Nam//không phải //být//student/

= Nam je student. X Nam není student.

3.4.1.2 Věta jednoduchá se slovesným predikátem¹¹⁹

Struktura věty: S – V – S₁ X S – không V – S₁

S: subjekt, V: verbum, S₁: objekt

7) *Nam đọc sách. X Nam không đọc sách*

/Nam//číst//kniha/ X /Nam//záporka//číst//kniha/

= Nam čte knihu. X Nam nečte knihu.

¹¹⁸ Více viz Hlavatá, L., Slavická, B. *Tiếng Việt thực hành*. Praha: Fortuna, 2003. s. 13–14.

¹¹⁹ Více viz Hlavatá, L., Slavická, B. *Tiếng Việt thực hành*. Praha: Fortuna, 2003. s. 72.

3.4.1.3 Věta jednoduchá s adjektivním predikátem¹²⁰

Struktura věty: kladná S – A XzápornáS – không A

S: subjekt, A: adjektivum

8) *Quyển sách ấy hay. XQuyển sách ấy không hay*

/klasif.//kniha//ta//zajímavá/ X/klasif.//kniha//ta//záproka//zajímavá/

= Ta kniha je zajímavá. XTa kniha není zajímavá.

3.2.2 Věta tázací zjišťovací

3.4.2.1 Struktura otázky na nominální predikát: S có phải LÀ S₁ không?

9) *Nam có phải LÀ sinh viên không?*

= Je Nam student?

3.4.2.2 Struktura otázky na slovesný predikát: S có V S₁ không?

10) *Nam có đọc sách không?*

= Čte Nam knihu?

3.4.2.3 Struktura otázky na adjektivní predikát: S có A không?

11) *Quyển sách ấy có hay không?*

= Je ta kniha zajímavá?

3.2.3 Věta rozkazovací

„Ve vietnamštině můžeme imperativ (rozkazovací způsob) vyjádřit mnoha různými způsoby, které závisí na různých faktorech, např. na naléhavost rozkazu, výzvy, přání, na vztahu mezi rozkazující osobou a osobou konající rozkaz atd. Imperativ tvoříme spojením imperativními elementů se slovesem.“¹²¹

¹²⁰ Více viz Hlavatá, L., Slavická, B. *Tiếng Việt thực hành*. Praha: Fortuna, 2003. s. 55.

¹²¹ Hlavatá, L., Slavická, B. *Tiếng Việt thực hành*. Praha: Fortuna, 2003. s. 121.

Imperativ sloves je tvořen příslovcem, které stojí před slovesem: *hãy* pro kladný, *đừng/chớ* pro záporný rozkaz.

11) *Anh hãy đọc quyển sách ấy!*

/vy//příslovce pro imperativ//číst//klasif.//kniha//ten//

= Čtěte tu knihu!

12) *Anh đừng/chớ đọc quyển sách ấy!*

/vy//ne//číst//klasf.//kniha//ten/

= Nečtěte tu knihu!

3.3 Synsémantická slova ve vietnamštině

Zmínila jsem se ve 2. kapitole při určování slovních druhů ve vietnamštině, že slovní zásoba vietnamštiny se tradičně podle významu dělí na dvě velké vrstvy, na plnovýznamovou (viet. *thực từ*) a neplnovýznamovou (viet. *hư từ*), tedy na sématickou a synsémantickou vrstvu.

Kromě toho, že slouží k básnické tvorbě,¹²² slouží rovněž k rozlišení sémantických od syntaktických slovních druhů. „Full words (*thực từ*) with lexical meaning regarding things and phenomena, and the empty word (*hư từ*) with grammatical meaning. The main difference between the two categories is that a full word can serve as either the subject (= topic) or the predicate (=comment) of a sentence, whereas an empty word cannot. Empty word can only combine with a full word to make up a phrase, or to express a syntactic relationship.“¹²³

¹²² Trần Trọng Kim. *Việt Nam văn phạm. In lần thứ tám.* [Gramatika vietnamštiny. Osmé vydání.] Sài Gòn: Tân Việt, 1941. s. VIII–IX.

¹²³ Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997. s. 84–85.

3.4 Částice ve vietnamské jazykovědě

PARTICLE (anglicky)– ČÁSTICE / PARTIKULE (česky) – 粒子 [li zǐ] (čínsky)

– PARTICULE (francouzsky) – PARTICULA (latinsky)– PARTÍCULA (portugalsky)

– ?(vietnamsky)

První, na co jsem hned při rešerši narazila je, že zatímco v jiných jazycích je pro to (snad) jen jeden termín, v češtině možná už zažitý i termín partikule, tak dohromady jsou termíny dva, ve vietnamštině nejsem se však nebyla s to rozhodnout, co si vybrat. Takže už jen z terminologie mám malý úkol k řešení.

3.4.1 Definice částic podle výkladových slovníků

Vůbec první slovník, který u všech hesel uvádí slovní druhy, je dvoudílný slovník *Việt Nam tân từ điển* z roku 1951–1952.¹²⁴Jde o vietnamsko-francouzský výkladový slovník s větším podílem na vietnamštinu. Je tam uvedeno 13 slovních druhů.U žádného slova není vietnamsky označeno, že jde o částici. Například u hesla HỎI je značka *trt* (viet. *trạng từ*, tj. adverbium), ale je tam francouzsky napsáno *Particule interrogative*. Toto slovo je nyní ve slovních označeno jako částice.¹²⁵Na druhou stranu je tam heslo TRỢ TỬ, u kterého je výklad, že jde o slovo, které dává význam, jen když je používáno s jiným slovem, také funguje jako adverbium. Vedle toho výkladu je francouzsky uvedena poznámka *Particule, teeme auxiliare, adverbe*.¹²⁶

Uvedla jsem *Việt Nam tân từ điển* pouze pro zajímavost, neboť s tímto slovníkem nepracujeme. Nicméně, bereme-li v úvahu, že první díl slovníku byl vydán v roce 1951, tedy pouze 6 let potom, kdy latinizovaná vietnamština byla ve Vietnamu

¹²⁴ Thanh Nghị. *Việt Nam tân từ điển. Quyển Thượng, Quyển Hạ*. [Nový vietnamský slovník. První a Druhý díl.] Sài Gòn: NXB Thời Thế, 1951–1952.

¹²⁵ Thanh Nghị. *Việt Nam tân từ điển. Quyển Thượng*. [Nový vietnamský slovník. První díl.] Sài Gòn: NXB Thời Thế, 1952. s. 586.

¹²⁶ Thanh Nghị. *Việt Nam tân từ điển. Quyển Hạ*. [Nový vietnamský slovník. Druhý díl.] Sài Gòn: NXB Thời Thế, 1952. s. 1393.

zavedena jako jediný mluvený i psaný jazyk, navíc jde o první slovník, který uvádí slovní druhy, to je záslužný počín.

Naše pracovní výkladové slovníky jsou novější. *Đại từ điển tiếng Việt* je z roku 1998, *Từ điển tiếng Việt* je z roku 2008.¹²⁷ Oba uvádí stejný počet slovních druhů, liší se pouze v názvu konjunkcí; NY 1998 má jako *liên từ*, HP 2011 jako *kết từ*. Co se týče částic, oba uvádí pod stejným jménem *trợ từ*. Definice, co je *trợ từ*, mají do písmene úplně stejné, což je trochu zaražející. A pokud jde o obsah, jsem toho názoru, že to není vyčerpající definice, že částice nabízí v praxi mnohem více. Nyní uvádím pouze velmi stručné informace, který slovník, či příručka, nabízí za slovní druhy, zvláště co se skrývá pod pojmem tzv. částice.

3.4.1.1 *Đại từ điển tiếng Việt* (NY 1998)

Đại từ điển tiếng Việt (pracovně označen jako NY 1998) uvádí osmi slovních druhů:¹²⁸

1-substantiva (*danh từ*), 2-verba (*động từ*), 3-pronomia (*đại từ*) 4-adjektivum (*tính từ*), 5-konjunkce (*liên từ*), 6-adverbia (*phụ từ*), 7-interjekce (*thán từ*), 8-partikule (*trợ từ*)

Definice partikule podle NY 1998:

„Trợ từ je slovo, které je vždy přidáno do věty a vyjadřuje postoje mluvčího, jako překvapení, pochybnost, radost, nebo ironii... (jako *à, ư, nhỉ, nhé...*).“¹²⁹

3.4.1.2 *Từ điển tiếng Việt* (HP 2011)

Từ điển tiếng Việt (pracovně označen jako HP 2011) rovněž uvádí osmi slovních druhů.¹³⁰

¹²⁷ Předcházela mu stejnojmenný slovník z roku 1988, dílo týmu pod vedením Hoàng Phêa.

¹²⁸ Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký výkladový slovník vietnamštiny.] Hà Nội: NXB VHTT, 1998. s. 15.

¹²⁹ Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký výkladový slovník vietnamštiny.] Hà Nội: NXB VHTT, 1998. s. 1722.

1-substantiva (*danh từ*), 2-verba (*động từ*), 3-adjektivum (*tính từ*), 4-pronomia (*đại từ*), 5-adverbia (*phụ từ*), 6-konjunkce (*kết từ*), 7-partikule (*trợ từ*), 8-interjekce (*thán từ*)

Definice partilule podle HP 2011:

„Částice je slovo, které je vždy přidáno do věty, vyjadřuje postoje mluvčího, jako překvapení, pochyby, výsměch, nebo radost atd. *à, ư, nhỉ, nhé* jsou částice ve vietnamštině.“¹³¹

3.4.2 Definice částic podle odborníků

U všech autorů gramatických příruček shledávám, že se shodně vnímají, co jsou částice. Jedná se o synsémantická slova, která slouží k vyjádření postoje mluvčího k posluchači a k obsahu sdělení, jde také o prostředek k vyjádření modality.

Trần Trọng Kim sice nenabízí žádnou tabulku nebo schéma, ale zato postupný výklad třinácti slovních druhů. Do skupiny s názvem *trợ ngữ từ* [pomocné slovo] zařazuje několik částic se stručným výkladem. Např. částice pro tvoření otázek, pro vyjádření respektu vůči nadřazeným lidem, pro vyjádření pochybnosti, pro vyjádření sebeepochvály, na přemluvu, aby posluchač něco udělal.¹³²

Diệp Quang Ban mezi deseti slovními druhy uvádí částice pod názvem *tiểu từ tình thái* (modal particles) a dělí je na dvě podskupiny, tj. *ngữ thái từ* a *trợ từ*. [modální slovo a pomocné slovo]¹³³ Pod *ngữ thái từ* zahrnuje částice, které stojí na konci věty; ostatní částice pod *trợ từ*.¹³⁴

¹³⁰ Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt. Tái bản lần thứ tư*. [Slovník vietnamského jazyka. Čtvrté vydání.] Hà Nội: NXB Đà Nẵng, 2011. s. VI.

¹³¹ Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt. Tái bản lần thứ tư*. [Slovník vietnamského jazyka. Čtvrté vydání.] Hà Nội: NXB Đà Nẵng, 2011. s. 1340.

¹³² Trần Trọng Kim. *Việt Nam văn phạm trung học*. [Gramatika vietnamštiny pro střední školy.] Sài Gòn: NXB Tân Việt, 1941. s. 137–138.

¹³³ Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Huế: NXB GD, 2005. s. 553.

¹³⁴ Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Huế: NXB GD, 2005. s. 553–556.

Đinh Văn Đức uvádí devět slovních druhů, částice uvádí pod názvem *tình thái từ*.¹³⁵ Do této skupiny spadá *tiểu từ*[částice]s částicemi na konci věty a *trợ từ* s ostatními částicemi.¹³⁶ Jde o stejnou klasifikaci, jako u Diệp Quang Bana.

Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến nabízí tabulku deseti slovních druhů, kterou jsme si vybrali jako podklad pro svůj slovnědruhový přehled. Jako jeden z deseti druhů uvádí *trợ từ* zahrnující částice zdůrazňující, pak jiných druh *tình thái*, zahrnující koncové částice a mnoho dalších.¹³⁷

Nguyễn Kim Thân nabízí schémata dvanáctislovních druhů. Na schématu je vidět, že poslední dva druhy částice (*trợ từ*) a citoslovce (*thán từ*) spojuje do větší skupiny pod názvem *ngữ thái từ*.¹³⁸ Podle Nguyễn Kim Thâna do *trợ từ* patří všechny částice, tj. koncové i ostatní částice.

Nguyễn Hữu Quỳnh dělí slovní zásobu na devět druhů, kde částice uvádí pod názvem *trợ từ*.¹³⁹

G. Aubaret v kapitolách pod jménem *Traité des Particules*¹⁴⁰ a *Des Particules*¹⁴¹ uvádí velké množství slov a výrazů. Nachází se tam všechno: zájmena, příslovce, spojky, přeložky a citoslovce. „Les particules sont des mots qui n'ont en général aucun sens par eux-mêmes ; c'est ce que l'on nomme en chinois mots vides.

¹³⁵Đinh Văn Đức. *Ngữ pháp tiếng Việt - Từ loại*. [Gramatika vietnamštiny – Slovní druhy.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2001. s. 56.

¹³⁶Đinh Văn Đức. *Ngữ pháp tiếng Việt - Từ loại*. [Gramatika vietnamštiny – Slovní druhy.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2001. s. 217–222.

¹³⁷Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến. *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt*. [Základy jazykovědy a vietnamština.] Hà Nội: NXB ĐHTHCN, 1992. s. 300, 305.

¹³⁸Nguyễn Kim Thân. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 1991. s. 140.

¹³⁹Nguyễn Hữu Quỳnh. *Tiếng Việt hiện đại*. [Moderní vietnamština.] Hà Nội: TTBS TĐBK VN, 1996. s. 143, 176–177.

¹⁴⁰Aubaret, G. *Vocabulaire Français-Annamite: Précédé d'un Abrégé de Grammaire et d'un Traité des Particules*. Bang Kok: Imprimerie de la Mission Catholique, 1861. s. 17–95. Dostupné na www.<https://archive.org/details/vocabulairefran00aubagoog>

¹⁴¹Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. s. 50–104. Dostupné na www.<https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>

Jointes à d'autres mots, les particules servent à compléter le sens de la phrase et à la rendre intelligible. Leur étude est donc de la plus grande importance, et conduit à la véritable connaissance de la langue annamite.¹⁴²

M. B. Emeneaua uvádí 17 částicí a nazývá je final particles.¹⁴³ Mezi uvedenými 17 částicemi jsou i příslovce (např. *chua, không*) nebo ukazovací zájmeno (*kia*). Emeneau si to uvědomuje a snaží se o vysvětlení, avšak si nevšimá, že se u některých slov jedná o homonyma, což je ve vietnamštině častý jev, proto tvrdí například, že částice *nghe, đì* jsou slovesa, dokonce i *chua, không* jsou rovněž slovesa.¹⁴⁴

I. I. Glebovová, která nabízí výklad s příklady 25 částic. Jedná se o částice, které stojí na konci věty. Glebovová je nazývá termínem *фразовые частицы*.¹⁴⁵

L. C. Thompsona (particles). Do částic ovšem rovněž zařazuje téměř všechno: citoslovce, o kterých deklaruje, že k částicím patří; spojky, které nazývá coordinating particles (např. *nhung, song*) nebo focal particles (např. *néu, vì, tuy, dàu*); příslovce jako verbal particles – preverbs (např. *rát, hoi, vìra, hay, sấp*) nebo verbal particles – postverbs (např. *lại, luôn*); podstatná jména (např. *những, các*) jako substantival particles, spojení dvou spojek (např. *bởi vì, nhưng mà*) uvádí jako compound particles; dokonce slovesa (např. *bấm, thưa*) jako formal vocative particles.¹⁴⁶ atd.

3.4.3 Vymezení termínu částic

Provedla jsem malý výzkum výkladových slovníků a příruček u několika vietnamských autorů a došla jsem k poznání, že není jednoduché se rozhodnout už jen

¹⁴²¹⁴² Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. s. 50. Dostupné na [www: <https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>](https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up)

¹⁴³ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. s. 210–219.

¹⁴⁴ Emeneau, M. B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. s. 217.

¹⁴⁵ Glebovová, I. I. *Фразовые частицы современного вьетнамского языка*. In: Вьетнамский лингвистический сборник. М.: Наука, 1976. s. 232–253

¹⁴⁶ Thompson, L. C. *A Vietnamese reference Grammar*. University of Hawaii Press, 1984–1985. s. 258–276.

na názvu objektu méhovýzkumného zájmu, tj. termín pro částice ve vietnamštině. Jak je vidět, Nguyễn Kim Thán a Nguyễn Hữu Quỳnh se vzácně shodují, jinak co autor, to název.

Rozhodl jsem se pro název **trợ từ**, a to čistě z praktického důvodu, tím je respektování terminologie ve výkladových slovnících, které v tuto chvíli pro nás jsou relevantní. Kvůli lepší orientaci jsem se rovněž rozhodla, že ponechám všechna označení slovních druhů tak, jak jsou uvedena ve slovnících, a to nejen v tabulkách se částicemi, ale i tam, kde se to týká, po celé naší práci. Jedná se o následující označení:

1-substantiva (*dt = danh từ*), 2-verba (*đgt = động từ*), 3-adjektivum (*tt = tính từ*)
4-pronomia (*đt = đại từ*), 5-adverbia (*pht = phụ từ*), 6-konjunkce (*kt = kết từ*),
7-partikule (*tr = trợ từ*) 8-interjekce (*tht = thán từ*)

Abych odpověděla na řečnickou otázku na začátku této kapitoly, uvádím následující:

PARTICLE (anglicky)– ČÁSTICE /PARTIKULE (česky) – 粒子 [lì zǐ] (čínsky)
– PARTICULE (francouzsky) – PARTICULA (latinsky)– PARTÍCULA (portugalsky)
– **TRỢ TỪ** (vietnamsky)

A dodám, že vietnamské částice mají své místo mezi slovní druhy. Pracovní seznam částic podle slovníků je tedy sestaven z hesel, u kterých je graficky označeno *tr*.

3.4.4 Částice a ostatní slovní druhy

Jak je vidět z dlouhého výčtu prací vietnamských a zahraničních autorů, do částic ve vietnamštině jsou často zařazené i citoslovce, příslovce nebo spojky. Ze seznamů částic z obou slovníků se nachází i částice se substantivním původem, např. *trời*

[nebesa], *cóc* [ropucha], *mócc* [plíseň] dokonce i se slovem s adjektivem *cóc khô* [suchá ropucha], *mócc xì* [tmavá plíseň].

Ve srovnání částic s funkčními slovními druhy uvádí Mluvnice češtiny, že „ částice nejsou větnými členy, se slovy, ke kterým se vztahují, nevytvářejí syntagma – na rozdíl od příslovcí. Jako příslovce, ovšem nesyntagmaticky, se mohou vztahovat ke slovesům, k přídavným jménům a k příslovcím, navíc se vztahují i k podstatným jménům.“¹⁴⁷ Dále uvádí, že“ částice se odlišují od spojek tím, že nemají samostatnou, vyhraněnou spojovací funkci. Některé z nich ovšem fungují, zejména v kombinaci se spojky, jako prostředky připojování“¹⁴⁸

3.5 Charakteristika částic a kritéria pro jejich zařazení

3.5.1 Charakteristika

3.5.1.1 Částice jsou prostředky vyjadřující modalitu

Srovnejte:

- a) Nam đọc sách.
= Nam čte knihu.
- b) Nam đọc sách *à*?
= Name, (tak) čteš knihu?/ (Tak) Nam čte knihu.
- c) Nam đọc sách *ư*?
= Name, (copak) čteš knihu? ((Copak) Nam čte knihu?)
- d) Nam đọc sách *nhé*!
= Name, že budeš číst knihu?
- e) Nam đọc sách *mà*!
= Já (Nam) přece čtu knihu./ Nam (přece) čte knihu.
- f) Nam đọc sách *cơ*![Já (Nam) ale čtu knihu! Nam (ale) čte knihu.]

¹⁴⁷Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academie, 1986. s. 229.

¹⁴⁸Mluvnice češtiny. Tvarosloví. Praha: Academie, 1986. s. 229.

V příkladu a) je pouze konstatování faktu, že Nam čte knihu. Mluvčí nevyjadřuje žádný svůj postoj k posluchači ani k obsahu sdělení (nestěžuje si, neraduje se, není překvapen, apod.) V následujících příkladech je modalita ve větě vyjadřena a to díky částicím *à, ư, nhé, mà, cơ*.

3.5.1.2 Částice jsou prostředky vyjadřující postoje mluvčího k posluchači a obsahu sdělení

Díky částicím může mluvčí vyjádřit např. svou zdvořilost a respect k osobě posluchače. Je to důležitá vlastnost vietnamských částic. Má to hodně společného s kulturou a sociálním cítěním Vietnamců. Spolu se systémem osobních zájmen tvoří částice velmi účinné prostředky v komunikaci.

Srovnejte: Chào ông! = Zdravím vás, pane.

Chào ông *ạ*! = Uctívě vás zdravím, pane.

3.5.1.3 Částice samy nenesou význam

Jak je patrné z tabulky slovních druhů, částice patří do vrstvy synsémantických slov, tj. k funkčním /gramatickým slovům. Samotné slovní spojení *trợ từ* znamená pomocné slovo. Z toho plyne, že částice samy nenesou význam. Významy, které jsou chopny vyjádřit, mohou projevovat jen v jejich spojení s plnovýznamovými slovy a jedině v konkrétní situaci, tedy v konkrétním kontextu. To je výrazná charakteristika částic, která je od jiných slovních druhů rozlišuje.

Výše uvedené příklady obsahují základní informaci, tj. Nam čte knihu. Znamená to, že i za nepřítomnosti částice, význam věty nemění.

3.5.1.4 Částice nejsou větnými členy

Částice nejsou větné členy, tedy nemohou vystupovat ve větě ve funkci subjektu, nebo predikátu, či dokonce ani jako objekt, ale pouze kladou na ně důraz.

Uvěty *Nam đọc sách*. [*Nam čte knihy.*]se mohou nastat 3 možnostmi:

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před subjektem, tedy na začátku věty:
Chính Nam đọc sách.
=**Přesně** Nam čte knihy.

Jedná se o Nama: Nam je ten, kdo čte knihu a nikdo jiný.

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před slovesem:
Nam **chỉ** đọc sách.
= Nam **pouze** čte knihy.

Jedná se o činnost: Nam pouze čte knihy (nečte např. noviny, časopisy apod.)

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před objektem:
Nam đọc **cả** sách.
= Nam čte **i** knihy.

Jedná se o objekt: Nam čte i knihy, např. čte noviny, časopisy, ale i knihy.

3.5.1.5 Částice obecně se nepoužívají samostatně k odpovědi

Odpovědi na tázací věty z výše uvedených příkladů vypadají takto:

- Ai đọc sách? = Kdo čte knihy?
- Nam. (Nelze říci **chính**.)
- Nam làm gì? = Co dělá Nam?
- Đọc. [Čte.] (Nelze říci **chỉ**.)
- Nam đọc gì? = Co čte Nam?
- Sách. [Knihy.] (Nelze říci **cả**.)

Existují však výjimky, které uvádíme v části analýze.

3.5.2 Kritéria pro zařazení

Částice ve vietnamštině můžeme do různých kategorií zařadit buď podle jejich syntaktických, nebo podle sémantických vlastností.

3.6 Klasifikace podle syntaktických vlastností

Podle umístění ve větě dělím částice na ty, které stojí na konci věty tzv. koncové /finální částice a na ty, které stojí před slovem, frázou, nebo před celou větou tzv. zdůrazňovací částice.

3.6.1 Koncové částice

Jak už je patrné z názvu, koncové částice, nebo finální, či větné částice se nachází na konci věty a to ve všech typech vět, tj. ve větě oznamovací, tázací a rozkazovací. Jsou to částice, které vyjadřují cíl promluvy a vztah mluvčího k posluchači, jsou prostředky pro vyjádření modalit věty.

Srovnejte:

- a) Nam đọc sách.= Nam čte knihu.
- b) Nam đọc sách *à*? = Name, (tak) čteš knihu?/ (Tak) Nam čte knihu.
- c) Nam đọc sách *ư*? = Name, (copak) čteš knihu? (Copak) Nam čte knihu?
- d) Nam đọc sách *nhé*! = Name, že budeš číst knihu?
- e) Nam đọc sách *mà*! = Já (Nam) přece čtu knihu./ Nam (přece) čte knihu.
- f) Nam đọc sách *ơ*! = Já (Nam) ale čtu knihu! Nam (ale) čte knihu.

V příkladu a) je pouze konstatování faktu, že Nam čte knihu. Mluvčí nevyjadřuje žádný svůj postoj k posluchači ani k obsahu sdělení (nestěžuje si, neraduje se, není překvapen, apod.)

V následujících příkladech je modalita ve větě vyjádřena a to díky částicím *à*, *ư*, *nhé*, *mà*, *ơ*.

V příkladu b) Nam đọc sách *à*? [Name, (tak) čteš knihu?] je modalita vyjádřena částicí *à*. Mluvčí – tazatel se zeptá na věc, nebo skutečnost, která ho mírně překvapuje, nebo neodpovídá jeho představě. Např. Nam má dělat něco jiného,

nebo Nam málokdy čte apod. Možných významů je ovšem více, uvádíme je v části analýzy.

V příkladu c) Nam đọc sách *ư*? [Name, (copak) čteš knihu?] je modalita vyjádřena částicí *ư*. Mluvčí – tazatel vyjadřuje menší podiv, nebo překvapení nečekanou věcí/skutečností. Nam překvapuje, že čte, mluvčí to nečekal. Důvody mohou být různé, např. Nam má dělat něco jiného, místo toho si čte. Nebo Nam nikdy nečte, nebo málokdy čte. Může být i mírná ironie: Nam a čtení?

V příkladu d) Nam đọc sách *nhé*! [Name, že budeš číst knihu? / Name, prosím, budeš číst knihu?] je modalita vyjádřena částicí *nhé*. Mluvčí má k posluchači přátelský, důvěrný vztah, chce mu přátelským způsobem dávat pokyny, instrukci, radu nebo požádat ho o něco.

V příkladu e) Nam đọc sách *mà*! [Já (Nam) přece čtu knihu ./ Nam (přece) čte knihu.] je modalita vyjádřena částicí *mà*. Mluvčí díky této částici vyjadřuje tvrzení, přesvědčení nebo vysvětlení, a to se skrytým významem, a očekává, že posluchač by to sám měl pochopit. Konkrétně v tomto příkladu: Nam tvrdí, že přece čte knihu/knihy; může se jednat o vysvětlení svých schopností (všechno ví, zná, umí apod.), může se jednat o vysvětlení, že Nam kvůli čtení není schopen dělat nic jiného apod. Může se jednat rovněž o skrytý podiv: přece bys (posluchač) měl vědět, že čtu knihy.

V příkladu f) Nam đọc sách *cơ*! [Já (Nam) ale čtu knihu! Nam (ale) čte knihu.] je modalita vyjádřena částicí *cơ*. Jedná se o přátelský, důvěrný vztah mezi mluvčím a posluchačem. Nam by chtěl číst knihy, nemá v úmyslu dělat nic jiného. Použitím částice *cơ* chce Nam přátelsky prosadit, resp. oznámit svůj záměr. Tady by se také mohlo jednat o výběr, např. mezi čtením knihy a čtením novin, nebo mezi čtením knihy a hráním fotbalu apod.

Do této podskupiny patří částice: A, À, A, ẤY, CHẮC, CHẪNG, CHO, CHỚ CHÚ, CHÚ LỊ, CỒ, CÙNG, ĐA, ĐÂU, ĐÁY ...

3.6.2 Zdůrazňovací částice

Jedná se o částice, které se spojí s plnovýznamovou slovou a kladou na něj důraz.

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před subjektem, tedy na začátku věty:

Chính *Nam đọc sách.*

= **Přesně** Nam čte knihy.

Jedná se o Nama: Nam je ten, kdo čte knihu a nikdo jiný.

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před slovesem:

Nam chỉ đọc sách.

= Nam **pouze** čte knihy.

Jedná se o činnost: Nam pouze čte knihy (nečte např. noviny, časopisy apod.)

- Částice se mohou vyskytovat v pozici před objektem:

*Nam đọc **cả** sách.*

= Nam čte **i** knihy.

Jedná se o objekt: Nam čte i knihy, např. čte noviny, časopisy, ale i knihy.

Zdůrazňovací částice: **ẤY, CÁ, CÁI, ĐÍCH THÌ, CHÍNH, CÓ, ĐẾN, ĐI, ĐỘC, NGÀY, NHỮNG, QUA, VỚI ...**

3.7 Klasifikace podle sémantických vlastností

Díky částicím lze vyjádřit mnoho: postoj mluvčího k posluchači, k obsahu sdělení.

Dále to mohou být různá hodnocení.

3.7.1 Částice emocionální

Jedná se převážně o postoj mluvčího k poslouchači.

3.7.1.1 Respekt, zdvořilost

- *Không lo âu.* (NCX. s. 67.)

= Nemějte starost, slečno!

3.7.1.2 Přátelský, důvěrný vztah k posluchači

- *Anh Dũng đày à?* (ĐB. s. 251.)

= To jsi ty, Dungu?

3.7.1.3 Kritika, ironie

- *Ra ông Tú xin cho anh đi làm đày **nhỉ**?* (TLL. s. 199.)

Tak pan Tú vám zařídil práci, *že*?

3.7.1.4 Překvapení

- *Em làm gì mà giàu **thế**?* (NCX. s.18.)

= Co děláš, že jsi *tak* bohatý?

3.7.1.5 Varování, rada

- *Bạn sau phải nhớ **kỹ**!* (ĐB. s. 244.)

= Příště si to musíte pamatovat!

3.7.1.6 Žádost, prosba, přemluva

- *Có đi mau lên **chứ**!*

= Pojd'te rychle!

3.7.2 Částice hodnoticí

Hodnotit je důležitý a účinný prostředek k vyjádření postoje. Hodnotí se kvalita i kvantita, vzhled, stupeň, ...také se hodnotí podle vztahu mezi mluvčím a posluchačem.

3.7.2.1 Hodnocení: k obsahu sdělení

▪ množství, míra

- *Có **mỗi** một cái hang để ở.* (DM. s. 10.)

/mít//**částice**//jeden//klasif.//nora//k//bydlet/

= Má *jedinou* jednu noru k bydlení.

▪ vysoký stupeň nějaké vlastnosti

- *Đồng hồ **chậm đến** mười phút.*

/hodinky//pomapu, pozdě//**částice**//deset//minuta/

= Hodinky jdou dozadu *až* deset minut.

3.7.2.2 *Hodnocení:* .

Jedná se o vztah: zdvořilý, přátelský, nebo nezdvořilý, hrubý, bez respektu apod U hodnotících částicích jsou modalitní částice.

- vztah přátelský, důvěrný
- Anh ở trọ sang thế này **coà**? (ĐB. s. 266.)
/ty//bydlet//nájem//luxus//tak//částice//**částice**/

= Ty bydlíš v podnájmu, ale tak luxusní?

Částice **à** je pro vyjádření přátelského vztahu.

- vztah zdvořilý, s respektem
 - Ta đứng đây chờ xe điện **chị**. (NCX. s. 18.)
/my//stát//tady//čekat//tramvaj//sestra//**částice**/
- = Počkáme tady na tramvaj, **milá** sestro.

3.7.3 Částice apelové

Jedná se o částice, které jako pomocná slova se zúčastňují ve tvorbě vět. Tyto částice též vyjadřují různé pocity mluvčího buď k posluchači, nebo ke sdělovací skutečnosti.

Částice se mohou zúčastnit v tvorbě různých typů vět: věty oznamovací, tázací, rozkazovací

3.6.3.1 *Věty oznamovací*

*Nam đọc sách **mà**!*

= Já (Nam) přece čtu knihu./ Nam (přece) čte knihu.

Částice, které se mohou vyskytovat ve větě oznamovací: **À, A, ÁY, ĐÂU, ĐÁY, KIA, MÀ, NÀO...**

3.6.3.2 *Věty tázací*

*Nam đọc sách **à**?*

= Name, (tak) čteš knihu?/ (Tak) Nam čte knihu.

Částice, které se mohou vyskytovat ve větě tázací: À, A, ĐÁY, HẢ, HỎ, CHỨ, U, VẬY...

3.6.3.3 Věty rozkazovací

Nam đọc sáchđi!

= Name, čti knihu!

Částice, které se mohou vyskytovat ve větě rozkazovací: ĐI, NHÉ, NHỈ, LÊN, NÀO, VỒI...

3.8 Seznam částic podle výkladových slovníků

Poznámky k tabulce č.4

HP = Hoàng Phê

NY = Nguyễn Như Ý

[id] = ít dùng = málo užívané

[kng] = hovorový

[thgt] = hrubé

[ph] = phương ngữ = dialekt

[cũ, văn chương] = zastaralé, literární

d = danh từ = substantivum

đg = động từ = verbum

c = cảm thán từ = interjekce

tr = trợ từ = částice

Tabulka č. 4: Seznam částic podle výkladových slovníků

Částice	Č. HP	HOÀNG PHÊ 2011	Č. NY	NHU Ý 1998
A [id] d/ đg/c/tr	1	V tázací větě, vyjadřuje mluvčího mírné překvapení nebo výsměch.(s. 1)	1	Stojí na konci tázací věty.Vyjadřuje překvapení mluvčího nad skutečností neodpovídající představě.(s. 17)
À [kng] đg/tr	2	Mluví se chce zeptat na věc, která ho mírně překva-puje.(s. 1)	2	Stojí na konci tázací věty.Vyjadřuje blízký, důvěrný, přátelský vztah mluvčího k posluchači.(s. 23)
À [kng] đg/tr	3	Vyjadřuje respekt nebo důvěrný, přátelský vztah mluvčího k posluchači. (s. 2)	3	Vyjadřuje respekt nebo důvěrný, přátelský vztah mluvčího k posluchači. Běžně stojí na konci věty, nebo při oslovení posluchače.(s. 24)
ÁT GIÁP [kng] tr	4	Jako MÔ TÊ. (s. 26)	-	Označeno jako adverbium. (s. 69)
ÁY [kng]đ/c/tr	5	Vyjadřuje důraz na to, co bylo nedávno zmíněno a nově zopakováno.(s. 27)	4	Vyjadřuje důraz na osoby, věci nebo časový okamžik, které byly zmíněny.(s. 70)
CÀ t/p/ đ/tr	6	Vyjadřuje důraz na vysoký stupeň nebo neomezený rozsah věcí.(s. 135)	5	Kompletní, nic nepostrádající celek.(s. 225)
CÁI d/t/tr	7	Vyjadřuje důraz mluvčího na věc, u které chce vyzdvi-hnout nějakou	-	Označeno jako adjektivum.Vyjadřuje důraz na důležitou

		vlastnost, charakter, povahu. (s. 144)		vlastnost, povahu nějaké věci. (s. 242)
CHẮC t/ đg/tr	8	Používá se při otázce. Vyjadřuje pochybnost mlu-včího o nějakém tvrzení, které je mu známé, nebo mírné překvapení tímto tvrzením. Synonymum: HẸN(s. 186)	6	Vyjadřuje pochybnost o platnostinějaké věci. (s. 315)
CHẰNG [id]đg/p/tr	9	Ačkoliv, i když. Jako CHẰNG NỮA, ĐI NỮA(s. 189)	7	Vyjadřuje důraz na předpoklad, čímž vyzdvihuje tvrzení.(s. 318)
CHẰNG [kng] p/tr	10	Vyjadřuje důraz na význam následujícího slova nebo skupiny slov.(s. 189)	8	Vyjadřuje důraz na význam následujícího slova nebo skupiny slov.(s. 319)
CHÍNH t/tr	11	Vyjadřuje důraz na konkrétnost, určitost, totožnost věci nebo osoby; jedná se jen o ni, nikoliv o někoho jiného, či o něco jiného. Synonymum: ĐÍCH THỊ. (s. 221)	9	Vyjadřuje důraz na určitost, konkrétnost, totožnost. (s. 367)
CHÍNH THỊ [id] tr	12	Jako ĐÍCH THỊ. (s. 223)	-	Výraz není uveden ve slovníku.
CHO đg/k/tr	13	1) Vyjadřuje důraz na míru věci, kterou mluvčí považuje za možnou. 2) Vyjadřuje důraz na	10	1) Vyjadřuje důraz na míru věci. 2) Vyjadřuje žádost, přání, očekávání mluvčího dostat

		půso-bení/dopad/účinek něčeho, co mluvčí musí snášet/vydržet. 3) Vyjadřuje žádost, přání, očekávání mluvčího dostat souhlas, být pochopen. (s. 225)		souhlas, být pochopen. (s. 371)
CHÓ p/k/tr	14	Podobná CHŮ. (s. 234)	-	Označeno jako adverbium. (s. 384)
CHŮ k/tr	15	1) V otázce.Mluvčí si chce ověřit nějakou skutečnost, která je mu víceméně známa. 2) Vyjadřuje důraz kladený na tvrzení nebo požadavek, opak toho považuje mluvčí za nemožný. Synonymum: CHÓ (s. 257)	11	1) Na konci otázky.Mluvčí si chce dotazováním potvrdit nějakou skutečnost. 2)Vyjadřuje důraz na nějaké tvrzení nebo nějakou žádost. (s. 410)
CHŮ LAI tr	16	Podobná CHŮ LI (s. 257)	-	Slovní druh není uveden. Podobná CHŮ LI(s. 410)
CHŮ LI [kng] tr	17	Důraz na právě vyslovené tvrzení, jiný názor považuje mluvčí za nemožný. Synonymum: CHŮ LAI (s. 257)	-	Slovní druh není uveden. Slovní spojení na konci věty ke zdůraznění vysloveného tvrzení. (s. 410)
CÓ đg/d/t/p/tr	18	1) Vyjadřuje důraz na tvrzení o stupni a množství	-	Označeno jako adverbium.Vyjadřuje

		(něčeho) a to jen do určité výše, ne nižší, nevyšší. 2) Vyjadřuje důraz na domněnku, dohad, hypotézu. 3) Vyjadřuje důraz na doporučení mluvčího (nedělat něco) nebo na popření. (s. 264)		tvrzení o nějakém stavu věci. (s. 426)
CÓC [thgt]d/t/p/tr	19	Vyjadřuje důraz na jednoznačné, jasné, rozhodné, různé popření; nic takového nemůže existovat. Synonymum: CÓC KHÔ (s. 266)	12	Jako GI ĐÀU Vyjadřuje jednoznačné, jasné, rozhodné, různé popření. (s. 433)
CÓC KHÔ tr	20	Jako CÓC, ale s větším důrazem.(s. 266)	13	Jako GI ĐÀU. Rozhodný, rázný důraz (popření), že tomu tak nemůže být.(s. 434)
CỒ [kng]d/tr	21	Jako KIA. Často naznačuje důvěrný, blízký a přátelský vztah mluvčího k posluchači. (s. 289)	-	Označeno jako interjekce. Jako KIA. Vyjadřuje blízký, přátelský vztah mluvčího k posluchači.(s. 463)
CỒ MÀ k/tr	22	Jako KIA MÀ. (s. 291)	-	Označeno jako interjekce. Vyjadřuje důraz na sdělení.

				(s. 465)
CÚ [kng]đg/d/p/tr	23	Vyjadřuje důraz na tvrzení, a to bez ohledu na objektivní podmínky.(s. 308)	14	zdání, domněnka, dojem; jakoby (s. 490)
ĐA [ph,kng] d/tr	24	Vyjadřuje důraz na tvrzení, kterým chce mluvčí posluchače přesvědčit, upozornit, připomenout mu něco nebo varovat před něčím. (s. 364)	-	Označeno jako adverbium. Stojí na konci věty.Mluvčí zdůrazňuje své tvrzení a tím se snaží posluchače přesvědčit.(s. 567)
ĐĀ t/p/tr	25	Vyjadřuje důraz na dotazování;a zejména na negaci v tázacích větách. (s. 366)	15	Důraz na obsah sdělení ve tvrzení, nebo v tázacích větách. (s. 570)
ĐĀU đg/ đ/p/tr	26	Mluvčí zdůrazňuje své popření nějaké skutečnosti, čímž buď přesvědčuje posluchače, nebo vyvrací jeho názor.(s. 396)	16	Vyjadřuje a zdůrazňuje negaci.(s. 606)
ĐĀY đ/tr	27	1) Vyjadřuje důraz na přítomnost konkrétních oso-by/osob a věci/věcí, které byly zmíněny. 2) Mluvčí zdůrazňuje svůj zneklidněný, starostlivý stav (který je vyvolán danou věcí) a ptá se sám sebe.	17	1) Vyjadřuje důraz na konkrétní osobu/osoby a věc/věci, které byly zmíněny. 2) Mluvčí zdůrazňuje svůj zneklidněný, starostlivý stav; ptá se sám sebe. (s. 614)

		(s. 401-402)		
ĎÁY đ/tr	28	Vyjadřuje důraz na konkrétnost, určenost a přesnost sdělení, o kterém bylo řečeno. Synonymum: ĎÓ. (s. 403)	18	Vyjadřuje důraz na konkrétnost, spolehlivost a přesnost sdělení. (s. 615)
ĎÉO [thgt] đ/p/tr	29	Jako ĎĚCH. (s. 406)	-	Uvedeno jen jako verbum.
ĎĚCH [thgt] p/tr	30	Důraz na ráznou, jasnou negaci; jde o hrubé, nezdvořilé vyjádření. Synonymum: CÓC, ĎÁCH (s. 410)	19	Vyjadřuje důraz na jasnou, ráznou negaci (s. 623)
ĎĚN [kng] đg/k/tr	31	1) Vyjadřuje důraz na vysokou míru nějaké vlastnosti, která je pro mluvčího překvapivá. 2) Vyjadřuje důraz na neobvyklý jev, čímž vyzdvihne vysokou míru vlastnosti nějaké věci. 3) Vyjadřuje důraz na případný následek či důsledek, čímž se vyzdvihne míra vlastnosti nějakého stavu či situace.(s. 411)	20	1) Vyjadřuje důraz na vysokou míru vlastnosti nějaké věci. 2) Vyjadřuje vysoký stupeň složitosti a obtížnosti nějaké záležitosti. (s. 624)
ĎI	32	1) Důraz na neobvyklou	21	Vyjadřuje důraz se cílem

đg/p/tr		nebo divnou, zvláštní, výstřednou vlastnost věci, čímž mluvčí vyjadřuje svůj nesouhlas nebo pochybnost. 2) Důraz na tak vysoký stupeň míry vlastnosti, že už nemůže být vyšší. 3) Důraz na konkrétní výsledek 4) Mluvčí zdůrazňuje před-poklady s cílem potvrdit, že ani přes tyto předpoklady se nedá změnit výrok/hodnocení, čímž klade ráz-ný důraz na tento výrok/hodnocení.(s. 413)		potvrdit výpověď. (s. 625)
ĐÍCH [kng]d/tr	33	Jako ĐÍCH THỊ (s. 418)	22	Jako ĐÍCH THỊ (s. 631)
ĐÍCH THỊ tr	34	Vyjadřuje jistotu; určitě jde o tuto osobu nebo věc, nikoliv o někoho jiného nebo něco jiného. Synonymum: CHÍNH, CHÍNH THỊ (s. 418)	-	Označeno jako adjektivum s významem „absolutně přesný“. (s. 631)
ĐÓ d/đ/tr	35	Jako ĐÁY. (s. 432)	23	Vyjadřuje důraz na zřetelnost, jasnou vymezenost vysloveného tvrzení.

				(s. 645)
ĐỒC t/tr	36	Důraz na velmi malé množství, nebo existenci jen jednoho kusu něčeho, přičemž nic dalšího neexistuje. (s. 441)	24	Důraz na velmi malé množství, nebo existenci jen jednoho kusu něčeho, přičemž nic dalšího neexistuje. (s. 655)
ĐƯƠC đg/t/p/tr	37	1) Důraz na štěstí, pozitiva, příznivé okolnosti. 2) Vyjadřuje zmírnění negace, aby nezněla tak silně. Používá se obvykle ve zdvořilostní komunikaci. (s. 467)	-	Jen verbum.
GÌ đ/p/tr	38	Vyjadřuje důraz na absolutní popření.(s. 495)	-	Uvedeno jako adverbium. (s.718)
HẢ đg/t/tr	39	1) V otázce s přísným, nevrlym a podrážděným tónem, obvykle od výše postaveného k níže postavenému. Synonymum: HỦ' 2) Otázka s přátelským tónem s cílem potvrdit svou domněnku. Synonymum: HỈ, HỎ, HỦ'. (s. 536)	25	Otázka s přátelským tónem s cílem potvrdit domněnku, nejasnost. (s. 765)
HẢ [cũ,vch]	40	Mluvčí se ptá, ale jen proto, aby potvrdil	-	Uvedeno jako interjekce. Jako NHỈ.

d/tr		nemožný stav věci.(s. 536)		(s. 765)
HĀN [kng]t/p/tr	41	Mluvčí se ptá na věc, která je ve skutečnosti již potvrzena. Synonymum: CHĀC (s. 552)	26	Jako CHĀC, CHĀC CHĀN (s. 788)
HĚ [ph] d/tr	42	1) Jako NĀO 2) Jako NHĪ (s. 557)	-	Uvedeno jako interjekce. (s. 793)
HĚN [ph]tr	43	Mluvčí jakoby se chtěl na něco zeptat, ve skutečnosti chce získat souhlas posluchače. (s. 558)	-	Uvedeno jako interjekce.
HĚ d/đg/tr	44	Používá se k tvrzení o ději, který nikdy nenastal nebo nenastane. (s. 559)	-	Uvedeno jako adjektivum. (s. 795)
HĚT đg/p/tr	45	Důraz na neomezený rozsah negace. synonymum: CĀ (s. 561)	27	Celý rozsah. (s. 798)
HĪ [ph]đg/d/tr	46	1) Jako HĀ 2) Jako NHĪ (s. 563)	-	Je uvedeno jen jako verbum a adjektivum.(s. 800)
HŎ [kng]t/đg/tr	47	Jako HĀ ve 2. významu, ale důvěrnější, přátelštější (s. 598)	28	Používá se v otázce s důvěrným, přátelským tónem.(s. 845)
HŮ tr	48	Jako HĀ (s. 608)	-	Označeno jako adjektivum. (s. 860)
KĚ đg/tr	49	Vyjadřuje tvrzení něčeho, o kterém si mluvčí myslí, že je pravděpodobně	-	Označeno jen jako verbum. (s. 878)

		správné. (s. 624)		
KHÓI [kng] d/t/tr	50	Mluvčí chce důrazem na negaci odvrátit názor posluchače. (s. 654)	-	Ve slovníku označeno jako verbum, jde zřejmě o chybu. Mluvčí chce důrazem na negacivyvrátit názor, který zastává posluchač. (s. 916)
KIA [kng]đ/d/tr	51	1) Mluvčí důrazem na tvrzení chce upozornit posluchače a naznačit, že neexistuje jiné, než toto tvrzení. 2) Mluvčí vyjadřuje mírné překvapení tím, co bylo řečeno, dotazem si chce to vyjasnit. Synonymum: CŌ (s. 669)	29	1) Důraz na jedinou správnost věci. 2) Mluvčí vyjadřuje mírné překvapení a dotazem si chce vyjasnit to, co bylo řečeno. (s. 935)
LÀ d/đg/k/tr	52	1) Vyjadřuje důraz na tvrzení. 2) Pomocné slovo pro přirozené mluvy, nebo subjektivní tvrzení mluvčího. 3) Používá se k opakování jiného slova, zdůrazňujícího důraz na tvrzení o míře, stavu, působící na posluchače.(s.	30	1) Pomocné slovo pro subjektivní tvrzení, nebo přirozené mluvy. 2) Používá se k opakování jiného slova, vyjadřujícího míru. (s. 953)

		685)		
LẶN [ph]đg/tr	53	Vyjadřuje důraz, nebo dota-zování s mírným překvape-ním. Jako KIA, KIA À(s. 711)	-	Uvedeno jako adverbium, stojí na konci věty. Jako CO, CO ĐÁY (s. 996)
LẬY đg/p/tr	54	Vyjadřuje důraz na minimum, není třeba více. (s. 715)	31	Vyjadřuje důraz na minimum, není třeba více. (s. 1001)
MẶ [kng]d/k/tr	55	Vyjadřuje tvrzení, přesvědčení nebo vysvětlení, se skrytým významem, posluchač by to sám měl pochopit. Synonymum: MẶ LAI. (s. 776)	32	Důraz na tvrzení, přesvědčení, vysvětlení se skrytým významem. (s. 1081)
MẶT đg/tr	56	1) Vyjadřuje politování nad nepříjemnou věcí, která se udála nebo by se mohla nastat. 2) Důraz na míru pocitu, emoce, kterou mluvčí vnímá jako nezadržitelnou.(s. 799)	33	1) Vyjadřuje politování nad nepříjemnou událostí. 2) Vyjadřuje vysokou míru pocitu, emoce. (s. 1107)
MẶY [ph,kng] d/đ/tr	57	Jako VỒI. (s. 803)	-	Označeno jako konjunkce. Jako VỒI. (s. 1111)
MỒ TỄ [kng] tr	58	Důraz na absolutní popření ve vědomosti (ničemu nerozumí, nic nezná). Synonymum: ÁT GIÁP	34	Důraz na negaci ve vědomosti. (s. 1132)

		(s. 819)		
MÓC [kng] d/t/tr	59	Důraz na negaci, na neexistenci žádné věci, nebo žádné hodnoty. Synonymum: MÓC XÌ (s. 820)	-	Označeno jako adjektivum důraz na negaci, na neexistenci žádné věci, nebo žádné hodnoty. (s. 1133)
MÓC XÌ [thgt] t/tr	60	Jako MÓC, ale s větším důrazem. (s. 820)	35	Důraz na negaci, na absolutní popření existence věci. (s. 1133)
MŌI d/tr	61	Důraz na omezené množství něčeho (obvykle jeden kus), nikoliv více. Synonymum: MŌI MŌT. (s. 821)	36	Důraz na omezené množství něčeho a není toho více. (s. 1135)
MŌI [kng] t/p/k/tr	62	Mluvčí je překvapen něčím, co právě spatřil a zdůrazňuje míru svého překvapení. (s. 828)	37	Mluvčí je něčím velmi překvapen a zdůrazňuje míru svého překvapení. (s. 1145)
NÀ [ph]d/p/tr	63	Jako NÀO 1. významu. (s. 841)	38	Jako NÀO. (s. 1162)
NÀO đ/p/tr/c	64	1) Mluvčí zdůrazňuje své tvrzení s cílem posluchače přesvědčit, přemluvit nebo přikazovat Synonymum: NÀ 2) Důraz na hromadění vyjmenovávaných předmětů, na jednom místě, ve	39	Důraz na vyjmenovávání věci. Další význam není uveden. (s. 1166)

		stejném case.(s. 844)		
NÀO LÀ tr	65	Jako NÀO 2) významu. (s.844)	-	Není označeno ničím. Důraz na vyjmenovávání věcí.(s. 1166)
NÀY d/c/tr	66	1) Důraz na určené a kon- krétní vyjmenovávání pře- dmětů, věcí nebo vlastností Synonymum: NÀO, NÈ. 2) Důraz na vyslovené tvr- zení se cílem upoutat pozor-nost posluchače, aby podle toho tvrzení něco udělal. Synonymum: NÈ. 3) Mluvčí přísným tónem ve sdělení zastrašuje, vyhrožuje posluchačovi, aby případně proti mluvčímu neprotestoval nebo nevzdoroval. (s. 846)	40	1) Důraz na vyjmenovávání konkrétních věcí, předmětů, nacházejících se v blízkosti mluvčího. 2) Mluvčí vyjadřuje důraz, aby upoutal pozornost posluchače. 3) Vyjadřuje vyhrožování, zastrašování. (s. 1168)
NÀY [ph,id] đ/tr/c	67	Jako NÀY. (s.852)	-	Není uvedeno.
NGAY t/p/tr		1) Vyjadřuje důraz na pře- sné konkrétní místo, čas, o kterých se mluví. 2) Vyjadřuje důraz na míru věci, včetně toho, o čem se mluvilo.(s. 860)	41	1) Vyjadřuje důraz na přesné konkrétní místo, čas. 2) Vyjadřuje důraz na míru zminěné věci. (s. 1184)
NGHE	68	Jako NHÉ.	42	Jako NHÉ.

[ph]đg/tr		Synonymum: NGHEN. (s. 868)		(s. 1191)
NGHEN [ph, kng] tr	69	Jako NHĚ. Synonymum: NGHE. (s. 868)	-	Označeno jako interjekce. Jako NHĚ. (s. 1192)
NHÁ [kng]đg/tr	70	Jako NHĚ. (s. 903)	-	Označeno jako adjektivum. Jako NHĚ. (s. 1228)
NHĚ [kng] tr	71	1) Mluvčí přátelsky důvěrně zdůrazňuje svou mluvu, aby k ní upoutal posluchačovu pozornost. 2) Důraz na přátelskou/důvěrnou žádost, pokyn, instrukci, radu, domluvu. 3) Mírný důraz na zastrašení nebo ironii, výsměch. Synonymum: NGHE, NGHEN, NHÁ, NHÓ (s. 921)	43	Vyjadřuje přátelský postoj při rozhovoru s posluchačem, s důrazem na žádost, pokyn, instrukci, radu, domluvu.(s. 1247)
NHĚ [kng]đg/tr	72	1) Jemným tvrzením o svém poznání a uvědomění, které právě nabyt, chce mluvčí projevit souhlas s posluchačem, nebo získat si jeho souhlas. 2) Vyjadřuje ironii, výsměšnost, mluvčí to říká, jakoby se chtěl zeptat, ale nepotřebuje odpověď.	44	1) K potvrzení nově nabytého poznání, nebo k získání shody s posluchačem během komunikace. 2) K přátelskému nebo ironickému dotazování. (s. 1249)

		3) Vyjadřuje přátelský, důvěrný vztah. Synonymum: HÌ.(s. 923)		
NHÓ [kng]đg/tr	73	Jako NHÉ. Naznačuje důvěrnost, laskavost, něžnost.(s. 932)	-	Označeno jako adjektivum. Jako NHÉ. (s. 1258)
NHŨNG d/tr	74	1) Důraz na příliš velké množství něčeho. 2) Hovorově: důraz na nekonečné, velké množství něčeho. 3) Důraz na plnou míru duševního, citového stavu. (s. 937)	-	Označeno jako adverbium. Používá se k zdůraznění neurčeného velkého množství, nebo vysokého stupně nějaké vlastnosti, kvality nějakého subjektu. (s. 1267)
NŨA p/k/tr	75	Ke zdůraznění zesílení, stupňování, přidání, rozšíření.(s. 959)	45	Zintenzivnění stupňování, přidání. (s. 1289)
PHÀM t/tr	76	Důraz na obecnou rovinu charakteristiky nějakého poznatku/postřehu, který jako správný platí pro všechny životní situace. (s. 982)	-	Označeno jako adjektivum. všechno, všichni jednotliví jedinci zahrnující se do jednoho celku. (s. 1315)
PHÔNG [kng] đg/k/t/tr	77	1) Mluvčí formou otázky jen něco ověřoval, potvrdil; znamená to jako „ <i>phải không</i> “ = je tomu tak? 2) Vyjadřuje pochybnost, mluvčí se ptá, ale se zámě-	46	Jako PHẢI KHÔNG. (s. 1339)

		rem negovat. Synonymum: THỦ HỎI. (s. 1008)		
QUA [kng] d/đ/đg/p/k/tr	78	Vyjadřuje důraz na negaci. (s. 1024)	-	Není uvedeno.
QUÁ d/tr	79	Vyjadřuje rozhodné potvrzení, je tomu přesně tak. (s. 1025)	47	Je tomu zcela a rozhodně tak. (s. 1356)
QUÁI [kng] t/tr	80	Důraz na negaci. (s. 1027-1028)	48	Důraz na negaci. (s. 1359)
QUYẾT [kng] d/đg/tr	81	K zdůraznění rozhodné, různé negace. (s. 1050)	-	Označeno jako adjektivum. K zdůraznění rozhodné, různé negace. (s. 1385)
RÁO [kng] t/p	-	Konec u všech, všeho, nevylučuje nikoho a nic. (s. 1057)	-	Označeno jako adjektivum. Konec všeho, nic nezůstalo. (s. 1392)
RÁO TROI [ph,kng] tr	82	Úplně všechno; do konce, nic nezůstalo. (s. 1057)	-	Označeno jako adjektivum. Jako RÁO NẠO Konec všeho, nic nezůstalo. (s. 1392)
RIÊNG t/tr	83	Důraz na separátní, oddělenou, jedinečnou vlastnost věci nebo záležitosti, která byla zmíněna.(s. 1067)	49	Pouze, jedině. (s. 1405)
RÕ	84	Tvrzení o úrovni, kterou	50	Opravdu, skutečně, úplně

[kng] ěg/t/tr		mluvčí považuje za vyšší než normální a která je jasně vidět. (s. 1068)		tak. (s. 1407)
RÒI ěg/k/p/t/tr	85	Důraz na věc, kterou mluvčí považuje za možné rázně potvrdit. (s. 1070)	51	Bylo to tak, rozhodně tak. (s. 1410)
SAO d/ě/ěg/tr	86	1) Vyjadřuje mluvčího pře-kvapení úrovní, která se mu zdá neobvyklá a sám se ptá na příčiny. 2) Důraz na úroveň, která budí překvapení a údiv. (s. 1090)	52	Vyjadřuje nebo zdůrazňuje překvapení. (s. 1430)
SÁT [kng] tr	87	Důraz na absolutní popření. synonymum: SÓT. (s. 1098)	53	Důraz na absolutní popření. (s. 1438)
SÓT [kng, id] ěg/t/tr	88	Jako SÁT. (s. 1116)	54	Jako SÁT. (s. 1458)
TA [ph,kng] ě/t/tr	89	Používá se na konci věty, vyjadřuje mírné překvapení, nebo přátelský dotaz. (s. 1132)	55	1) Stojí na konci tázací věty k přátelskému dotazování na místo, odkud posluchač po-chází. 2) Na konci věty evokující city, nebo věty tázací, k vy-jádření přátelského/důvě-rného vztahu.(s. 1478)
TÁ	90	Vyjadřuje soucit, soucítění	56	Vyjadřuje soucit, soucítění

[cũ, vch] d/đg/tr		při dotazování. (s. 1133)		při dotazování. (s. 1479)
THÁT t/p/tr	91	1) Potvrzení o vysoké úrovni vlastnosti nebo stavu, kterou mluvčí vnímá jako velmi jasnou a chce o ní diskutovat s posluchačem, nebo informovat posluchače. 2) Potvrzení věci, která se ve skutečnosti ukázala jako pravdivá; musí se jí uznat a není třeba o ní pochybovat. Synonymum: THIÊT. (s. 1195)	57	1) Potvrzení o úrovni vlastnosti nebo stavu. 2) Potvrzení o správnosti, korektnosti, pravdivosti. (s. 1549)
THÊ d/đg/đ/tr	92	1) Ke zdůraznění konkrétní vlastnosti, která je spjatá se známou skutečností, nebo má přímou souvislost s ní; tato vlastnost se týká věci, o které mluvčí chce hovořit, nebo se na ni chce zeptat. 2) Mluvčí vyjadřuje překvapení vysokou úrovní nějaké vlastnosti, která přímo na něj působí, nebo vysokou úrovní jeho citového stavu.(s. 1202)	58	1) Ke zdůraznění věci, která je už známá, nebo má přímou souvislost. 2) Vyjadřuje mluvčího překvapení věci, která má s ním souvislost. (s. 1556)

THÌ [kng] k/tr/d	93	Důraz na věc, která bude vyslovena. Synonymum: THÔI. (s. 1206)	-	Označeno jako konjunkce. Vyjadřuje ironickým způsobem odmítnutí posluchačova názoru a nesouhlas s tímto názorem.(s. 1560)
THÔI d/đg/c/tr	94	1) Vyjadřuje důraz na omezenost po stránce rozsahu a míry věci, o které bylo zmíněno. 2) Vyjadřuje důraz na neochotu mluvčího souhlasit s tím, co bylo řečeno, protože je pro něj obtížné prosadit svůj jiný názor. 3) Vyjadřuje důraz na tvrzení se cílem přesvědčit posluchače, aby už nebyl znepokojen, neváhal nebo neměl starosti.(s. 1222)	59	1) Důraz na omezenost po stránce rozsahu a míry věci, o které bylo zmíněno. 2) Důraz na tvrzení se cílem přesvědčit posluchače, aby už nebyl hodně znepokojen. 3) Důraz na mluvčího neochotu souhlasit nebo akceptovat to, co bylo řečeno, protože těžko to může měnit.(s. 1583)
TỊNH Đg/t/p/d	-	Označeno jako příslovce. Vyjadřuje důraz na negaci. (s. 1284)	-	Označeno jako adverbium. (s. 1652)
TỊNH VÔ [kng]t/p/tr	95	Jako TỊNH. (s. 1284)	-	Označeno jako adverbium. (s. 1652)
TỒ [kng]	96	Vyjadřuje důraz na míru zřejmého následku nějaké	60	Zvýšení, přidání nějaké míry nebo následku.

d/tr		činnosti nebo stavu, který byl zmíněn.(s. 1293)		(s. 1662)
TÓI đg/k/tr	97	Důraz na velké množství. (s. 1306)	-	Označeno jako konjunkce. (s. 1676)
TRÓI d/tr/c	98	Vyjadřuje důraz na velmi dlouhý časový úsek, který proběhl v minulosti. (s. 1340)	-	Označeno jako adjektivum. Časový úsek v minulosti, považován za velmi dlouhý. (s. 1722)
Ů tr	99	1) K dotazování, vyjadřuje menší podiv nebo zne-pokojení. 2) Mluvčí je překvapen zčá-sti nečekanou věcí, chce se na to zeptat posluchače, nebo sám sebe. 3) Mluvčí projevuje nespo-kojený postoj k něčemu, chce se na to zeptat posluchače s cílem, aby posluchač sám nad tím zamýšlel. 4) Důraz na nejvyšší úroveň něčeho.(s. 1393)	61	1) K dotazování s překva-pením. 2) Mluvčí projevuje svou kritiku dotazováním, čímž nabádá posluchače k za-myšlení. (s. 1780)
VĀ d/đg/k/tr	100	Důraz na význam shrnutí nějakého tvrzení.(s. 1398)	-	Označeno jako konjunkce.
VĀO [kng]	101	1) Vyjadřuje žádost, aby posluchač nějakou práci	62	1) Vyjadřuje žádost, aby posluchač nějakou práci

đg/k/tr		dělal více a intenzivněji. 2) Vyjadřuje napomenutí a pokárání kvůli nepřiměřené činnosti, čímž mluvčí naznačí nedobrý následek této činnosti za samozřejmý. (s. 1404)		dě-lal intenzivněji. 2) Vyjadřuje napomenutí a pokárání kvůli nepřiměřené činnosti, která vede k nedo-brým následkům. (s. 1793)
VĀY d/tr	102	1) K zdůraznění konkrétnosti věci, na kterou se mluvčí chce zeptat, a to v souvislosti se skutečností, která je mluvčímu známá. 2) Vyjadřuje potvrzení závěru o nevyhnutelné akceptaci skutečnosti s tím, že jiná možnost neexistuje. (s. 1415)	63	1) Používá se ve slovním spojení se zájmeny <i>ai</i> (kdo), <i>đâu</i> (kam, kde), <i>nào</i> (který), <i>gi</i> (co) v tázacích větách. 2) Potvrzení závěru o samozřejmém následku, jiná možnost neexistuje. (s. 1806)
VÔ [ph] Đg/k/tr	103	Jako VĀO. (s. 1430)	-	Jen jako verbum. Ve významu NE. (s. 1825)
VÔI [kng] đg/d/k/tr	104	1) Vyjadřuje neodkladnou, naléhavou žádost. 2) Vyjadřuje důraz na pokárání /napomenutí, nespokojenost. (s. 1438)	64	1) Používá se v naléhavé úpěnlivé prosbě, nebo imperativu. 2) používá se mezi dvěma slovy k zintenzivnění pokárání, kritiky. (s. 1832-1833)

4 ANALÝZA NA ZÁKLADĚ VYBRANÉ LITERATURY

4.1 Autoři a jejich díla

a) **Khái Hưng a Nửa chừng xuân**[V půli mladí]

Khái Hưng, pravým jménem Trần Khánh Giur (1896–1947), byl zakladajícím členem Autonomní literární skupiny (*Tự lực văn đoàn*).¹⁴⁹Vystudoval jak klasickou školu ve Vietnamu, tak francouzskou školu ve Francii. Poté pracoval jako učitel, novinář a spisovatel. Mezi lety 1933–1944 se stal jedním z nejpopulárních spisovatelů vietnamské literární scény. Napsal dvanáct románů, které se staly klasickými díly vietnamské literatury, dále pět sbírek krátkých povídek aj.¹⁵⁰Je považován za nejplodnějšího a nejtalentovanějšího autora zmíněné Autonomní literární skupiny.¹⁵¹

Nửa chừng xuân[V půli mladí],¹⁵²je román z roku 1934. Příběh nešťastné lásky mladé dívky jména MAI z chudé vesnické konfuciánské rodiny a mladého muže jména LỘC, úředníka z dobře situované městské rodiny, je konfliktem mezi novým a starým, zároveň je touhou mladých lidí odpoutat se od společných norem podle konfuciánského učení, aby mohli žít svobodně po svém.

b) **Nhất Linh a Đôi bạn** [Dva kamarádi]

Nhất Linh, pravým jménem Nguyễn Tường Tam (1906–1963) je známý jako novinář, spisovatel a politik. Byl zakladatelem Autonomní literární skupiny *Tự lực*

¹⁴⁹ Skupina *Tự lực văn đoàn* byla založena v roce 1933. V manifestu skupiny byly mimo jiné body, jako „užívat jednoduchý a srozumitelný styl, pokud možno bez čínských znaků, tj. používat ryze vietnamský styl“ nebo „posílit myšlenku individuální svobody“. V letech 1932–1936 měla většina povídek a románů skupiny romantický charakter. (Hlavatá, L., Strašáková, M., Ičo, J. *Slovník vietnamské literatury*. Praha: Libri, 2011. s. 276–277.)

¹⁵⁰ Hlavatá, L., Strašáková, M.; Ičo, J. *Slovník vietnamské literatury*. Praha: Libri, 2011. s. 132.

¹⁵¹ *Văn xuôi lãng mạn Việt Nam 1930–1945. Tập Một*. [Proza vietnamského romantismu 1930–1945, První díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989.

¹⁵² *Văn xuôi lãng mạn Việt Nam 1930–1945. Tập Hai*. [Proza vietnamského romantismu 1930–1945. Druhý díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989. s. 7–255.

văn đoán a šéfredaktorem předních literárních časopisů 30. let (*Phong hoá – Zvyky, Ngày nay – Dnes*).

Román **Đôi bạn**[Dva přátelé]¹⁵³ z roku 1937 vypráví o dvou nerozlučných kamarádech pocházejících z bohatých rodin, kteří se rozhodli opustit domov a zapojit se do revoluce.

c) **Nguyễn Công Hoan a Tắt lửa lòng [Zhasnutý oheň lásky]**

Nguyễn Công Hoan (1903–1977) pocházel z konfuciánské rodiny. Až do 1945 se živil jako učitel, novinář a spisovatel, později se zapojil do revolučních aktivit a stal se členem komunistické strany. Napsal až 300 povídek, u většiny jde o satiru. Vedle toho je autorem více než 20 románů.

Román **Tắt lửa lòng**[Zhasnutý oheň lásky],¹⁵⁴ napsaný v roce 1933, vypráví o nenaplněné lásce dvou mladých lidí (dívka se jmenuje LAN a mladík se jmenuje ĐIỆP), jejichž životní cesty kvůli intrikám bohatého a vlivného úředníka byly navždy rozděleny. Po celém Vietnamu známý, emotivně silný příběh se už od roku 1936 až do současnosti stával přitažlivým tématem pro mnohé divadelní, filmové i hudební zpracování.

d) **Nam Cao a Chí Phèo [Chi Pheo]**

Nam Cao, pravým jménem Trần Hữu Trí (1915–1951) vystřídal různé povolání, zapojil se i do revoluční propagační činnosti. Začal psát brzy, ale své místo ve vietnamské literatuře získal až povídkou *Chí Phèo* (1941). I přes svou počáteční

¹⁵³ Nguyễn Hoàng Khung (ed.). *Văn xuôi lãng mạn Việt Nam 1930–1945. Tập Năm*[Proza vietnamského romantismu 1930–1945. Pátý díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989. s. 173–351.

¹⁵⁴ Nguyễn Hoàng Khung (ed.). *Văn xuôi lãng mạn Việt Nam 1930–1945. Tập Một*[Proza vietnamského romantismu 1930–1945. První díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989. s. 47–127.

tvorbu, která byla silně ovlivněna romantismem, je Nam Cao výrazným představitelem vietnamského kritického realismu pozdního období (1940–1945).¹⁵⁵

Chí Phèo¹⁵⁶ je příběh hodného mládence, který byl vesnickým hodnostářem pro nic za nic poslán do vězení. Po letech se odtamtud jako notorický alkoholik a drsný rváč vrátil do své rodné vsi. Chí Phèo chodil tropit opilecké hysterické scény, aby vydíral hodnostáře, až ho jednoho dne ze zoufalství zabil a sám si vzal život.

e) Tô Hoài a *Đế Mèn phiêu lưu ký* [Cvrčkovy dobrodružné toulky]

Tô Hoài, pravým jménem Nguyễn Sen (1920–2014) byl prozaik a aktivní funkcionář. Psal romány i povídky, nebo filmové scénáře.

Đế Mèn phiêu lưu ký¹⁵⁷ [Cvrčkovy dobrodružné toulky] z roku 1941 je mimořádně zdařilá autorovapovídka (dnes už klasická) pro děti na téma zvířat. Vnímavým popisem vzrušujícího světa Cvrčka vyjadřuje Tô Hoài svůj kritický postoj ke společenské realitě a touhu po lepším spravedlivém životě.

4.2 Analýza částic

V této podkapitole se budu věnovat analýze částic, které se vyskytují ve vybraných literárních dílech. Budu poukázat na sémantické rozdíly mezi výkladem částic ve slovnících a užitím částic v literatuře.

Vzhledem k tomu, že celkově jde o přinejmenším 104 částic, jedná se o obrovskou práci pro analýzu. Rozhodl jsem se, že se omezují na koncové částice, které jsou velmi důležité, a to jak po stránce syntaktické, tak po stránce sémantické.

¹⁵⁵ Nhiều tác giả. *Từ điển văn học tập II*. [Kolektiv. Slovník literatury. II. díl.] Hà Nội, NXB KHXH 1984. s. 7.

¹⁵⁶ Nam Cao tác phẩm. *Tập I*. [Nam Cao – Dìlo. I. díl.] Hà Nội: NXB Văn học, 1976. s. 69–101. Povídka byla přeložena do češtiny a publikována v antologii *Vietnamské povídky*. Přeložila Iva Klinderová. Praha: Čs. spisovatel, 1972.

¹⁵⁷ Tô Hoài. *Đế Mèn phiêu lưu ký* (tái bản) [Cvrčova dobrodružné toulky (přetisk)]. Hà Nội: NXB VHTT, 1997. Do češtiny přeložil Ivo Vasiljev. Sokolov: Fornica Graphics, 2013.

Tato skupina obsahuje 41 jednoslabičných částic, tj.

A, À, Ạ, ẤY, CẢ, CHẤC, CHO, CHÓ, CHÚ, CỜ, ĐA, ĐÂU, ĐÂY, ĐẤY, ĐÓ, HẢ, HÁ, HẪN, HẾT, HỒ, HỦ, KHỎI, KIA, MÀ, LẶN, MẮT, MẦY, NÀO, NHÉ, NHỈ, NHÓ, PHÒNG, RỒI, SAO, SÁT, SÓT, TA, THẬT, THÔI, Ừ, VỜ

Uvádím několik poznámek týkajících se užívání částic.

- 5 částic, které se užívá jen zřídka: A, ĐA, HÁ, LẶN, TA
- Částice, které významově jsou si blízké: CHÓ – CHÚ, CỜ – KIA, ĐÂY – ĐÓ, HẢ – HỒ – HỦ – PHÒNG, NHÉ – NHỎ, SÁT – SÓT

Při analýze je nutné brát v úvahu vztah mezi mluvčím a posluchačem. Tento vztah se projevuje volbou osobních jmen a ovlivňuje volbu částic, zvláště volbu koncových částic. Například: je-li mezi mluvčím a posluchačem vztah přátelský a důvěrný, připadá v úvahu např. částice Ạ pro vyjádření zdvořilosti a respektu. Ovšem to je pouze jeden z významů, které tato částice nabízí. Na příkladech vybraných z literatury vidíme, že Ạ nemusí vyjádřit zdvořilost, ani respekt. Další příklad je u částice À, která podle NY 1998 vyjadřuje blízký a přátelský vztah mezi mluvčím a posluchačem a podle HP 2011 je užita k dotázování na věc, která mluvčího mírně překvapuje. Z literatury však zjišťují, že se může jednat o otázku ve zlosti, a volba osobních zájmen tomu odpovídá. Takových podobných případů je celá řada.

Veškerý výklad je ilustrován příklady, vybranými ze čtené literatury. Snažím se uvádět částice v širším kontextu, aby výklad byl pokud možno komplexní, zvláště co se týče jejich sémantické stránky a pragmatické využití.

Dříve, než se dostávám k vlastní analýze každé částice, vždy uvádím její stručnou charakteristiku. Podle potřeby se zabývám výkladem příkladů uvedených ve slovnících. Protože příkladům uvedeným ve slovnících zcela chybí kontext, tento výklad bude podle potřeby opatřen příklady ze čtené literatury.

Všechny příklady jsou přeloženy do češtiny, jedná se většinou o překlad doslovný. U každé částice rovněž uvádím možný český ekvivalent, resp. české ekvivalenty. Upozorňuji však, že se jedná pouze o návrh, neboť vše závisí na konkrétním kontextu. Nakonec uvádím možné kombinace mezi částicemi.

Tato podkapitola má níže grafické označení:

- ❖ pro výklad částic ze slovníků a ze čtení literatury, i pro možné kombinace částic a možné české ekvivalenty
 - atd. pro dílčí body ve výkladu
 - pro uvedený kontext ze čtené literatury
 - (1) atd. pro očíslování příkladů po celém textu
- Příklady v originálu budou označeny *kurzívou*, částice pak **tučně kurzívou**.

Použité zkratky:

NCX	= Nửa chừng xuân [V půli mládí]
ĐB	= Đôi bạn [Dva přátelé]
TLL	= Tắt lửa lòng [Zhasnutý oheň lásky]
CP	= Chí Phèo [Chi Pheo]
DM	= Dế Mèn phiêu lưu ký [Cvrčkova dobrodružné toulky]

A

Převážně v hovorovém jazyce. Označuje se jako tázací částice vyjadřující vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti, částečně také k posluchači.

V obou slovnících (HP a NY) je označena jako částice málo vyskytující v praxi, např. ve vybraných literárních dílech se objevuje pouze jednou (Tô Hoài: Dế Mèn phiêu lưu ký).

Stojí vždy a konci tázací věty.

Vyjadřuje překvapení nad skutečností, která je jiná, než to, co si mluvčí představuje, rovněž vyjadřuje ironii, mírnou kritiku.

❖ **Příklady ve slovnících:**

(1) *Bây giờ mới đi?* (HP.s. 3.)

/teđ//teprve//jít//**částice**? = Teprve teđ jdeš/jdete/jdeme?

Mluvčí je překvapen okamžikem začátku děje; myslí, že by to mělo být už předtím.

Může jít omírnou kritikou. Nutno vycházet z kontextu.

(2) *Chúng ta cứ tiếp diễn mãi cái cảnh này?* (NY.s. 17.)

/my//pořád//pokračovat//stále//klasifikátor//situace//ukazovací zájmeno//**a**/

= **copak** pořád budeme / pokračujeme v této situaci?

❖ **Příklad z literatury:**

▪ **Vyjádření pochybností**

- Cvrček se od Tesaříka dozví, že Tesařík zahlédl jeho kamaráda Krtonožku, kterého hledá. Cvrček je překvapen, má z informace radost, ale zároveň má pochybnost, jakoby nevěřil tomu, co slyšel.

(3) *Thế a?*(DMPLK)

/tak//**částice**? = **Opravdu, fakt?** (to není možné apod.)

À

Výhradně pro hovorový jazyk, vyjadřuje vztah mluvčího k posluchači. Tento vztah může být přátelský a důvěrný, ale podle kontextu takový být nemusí. Pokud si jsou aktéři komunikace vzájemně zcela neznámými lidmi, může se jednat o neutrální vztah.

Jako tázací částice stojí vždy na konci zjišťovací tázací věty, nebo za osloveným osobním jménem či vlastními jmény. Platí to pro všechny věkové kategorie účastníků komunikace.

❖ **Možné kombinace:** ĐÁY À, KIA À, THÉÀ, VẬY À

❖ **Možné české ekvivalenty:** *ano, co, jo, copak, cože, tak* apod., případně nepřekládat.

❖ Příklady ve slovnících:

Slovníky (HP a NY) uvádí jen dva významy, které částice *à* vyjadřuje, tj. překvapení a přátelskou otázku. Samozřejmě v kontextu by se v jedné otázce také mohlo jednat o obojí, ale zde, stejně jako u ostatních příkladů uvedených ve slovnících, chybí kontext.

U vybrané literatury je však významů na základě kontextu mnohem více.

▪ V otázce na věc, která mluvčího mírně překvapuje:

(4) *Vãn còn ngu đáyà?* (HP.s. 1.)

/stále//ještě//spát//částice//*částice*? = *Copak* ještě pořád spíš/spí?

▪ V přátelské otázce:

(5) *Chwa đìà?* (NY.s. 23.)

/ještě ne//jít//*částice*? = *Copak* ty jsi ještě nešel?

❖ Příklady z literatury:

Částice *À* slouží jako tázací zájmeno. Mluvčí-tazatel může vyjadřovat např. předstírání, zlost, podezření, strach, zmatek, pozdrav nebo oslovení posluchače.

▪ Při tvorbě tázací věty:

- Studenti jedné školy se ptají starší známé paní prodavačky koláčů, když zpozorují, že místo ní chodí prodávat neznámá krásná mladá dívka:

(6) *Cái cô bé ở nhà bà là con bà đáy à?* (NCX. s. 146.)

/částice//osobní zájmeno//malý//v//dům//paní//být//dítě//paní//částice//*à*?/

= *Tak* je ta malá u vás (dosl. ve vašem domě) vaše dítě?

resp. Ta malá u vás je vaše dcera, *že*?

▪ V otázce připředstírání:

- MAIjde k mocnému boháči, chce prodat dům, aby měla peníze podporovat bratra při studiu. Její krása okouzlí boháče natolik, že přemýšlí, jak se jí

zmocnit. Když se mu představí, či je dcera, tváří se, jako kdyby byl blízký přítel, a snaží se o srdečnou otázku:

(7) *Thế à, cô là con cụ Tú Ninh Bắc đấy à?* (NCX. s. 53.)

/tak//částice//vy//být//dítě//pan//Tú//Ninh Bắc//částice//částice//?

= *Ano?Tak*vy jste dcera pana Túa z Ninh Bac?

- Boháč tvrdí, že pana Túa zná, neboť si od něj kdysi koupil pole. Na otázku, kvůli čemu za ním pan Tú poslal dceru, dívka sdělí, že otec už zemřel. Boháč se tváří, že jezaskočen:

(8) *Thế à, cụ Tú quy tiên rồi à?* (NCX. s. 53.)

/tak//částice//pan//Tú//vrátit se//kouzelný, nebesa//už//částice//částice//?

= *Cože?Tak*žepan Tú už odešel na věčnost?

Poznámka: V obou případech byla částice **À** použita hned dvakrát, a to na začátku i na konci věty. Zde je **ĐÁY** jako další částice, k níž se vrátím až při jejím vlastním výkladu níže.

▪ **V otázce ve zlosti:**

- LỘC, mladý úředník z dobře situované měšťanské rodiny, sdělí své matce, že nesouhlasí se svatbou s dívkou z bohaté rodiny, kterou pro něj vybrali rodiče, protože je zamilován do krásné dívky MAI z chudé vesnické konfuciánské rodiny. Matka (sama žijící podle starých zvyků) se na něj rozzlobí, vztekla napřáhne ruku až k jeho obličejí křičí, přičemž používá hrubá osobní zájmena, co větu, to s částicí **À**:

(9) *À, màỵ giỡ thỏi vãn minh ra với tao?* (NCX. s. 74.)

/citoslovce//ty//vybalit//způsob, chování//moderní//ven//vůči//já//částice//?

= Hle, jdeš na mě s moderní novotou, *co*?

(10) *Tự do kết hôn?* (NCX. s. 74.)

//svoboda//sňatek//**částice**/?

= Svobodně si vybírat, **co**?

(11) *Mày định bắt tao thông gia với bọn nhà quê?* (NCX. s. 74.)

/ty//mít v úmyslu//donutit//já//partie//s//klasifikátor//venkov//**částice**/?

= Chceš mě donutit dát se dohromady s tlupou venkovanů, **co**?

Poznámka:

Matka se ptá třikrát po sobě, ani jednou nečeká odpověď. V první otázce používala ještě citoslovce *À*. Celkem to působí velmi emotivně a útočně, v našem případě i účinné, protože když vidí matku tak rozlobenou, LÔC skloní hlavu, omlouvá se a slibuje, že se jí přizpůsobí.

▪ **V otázce při podezření:**

- Před bránou domu se točí malý kluk, LÔCovi se zdá podezřelý, vyběhne ven a chytí chlapce za ruku:

(12) *Mày định đến đây ăn cắp à?* (NCX. s. 102.)

/ty//chystat se//přijít//sem//krást//**částice**/?

= Chystáš se tu něco krást, **co**?

Poznámka:

Nepůsobí to vůbec jako přátelského tázání.

▪ **V otázce ve strachu, zděšení:**

- LÔCova matka vyžene těhotnou MAI z bytu a donutí LÔCa oženit se s dívkou, kterou pro něj předem s manželem vybrali. Mladým manželům chybí potomci, kdežto MAI se narodí syn. Utrapaná LÔCova matka se vydá za MAI s účelem přemluvit ji, aby se se synkem k LÔCovi vrátila. Ta to odmítá a rovněž odmítá vydat syna. Když se od dítěte dozví, že má příjmení nikoliv po otci, ale po své matce, LÔCova matka se vyděšeně ptá MAI:

(13) *Cô dạy nó thế à?* (NCX. s. 219.)

/vy//učit//on//tak//**částice**/?

= Vy ho **tak** učíte, **co**? (dalo by se do překladu přidat vhodné citoslovce)

▪ **V otázce ve zklamání**

- Kdy LỖCova matka dorazí k domu, kde žije MAI s dítětem, vidí, že MAI není doma. Zklamaně a zmateně se starého sluhy ptá:

(14) *Vậy bà chị ông giáo cũng đi vắng à?* (NCX. s. 205-)

/tak/paní//starší sestra//pan//učitel//také//jít//pryč//**částice**/

= Tak sestra pana učitele také není doma?

▪ **V otázce ve zmatku:**

- MAI je ponořena do svých myšlenek, když uslyší pískot píšťalky oznamující odjezd vlaku. Neví, co to bylo za vlak, a zmateně se ptá prodavačky, která je poblíž:

(15) *Chết! Tàu chạy rồi à bác?* (NCX. s. 26.)

/smrt//vlak//jet//už//**částice**//paní/?

= **Cože**, vlak už odjel, paní?

▪ **Místo pozdravu:**

- Student ĐIỆP se ze školy vrátí domů na prázdniny. Jen co vystoupí z autobusu, uslyší něčí hlas, je od známé prodavačky v stánku u cesty:

(16) *Kìa cậu Diệp đã về đấy à?* (TLL. s. 129.)

/hle//osobní zájmeno//Điệp//už//vrátit se//**částice**/?

= Diêpe, **tak** jste se už vrátil?

Poznámka:

Toto je společné pro koncové částice, např. Ạ, ĐÁY, THẾ, VẬY. Podobně i v češtině věta „Kampak jdeš?“ nemusí být nutně otázkou, ale pouze způsob, jak pozdravit druhého. Vietnamci se takto navzájem velmi často zdraví.

À

Částice À se užívá výhradně v hovorové mluvě a vyjadřuje vztah mluvčího k posluchači. Jde především o respekt, zdvořilost, přátelský a důvěrný vztah; ze všech částic je jediná, která vyjadřuje největší míru těchto vztahů v tom pravém slova smyslu. Ve výkladových slovnících jsou uváděny respekt a přátelský postoj mluvčího k posluchači.

Je namístě podotknout, že tomu není vždycky tak a tato částice se (podobně jako u některých dalších částic, např. À, NHÉ, NHÌ, U...) ve skutečnosti může vyskytovat i v komunikaci mezi nenáviděnými osobami, které v sobě žádný přátelský ani důvěrný vztah necítí, tedy o respektu, zdvořilosti nebo přátelském vztahu v pravém smyslu slova nemůže být řeč. Ze strany mluvčího pak jde o taktiku, o snahu zmírnit napětí a získat posluchače.

Běžně stojí na konci věty, nebo za osobním zájmenem či vlastním jménem při oslovení.

- ❖ **Možné kombinace:** ÁY À, ĐÁY À, CHÚÀ, CÒÀ, KIA À,
- ❖ **Možné české ekvivalenty:** k větě přidat např. *prosím, uctivě, milý* apod.
- ❖ **Příklady ve slovnících:**
 - **Vyjadřuje respekt nebo přátelský postoj k posluchači**

(17) *Cháu chào bà à!* (HP.s.2.)

/vnuk, vnučka//zdravit//babička//*částice*/

= Zdravím tě (resp. dobrý den, ahoj apod.), *milá* babičko! Rovněž by to mohlo znamenat např. *Uctivě* vás zdravím, **paní!**

Český překlad má přinejmenším dvě verze. Bez kontextu tudíž nevíme, zda jde o pozdrav vnoučete své babičce, nebo pozdrav mladší osoby ke starší osobě ženského pohlaví (viz 2.4 Osobní zájmena).

(18) *Em chào thầy à!* (NY.s. 24.)

/osbní zájmeno//zdravit//učitel/

= *Uctivě* vás zdravím, pane učiteli!

poznámka:

Vztah vietnamského učitele/učitelky a žáka/studenta se v komunikaci vyjadřuje jako *thầy/cô* a *em*. Konverzace mezi nimi jsou vždy na bázi vykání a nejvíce se užívá částice *À*.

❖ **Příklady z literatury:**

▪ **Jako tázací částice na konci tázací věty:**

(19) *Bấm chú, em cháu học trường nào à?* (TLL. s. 172.)
/prosím//strýc//mladší bratr//studovat//škola/který//**částice**?
= *Prosím*, vážený strýci, kde studuje váš syn?

▪ **Jako částice pro zdvořilé a důvěrné oslovení:**

Tato částice se hojně užívá pro zdvořilé a důvěrné oslovení mezi osobami při komunikaci. Jde o respekt, zdvořilost ve vztahu mladší osoby ke starší, dítěte k rodičům a ostatním starším členům rodiny, žáků nebo studentů k učitelovi, níže postavené osoby k výše postavené apod. Může to ovšem být i směrem opačným (od starší osoby k mladší, rodičů a ostatních členů rodiny k dítěti, učitele k žákům a studentům, výše postavené osoby k níže postavené apd.), jde ale vždy výhradně o přátelský, důvěrný vztah.

U těchto vztahů je částice *À* velice důležitá, jakékoli porušení je považováno za projev bez respektu a zdvořilosti. Příklad (24) je výjimkou, neboť se jedná o vztah mezi přáteli; tady by místo *À* mohla být jiná částice, např.

- Mezi sourozenci

(20) *Ta đừng đây chờ xe điện, chị à.* (NCX. s. 18.)
/my//stát//tady//čekat//tramvaj//starší sestra//**částice**/
= Počkejme tady na tramvaj (*milá sestro*).

- Mezi dítětem a rodiči, nebo příbuznými

(21) *Ở trên đồi sau nhà có vô số cành khô mẹ ạ.* (NCX. s. 238.)
 /na//nahore//kopec//za//dum//byt//hodne//vetev//suchy//matka//**částice**/
 = **Maminko**, na kopci za domem je hodně suchých větví.

(22) *Nhưng con ạ, ở đây người ta in làm...* (TLL. s. 139.)
 /ale//ditc//**částice**//zde//lide//tisknout//chyba/
 = Ale **milé dítě**, tady vidím chybu v tisku...

- mezi mladší osobou a starší osobou, nebo společensky níže postavenou osobou a výše postavenou osobou, nepojí je rodinný vztah:

(23) *Bà quan lớn, con hai mươi mốt ạ.* (TLL. s. 171.)
 //hlásit//úředník//velký//já//dvacet jedna//**částice**/
 = **Prosím, vážený** pane, je mi dvacet jedna.

- mezi přáteli: studenti mluvili o MAI

(24) *Nó lâu rồi, chúng mày ạ!* (NCX. s. 132.)
 /ona//chytrý//vy//**částice**/
 = **Víte**, je moc chytrá!

Případy, kdy částice *ạ* nevyjadřuje respekt ani přátelský důvěrný vztah

- **Ke zmírnění napětí**

Bá Kién a bývalý voják Chúc

- Aby utekl od věčné šikany ve své vesnici, narukuje hodný a chudý rolník Chúc do armády, přičemž zanechá doma ženu a děti. Vesnický hodnostář Bá Kién zneužije Chúcovu manželku včetně peněz, jež Chúc manželce posílá z vojny každý měsíc. Chúc se později jako zločinec vrátí domů. S nožem v ruce přijdeza Bá Kiénem a chcezpátky peníze, jinak nikomu nedá pokoj. „Moje stará mi řekla, že peníze nechala u vás v úschovně. Vydejte mi je

navýživu mých dětí.“ Bá Kién, bohatý, mocný, a hlavně chytrý intrikant, se zachová „přátelsky“. S vynuceným úsměvemvolí zdvořilou, pokornou formu komunikace, použije částice Ặk oslovení a další dvě částice včetně vykání. V jedné krátké větě se tak objeví tři částice (*này, ạ, quả là*)

(25) *Thế này này, anh binh ạ: chị ấy gửi tôi thì quả là không có* (CP.s. 78.)
/to//tahle//zájmeno//**částice**//voják//**částice**//ona//schovat//já//pak//**opravdu**//ne/
=Věc se má **takhle**, **milýpane**vojáku, že by vaše paní u mne uschovala peníze, to **opravdune**.

Poznámka:

Na drsného vojáka to moc nezabírá, ale aspoň užnechce vraždit, jen zařve a ptá se, kdo tedy všechny peníze utratil. Bá Kién honem převede řeč na něco jiného, dá Chúrcovi peníze s tím, že kdyby někdy peníze chyběly, stačí mu říct slovo. A je klid.

▪ **Taktika k získání posluchače**

Bá Kién a Chí Phèo

- Po léta nuceného pobytu v cele se do své vesnice vrátíChí Phèo, jehož před léty jako nevinného hodného dvacetiletého pomocníka poslal mocný Bá Kién bez důkazů do vězení. Nyní již notorický opilec a bezdomovec Chí Phèo přijde Ba Kiéna vydírat zvláštním způsobem: chce, aby ho znovu poslal do vězení, neboť tam měl aspoň jídlo, kdežto teď nemá ani kousek zahrady, tudíž se nemůže ničím živit. Jestli mu nebude vyhověno, tak pár lidí zabije a pak už by se do vězení určitě dostal. Když Ba Kiénvidí ostrý nůž, který Chí Phèo vytáhl a začal jím řezat drahý stůl,napadne jej něco geniálního. Poklepe Chí Phèovi na rameno,zvolíčástici Ặ k oslovení, vykání a další částicia mírně praví:

(26) *Anh bừa lấm. Nhưng này, anh Chí a, anh muốn đâm người cũng không khó gì. Đợi Tao nó còn nợ tôi năm mươi đồng đấỵ, anh chịu khó đến đòi cho tôi, đòi được tự nhiên có vườn.* (CP.s. 82.)

= Jste moc tvrdohlavý. Ale podívejte se, *milý pane* Chí, jestli chcete zabít lidi, není to těžké. *Víte*, Tao mi stále dluží padesát dongů, pokuste se mi to vymoct; podaří-li se vám to, automaticky budete mít zahradu.

Poznámka:

Bá Kiénovo slušné slovo a vyzdvihování Chí Phèoa na úroveň sobě rovného, včetně lákavé vidiny zahrady, udělá své. Chí Phèo okamžitě nabídku přijme a vzápětí jde za Taoem dluh vymáhat.

▪ **K vyjádření zlosti a ironie**

- Dcera bohatého šéfa okresní správy čeká nemanželské dítě; pro celou rodinu to představuje velkou ostudu. Úředník hledá způsob, jak zlegalizovat dceřino těhotenství, nastraží proto léčku, aby nachytil nic netušícího studenta ĐIẾPa a pak už ho jen sezdal se svou dcerou. ĐIẾP se jí však nelíbí, podle ní je mladík chudý primitivní venkovan, navíc hubený, škaredý, neobléká se po západním stylu a nestuduje na vysoké škole. Řekla otcí, ať jí raději zabje, než aby ji donutil si ĐIẾPa vzít. Úředník na ni zařve:

(27) *Tao không cần phải ép màỵ, con đĩ dại kia a. Tao ép nó đấỵ!* (TLL. s. 182.)

/já//záporka//potřebovat//nutit//ty//klasifikátor//děvka//pitomý//*částice*//*částice*
e//.já//nutit//on//*částice*/

Nepotřebuji tě nutit, *ty* děvko pitomá. Donutím *jeho*, (*abys věděla*)!

Poznámka:

Toto se odehrává mezi členy rodiny, kde lze používat osobní zájmena màỵ – tao jako projev důvěrného vztahu. V našem případě to však vyjadřují hrubé chování.

ÁY

Je částice pro hovorový jazyk, vyjadřuje vztah mluvčího k obsahu sdělení. Mluvčí klade důraz na konkrétní osoby, věci, časy apod., o kterých bylo předtím zmíněno.

Tato částice stojí vždy za zdůrazněnou částí obsahu sdělení, pak může být na konci části, nebo na konci věty.

Je velmi často ve spojení se zájmeno *gì, ai, đâu* apod.

❖ **Možný český ekvivalent:** *ten, co, něco, někdo, fakt, opravdu, cosi, kdosi, kdesi, spíše* apod. vše záleží na kontextu.

❖ **Možné kombinace:** ÁY À, ÂY A, ÁY MÀ, ÁY U

❖ **Příklad ve slovnících:**

(28) *Nó đang bận làm gì áy.* (HP.s. 27.)

/osobní zájmeno//element času//být zaneprázdněný//dělat//co//**částice**/

= Je zrovna **čímsi** zaneprázdněný.

❖ **Příklad z literatury**

▪ **Důraz na mírné překvapení**

➤ MAI mluví s LỘCem o péči o svého bratra. LỘC se MAI ptá, zda vůbec myslína sebe. Protože na sebe myslí málokdy, překvapí ji to a odvětí:

(29) *Tôi áy à?* (NCX. s. 23.)

/já//**částice**//**částice**/ = **Co** já?

Otázka bez částice *áy*: *Tôi à?* = já?

▪ **Důraz na nenormální pocit**

➤ ĐIỆP náhodou z dálky vidí svou dívku, chce ji zastavit a vysvětlit, co ho vedlo k tomu, aby jí napsal dopis a chtěl se s ní rozejít. Jen se k ní přiblíží, ztratí odvahu:

(30) *Rôi Điệp thấy trong người nó thế nào áy.* (TLL. s. 148.)

/potom//vlastní jméno//cítit, pocítit//v//tělo//os. zájmeno//jak//**částice**/

= Pak Điệp cítil, že je mu **nějak** divně.

- **Důraz nemusí být kladen jen na to, co bylo řečeno, ale i na to, co bude zmíněno.**

➤ Zpátky ke scéně, kdy MAI jde k bohatému úředníkovi a chce prodat dům. Úředník, okouzlený její krásou, vidí šanci ji získat. Řekne, že k hlídání pole, které kdysi koupil od jejího otce, zrovna hledá čtvrtou manželku. Žena, kterou hledá, pochopitelně musí pocházet odtamtud a musí být mladá:

(31) *và trê tuôi, trê ...như cô ấy.* (NCX. s. 58.)

/spojka//mladý//věk//mladý//jako//vy//částice/

= a mladá, mladá ... jakozrovnavy.

- **Důraz na známou věc**

➤ Žena jde k Chí Phèoovi a chce od něj trochu alkoholu. Ten v polospánku bručí, kde se láhev nachází:

(32) *Ở xó nhà ấy.* (CP.s. 89.)

/předložka lokativu//roh//dům/částice/ = je *tamhle* v rohu domu

- **Odkaz na obecně známé skutečnosti, čímž mluvčí zdůrazňuje své tvrzení**

➤ Zpátky ke scéně se šéfem okresního úřadu a jeho dcerou čekající nemanželské dítě. Když se dcera odmítne vdát za chudého studenta, otec se na ni zlobí:

(33) *Ngư như con chó ấy!* (NCX. s. 182.)

/blbý, hloupý, pitomý//jako//klasifikátor//pes//částice/

= Jsi blbá jako pes, *opravdu!*

- **Upřesnit něco, co bylo řečeno**

➤ MAI a starý sluha odchází z domu bohatého hodnostáře, který využije její těžké životní situace a chce si ji získat jako další manželku. MAI je smutná a pláče. Starý sluha se jí ptá, proč je smutná, když boháč souhlasí s nákupem jejího domu. MAI odvětlí:

(34) *Mua nhà à? Mua người ấy!* (NCX. s. 63.)

/koupit//dům//částice//? /koupit//člověk//částice/

= **Tak** koupit dům, **co?** Koupit člověka, **spíše!**

Poznámka:

Při překládání podobných vět do češtiny je třeba vzít v úvahu i kulturní kontext. Ve Vietnamu existuje velké množství lidových rčení, z nichž jeden typ je komparace něčeho s obecně známou věcí, což mají Vietnamci při komunikaci značně oblíbené. Např. *đắt như vàng* = drahý jako zlato, *đẹp như tiên* = hezký jako víla, *chậm như sên* = pomalý jako hlemýžď apod. Předpokládá se, že podobná rčení jsou srozumitelná snad všude. Pak existují rčení, která jsou známá pouze Vietnamcům, avšak studující vietnamského jazyka by je také měl znát, např. zmíněné *ngu như con chó* = blbý/hloupý/pitomý jako pes, též *ngu như bò* = blbý/hloupý/pitomý jako dobytek, nebo *lười như hủi* = líný jako nemocný leprou, *nói dối như Cuội* = lhát jako Cuoi (prohaná postavav lidových příbězích), atd.

Těmto slovním spojením je často mluvčím kladen důraz díky částici *ÁY*. Lze říci např. *đắt lắm* [moc drahý], ale stylisticky je v hovorovém jazyce slovní spojení *đắt như vàng* [drahý jako zlato] lepší a má větší efekt. Důraz pomocí částice *ÁY* pak *đắt như vàng áy* [**fakt** drahý] je konstatováním, že tomu tak opravdu je.

Kromě kulturního kontextu existuje jazykový problém v zaměňování částice za něco jiného. Při převodu do češtiny se často stává, že se částice *ÁY* zaměňuje za ukazovací zájmeno *áy*. Pak výše uvedený příklad (31) by byl přeložen jako [a mladá, mladá jako **ta** slečna/paní, resp. ona.] (*cô áy = ta slečna/paní*, zároveň je osobní zájmeno = *ona*). Podobně tak, příklad (32) by byl přeložen jako [v rohu **toho** domu] a příklad (33) pak [blbá jako **ten** pes].

CẢ

CẢ je částice pro hovorový i spisovný jazyk, vyjadřuje vztah mluvčího k obsahu sdělení. Jde o velmi frekventovaná strukturující částici.

Může stát před zdůrazněnou částí sdělení nebo na konci oznamovací věty.

Je to důležitá částice pro tvoření absolutního tvrzení a absolutního popření.

- ❖ **Možné české ekvivalenty:** *a, i, včetně, celý, úplně, vůbec, ani, nic, nikdo, nikde, nikam, nikdy* apod., vše vždy podle kontextu.
- ❖ **Možné kombinace:** CHÍNH CẢ, NGÀY CẢ
- ❖ **Příklady ve slovnících**

- **Důraz na vysoký stupeň rozsahu věci**

(35) *Làm cả ngày chủ nhật.* (HP.s. 135.)

/dělat//částice//den//neděle = pracovat **iv** neděli

Je třeba rozlišit od cả = celý.

(36) Srovnejte: *Làm cả ngày chủ nhật.*

/dělat//celý//den//neděle/ = pracovat **celou** neděli.

- **Protvorbu absolutního tvrzení**

Konstrukce TÁZACÍ ZÁJMENO + CŨNG + SLOVESO/PŘÍDAVNÉ JM. + **CẢ**

(37) *Ai cũng biết cả.* (HP.s. 135.)

/kdo//také//vědět, znát// částice/=úplně každý (všichni) ví, zná (znají)

(38) Srovnejte: *Ai cũng biết.*

/kdo//také//vědět, znát. = každý také ví = všichni ví.

- **K tvoření absolutního popření**

Konstrukce KHÔNG + TÁZACÍ ZÁJM. + SLOVESO/PŘÍDAVNÉ JM. + **CẢ**

(39) *Không ai biết cả.* (NY.s. 225.)

/záporka//kdo//vědět, znát//částice/ = **vůbec** nikdo neví/ nezná.

(40) Srovnejte: *Không ai biết.*

/záporka//kdo//vědět, znát/ = Nikdo neví/nezná.

- ❖ **Příklady z literatury**

- Ve spojení se zájmenem *đâu, gì, ai, bao giờ* ...klade na ně důraz, tvoří absolutní popření = **vůbec nikde, vůbec nic, vůbec nikdo, vůbe nikdy** apod

- MAI chce, aby ÁI (její dítě) šlo hledat starého sluhu jménem Hạnh. Dítě nikde starého sluhu nevidí.

(41) *Song tìm không thấy ông Hạnh đâu.* (NCX. s. 242.)
 /ale//hledat//záporka//vidět//pan//vlastní jméno//kde/
 = Ale **nikde** nemohlo najít pana Hanhe.

- MAI se dítěte ptá, proč jde bez starého pana. Dítě jí odpovídá:

(42) *Ái không thấy ông Hạnh đâu cả.* (NCX. s. 242.)
 /vlastní jméno//záporka//vidět//pan//vlastní jméno//**kde**//*částice*/
 = Neviděl jsem pana Hanhe **vůbec nikde**.

- Šéf okresní správy nutí ĐIẾP a pít alkohol a namol opilého ho dá do postele své těhotné dcery. Pak obviní ĐIẾP a z toho, že spí s jeho dcerou. Ráno se ĐIẾP a zeptá, zda ví, co dělal v noci. Nejistý ĐIẾP hledá cestu, jak z toho ven, a odpovídá:

(43) *Bấm chú, cháu chẳng biết gì cả.* (TLL. s. 191.)
 /prosit//strýc//já//záporka//vědět//**co**//*částice*/
 = Prosím, **vůbec o ničem** nevím.

- ĐIẾP si musí vzít těhotnou dceru mocného úředníka. Jeho dívka v přestrojení za muže odchází do kláštera. Když ĐIẾP mluví s mniškou z kláštera, dozvídá se, že jeho dívka se už nezlobí:

(44) *Chú áy chẳng giận ai cả.* (TLL. s. 246.)
 /on//záporka//zlobit se//**kdo**//*částice*/
 = **Vůbec se na nikoho** nezlobí.

- Dva přátelé si povídají, první z nich má starost o druhého a bojí se situace, kdy by se jeho kamarád mohl zachovat nerozumně a riskoval by tím svůj život. Kamarád mu odvětlí:

(45) *Tôi chẳng nóng đầu bao giờ cả.* (ĐB. s. 221.)
 /já//záporka//horký//hlava//**kdy**//částice/
 = **Vůbec nikdy** nemám horkou hlavu.

▪ **stojí před slovesem nebo přídavným jménem a klade na ně důraz**

- Dva kamarádi mluví o svém příteli, který byl kvůli nedovolené revoluční činnosti vyhozen ze školy:

(46) *Anh Thái không thiết gì đến cả sống nữa.* (ĐB. s. 229.)
 /on//vl. jméno//záporka//zajímat se//co//o//částice//**žít**//více/
 = Pana Tháie už nebaví **ani žít**.

- Dívka si stěžuje na bratra, který celý den nepromluví, že to pro ni není příjemné, dokonce jí to kazí chuť k jídlu:

(47) *ăn mất cả ngon.* (ĐB. s. 295.)
 /jíst//ztratit//částice//chutný/ = ztratit **i** chuť k jídlu

CHẤC

CHẤC se vyskytuje v hovorovém jazyce a vyjadřuje vztah mluvčího k obsahu sdělení. Mluvčí má pochybnost o nějakém tvrzení, které je mu známé, nebo mírné překvapení tímto tvrzením.

Tato částice stojí vždy na konci věty.

Synonymum: HẸN

- ❖ **Možné ekvivalenty:** *snad? jistě? určitě? opravdu?* apod. vše podle kontextu.

❖ **Možné kombinace:**CHẮC À, CHẮC CHỨ

❖ **Příklady ve slovnících**

Protože příklady jsou bez kontextu, v překladu do češtiny jsme si vybrali jen jeden možný český výraz.

(48) *Anh quen người ấy **chắc**?* (HP. s. 186.)

/vy//znát//člověk//ten//**částice**/

= Vy ho *snad* znáte?

(49) *Anh biết hết mọi chuyện **chắc**?* (NY. 315.)

/vy//znát, vědět//celý//množné číslo//věc//**částice**/

Víte*snad* o všem?

❖ **Příklady z literatury**

Ani jednou jsme tuto částici nezaznamenali.

CHẪNG

CHẪNG jevhodná jak pro hovorový,tak i spisovný jazyk.Je málo používána, ale např. v povídce Cvrčkovy dobrodružné toulky se vyskytuje poměrně často.

Oba slovníky uvádějí CHẪNG jako částice, která stojí za přídavným jménem (HP 2011) a slovesem (NY 1998). Nhur Ý 1998 uvádí, že CHẪNG vyjadřuje důraz na nějaký předpoklad, čímž vyzdvihuje tvrzení. Slovník Hoàng Phê 2011 vůbec nepíše, co tato částice vyjadřuje, pouze uvádí příklad.

Synonymum: CHẪNG NỮA, ĐÌ NỮA

❖ **Možné české ekvivalenty:** *jakkoliv, i přesto, že by, že, co* apod. vše podle kontextu

❖ **Příklady ve slovnících**

(50) *Dẫu có khó **chãng** cũng phải làm.* (HP 2011. s.189)

/navzdory//být//těžký//**částice**//také//muset//dělat/

Navzdoryobtížím/at' je to *jakkoli* těžké, musí se (to) udělat.

(51) *Dù hi sinh **chãng nữa** vẫn phải làm.* (NY 1998. s. 318)

/navzdory//obětovat//**částice**//pořád//muset//dělat/

Navzdory obětem **i přes** obětise (to) pořád musí dělat.

❖ Příklady z literatury

▪ V otázce a při vybídnutí posluchače k nějaké činnosti, kdy rozhodnutí je na něm

- Cvrček a Krtonožka se octnou nad velkou vodní plochou; oba jsou unaveni, hladoví a neví, jak se dostat do bezpečí. Cvrček vidí, že Krtonožka je neklidný, jako by se mu chtěl s něčím svěřit, tak se ho ptá:

(52) *Chú sắp có muu gì muón bàn cùng anh **chắng**?* (DMPLK. s. 61.)

/ty//budoucí čas//mít//finta//jaký//chtít//diskutovat//s//já//**částice**/

= **Žebys** měl nějakou fintu a chtěl o tom se mnou mluvit?

▪ V otázce, kdy mluví odpověď nečeká a posluchače postaví před hotovou věc

- Ledňáček chytá Cvrčka a říká mu, že staví nový dům a potřebuje domovníka. Chce, aby Cvrček nový důmhlídal. Ptá se ho:

(53) *Mi giúp ta việc đố. Úng **chắng**?* (DMPLK. s. 110)

/ty//pomoci//já//práce//ten// //souhlasit//**částice**/

= Ty mě s tím pomůžeš. Souhlasíš, **že**?

▪ Mluví je na pochybách, je zklamaný.Ptá se, ale nečeká odpověď

V tom případě CHẮNG má stejný význam, jako U.

- MAI musí od LỘCa odejít.Pak porodí syna.Stále je ale smutná, navíc se trápí, že se o ni stará jeden mladý doktor a ona ví, že nemá peníze, aby mu za jeho služby zaplatila. Od MAI bratr tuší, že sestřina krása je tím hlavním

důvodem, proč se o ni mladý lékař tak stará. Pak vzpomíná na LỘC a je ze všeho zklamán. Říká své sestře:

(54) *Những tư tưởng lạc quan của chúng ta sai lầm **chăng**?* (NCX. s. 154)
/ty/idea//optimismus//přivlastňovací//my//chybný//**částice**/
Že by naše optimistické představy byly chybné?

(55) *Bản tính loài người là tàn nhẫn **chăng**?* (NCX. s. 154)
/podstata, charakter//druh//člověk//být//krutý//**částice**/
Že by podstatou lidstva byla krutost?

▪ **Mluvčí se ptá na jinou věc, aby mohl dokázat opodstatnění svého jednání**

- Matka vyčítá LỘCovi, že bez jejího povolení žije s venkovankou MAI a nechce si vzít dívku z lepší rodiny, kterou pro LỘCa vybrala. Načež LỘC říká, že manželství je věc životně důležitá, tudíž si musí vybrat někoho, s kým si bude rozumět, kdežto běžně rodiče pro své potomky hledají jen partnery z odpovídajících rodinných poměrů. Matka se pokusí o úsměv a praví:

(56) *Chúng màỵ bây giờ đi học chữ Tây mới biết kén vợ, còn các cụ thì lấy liều lấy lĩnh cả **chăng**?* (NCX. s. 100)

/vy//nyní//jít//učit se//písmo//západní//teprve//umět//vybírat//manželka//

a//množné číslo//praprarodič//pak//vzít//riskantní//vzít//neuvážený//všichni//**částice**/

= Takže až vy, kteří se učíte západní písmo, si umíte vybírat manželky, kdežto všichni naši předci se ženili neuváženě a riskantně, **co?**

CHẶNG

CHẶNG vyjadřuje vztah mluvčího k obsahu sdělení. Je strukturující částice ke zdůraznění významu následujícího slova nebo skupiny slov.

Jedná se o problematickou částici, u které hrozí záměna za zápornku KHÔNG.

❖ **Možné české ekvivalenty: *raději, ale, copak***apod. vše podle kontextu.

❖ **Příklady ve slovnících**

(57) *Có xe, **chǎng** tòi gì mà đi bộ.* (HP 2011. s. 189)

/mít//dopravní prostředek//**částice**//trápit//co//by//jít//pěšky/

= Když máme vůz (kolo, motorku...), nebudeme se trápit chozením pěšky/ není důvod, pročbychom chodili pěšky/ raději nebudeme chodit pěšky apod.

(58) *Ăn cá chuối chết **chǎng** thà ăn muối.*(NY 1998. s. 319)

/jíst//ryba hadohlavec//mrtvý//**částice**//raději/jíst//sůl/

= Než jíst leklého hadohlavce, **raději**jíst sůl/**Raději**jíst sůl, než jíst leklou rybu.

❖ **Příklady z literatury**

Velmi zajímavé je užití CHǎNG v literatuře:

▪ **Pro vyjádření nové skutečnosti, kteroui mluvčí předtím neuvědomil, nebo o ní nevěděl**

➤ Zpátky ke scéně, kdy opilý Chí Phèo jde k domů Bá Kiéna a začíná vyvádět, rozbitou láhvi až do krve škrábe svůj obličej, pak se válí po zemi. Bá Kiénuv syn to vidí, trochu bledne, pak pousmívá a říká si sám sobě:

(59) *Ngỡ là gì, **chǎng** hoá ra nằm ăn vạ!* (CP.s. 71)

/myslet (mylně)//být//co//**částice**//uvědomit si//ležet//vyvádět, tropit hysterické scény

= Myslel jsem si, že je to něco jiného, **ale** zatímto ležíš ty a hystericky vyvádíš.

Poznámka:

chǎng hoá ra je ustálený výraz. Můžeme *chǎng* vynechat, aniž význam věty mění, pouze tam chybí důraz.

- **Výměna za CÓ, aniž se význam věty mění**
- HUY se dívá na svou starší sestru MAI a starostlivě jí říká, že je hodně hubená. MAI se směje a povídá:

(60) *Thì em cũng **chǎng** béo với ai!* (NCX. s. 16)
 /ale//ty//také//**ne/ částice**//tlustý//s//kdo/
 = Ale ty také nejsi tlustý (pro nikoho/podle nikoho)/Nikdo by neřekl,
 že jsi tlustý apod. = Nejsi tlustý

Poznámka:

CHǎNG se dá vynechat, aniž by se význam věty změnil:

(61) *Thì em cũng béo với ai!* = ale pro koho jsi tlustý/ kdo by řekl, že jsi tlustý = nejsi tlustý

CHO

CHO je částice pro hovorový jazyk, vyjadřuje vztah mluvčího k obsahu sdělení, i k posluchači. Vyskytuje se na začátku i na konci věty.

- ❖ **Možné české ekvivalent: až, prosím** apod. případně nepřekládat, vše podle kontextu.
- ❖ **Příklady ve slovnících**
- **Vyjadřuje důraz na míru věci, kterou mluvčí považuje za možnou**

(62) *Không tin **cho** lắm.* (HP 2011. s. 225)
 /ne//věřit//**částice**//hodně/ = **Až tak** moc tomu nevěří.

- **Vyjadřuje důraz na nedobré způsobení/dopad/účinek něčeho, co mluvčí musí snášet/vydržet**

(63) *Đánh **cho** một trận.* (HP 2011. s. 225)
 /bít//**částice**//jeden//bitka = dát (někomu) nařezáno

- **Vyjadřuje žádost, přání, očekávání mluvčího dostat souhlas, být pochopen**

(64) *Mong các anh thông cảm cho.* (NY 1998. s. 371)

/očekávat//plurál//pan//pochopit//částice/

= **Prosím** vás o pochopení (pochopit mě).

(65) *Đề tôi làm việc này cho.* (NY 1998. s. 371)

/nechat//já//dělat//práce//ten//částice/

= Nechte mě dělat tu práci, **prosím**.

❖ Příklady z literatury

▪ vyjádření času

- Aby měl klid, Bá Kiền musel dávat bývalému vojákovu peníze. Trvalo to až do loňského roku:

(66) *Cho mãi đến năm ngoái đây, hán chết ...* (CP.s. 78)

/částice//až//do//rok//loňský//on//umřít/

= **Až** do loňského roku, než zemřel...

▪ vyjádření souhlasu

- Několik přátel sedí v domě, jeden říká, že neví, komu svěří obsluhu gramofonu. Jediná žena mezi nimi se raduje:

(67) *Phải đây. Cứ tôi cho.* (ĐB. s. 187)

/správný//částice/. /vybrat//já//částice/

= To je ono. Vyberte mě, **prosím**.

▪ vyjádření nepříjemného následku, nebo varování před něčím

- DŨNG varuje sluhu, který se často opije a kvůli tomu dostává od DŨNGova otce fyzický trest:

(68) *Say rượu bí tí thế kia, vào cụ đánh cho đây.* (ĐB. s. 244)

/opilý//alkohol//bez vědomí// vejít//pan//bít//**částice**//**částice**//

= Jsi na mol opilý, vejdeš-li, pán tě zbije (**uvidíš**)

- Šéf okresní správy nutí ĐIẾPa pít alkohol a opilého ho položí do postele své dcery. Sám ĐIẾP ráno neví, proč se v té ložnici nachází, dokonce si myslí, že úředník neztropil scénu jen kvůli tomu, aby se o tom nedozvědělo služebnictvo:

(69) ... người ta không muốn lộ ra để bọn đây tỏ nó cười **cho**. (TLL. s. 190)

/oni//ne//chtít//odkrýt//ven//aby//skupina//sluha//smát//**částice**/

= Nechtějí, aby to vyšlo najevo, jinak by se **mi** služebnictvo vysmálo.

▪ Vyjadřuje žádost, prosbu

- Cvrček znuděně stojí u své nory a vidí Kormorána, který odpočívá opodál. Zavolá Krtonožku a chce, aby se s ním šel pobavit a trochu poškádlit Kormorána. Krtonožka má strach, ale Cvrček hlásí, že se nikoho nebojí. Krtonožka mu na to praví:

(70) *Thưa bác, thế thì thôi, em xin hàng. Mời bác tiêu khiến một mình **cho**.*
(DM. s. 14)

/prosím//vy//tak//ne//já//vzdát se/.nabízet,

prosit//vy//bavitse//sám//**částice**/

= Vážený pane, tak to ne, nemohu. Bavte se prosím sám, **pro mě za**

mě.

CHÚ

CHÚ je částice užívaná v hovorovém jazyce, vyjadřuje vztah mluvčího k posluchači a k obsahu sdělení. Mluvčí si chce ověřit nějakou skutečnost, která je mu více známa. Částice je rovněž k vyjádření důrazu kladeného na vyslovené tvrzení nebo požadavek, opak toho považuje mluvčí za nemožný.

Stojí vždy na konci věty. Může být užívána jako tázací částice.

Synonymum: CHÓ

- ❖ **Možné české ekvivalenty:** *co, že, že ano, vid', vůbec*apod. Vše podle kontextu.
- ❖ **Možné kombinace:** ĐÁY CHÚ, CHÚA, CHÚ NHÍ, KIA CHÚ
- ❖ **Příklady ve slovnících**

(71) *Câu biết anh ta **chứ**?* (HP 2011. s. 257)
/ty//znát//on//**částice**/?
= Znáš ho, *že*?

(72) *Được **đấy** **chứ**!* (NY 1998. s. 410)
/dobrý//**částice**//**částice**//
= Ujde to, *že*? / *Vždyť* to jde!

U příkladu (93) potřebujeme znát kontext, abychom si mohli vybrat, která verzepřeklada je odpovídající.

❖ **Příklady z literatury**

▪ **Otázka jen propotvrzenídomněnky**

- Boháč souhlasí, že od MAI koupí její dům. Chce zhotovit kupní smlouvu a ptá se, zda MAI umí psát:

(73) *Cô biết viết **đấy** **chứ**?* (NCX. s.62)
/vy//umět//psát//**částice**//**částice**//?
= Umíte psát, *že*?

▪ **Přátelský pozdrav**

- LỘC se po dlouhé době setká s MAI a její rodinou. Její mladší bratr se ho přátelsky ptá:

(74) *Anh vẫn được mạnh **đấy** **chứ**?* (NCX. s. 229)

/ty//stále//těšit//zdraví//částice//částice/?

= Jsi stále zdrav, **vid'**? / Těšíš se stále dobrému zdraví, **vid'**?

▪ **Otázka ve zmatku**

- DŨNG chce odejít z domu a zapojit se do revoluce. Přesto je zmaten, když jeho kamarád naznačí, že má být připraven k odchodu. Nervózně se ptá:

(75) *Chưa đi ngay **chứ**?* (ĐB.s. 324)

/ještě ne//jít//hned//částice//

= Nejdemeihned, **že ne**?

▪ **Otázka sama na sebe, zamyšlení**

- Bá Kién přemýšlí, jak se má chovat k CHÍ PHÈOvi: kdyžmu trochu neustoupí, může se to nevyplatit. Není těžké ho dostat do vězení, ale stejně odtamtud jednou vyjde. Sám sobě klade otázku:

(76) *Liệu lúc ấy nó có để nguyên mình không **chứ**?* (CP.s.75)

/jestlipak//chvíle//ten//on//an//nechá//celý//já//ne//částice/

= Jestlipakmě v té chvíli **vůbec**mě nechá celého?

= Jestlipak mě **vůbec**nechá na pokoji?

▪ **argumentování – oponování posluchačovi**

- LỘCova matka jede za MAI. Oslovuje ji jako snachu a říká, že LỘC ji stále má rád, ať si to MAI rozmyslí, už kvůli jejich vztahu. MAI se rozlobí a ptá se, proč si LỘCova matka na ten vztah nevzpomněla, když ji vyhnala z domu. Matka na to:

(77) *Có cô không nhớ đấy **chứ**?* (NCX. s. 215)

/existence//vy//ne//vzpomenout//částice//částice/

= **Vždyť** jste to vy, kdo si na to nevzpomněla! (kdežto já ano, apod.)

- Starému sluhovi se podařilo výhodně dát dům do zástavy u boháče. MAI se diví a žertuje, proč je nyní boháč tak laskavý. Starý sluha se ho zastává:

(78) *Thì ông ấy vẫn tử tế đày **chứ!*** (NCX. s. 141)
 /tak//on//pořád//laskavý//částice//**částice**/
 = **Vždyť** je laskavý pořád! (copak to nevíte, apod.)

▪ **K vysvětlení**

- Spolucestující se MAI ptá, jak se jmenuje ulice napsaná na vizitce, kterou od LỘCa dostala. MAI jí odpoví, že tomu nerozumí, neboť je to napsáno v západním písmu. Spolucestující se zase ptá, proč MAI z vizitky dokáže přečíst LỘCovo jméno. MAI jí vysvětluje, že jméno je napsáno v národním písmu:

(79) *Thưa cụ, tên bằng chữ quốc ngữ **chứ!*** (NCX. s. 38)
 /prosím//jméno//psaný//písmo//národní//jazyk//**částice**/
 =Prosím vás, jméno je **přece** napsáno v národním písmu!

- MAI sdělí, že je těhotná; zpráva LỘCa vyděsí; MAI zaskočenému LỘCovi říká úsměvem, že jen žertuje, zároveň se ho ptá, zda se té zprávy bojí. LỘC se pokusí o nápravu své reakce:

(80) *Sao lại sợ, anh mừng **chứ!*** (NCX. s. 83)
 /proč//bát se//já//radovat//**částice**/
 = Proč bych se bál, **vždyť** se raduji!

▪ **Přátelské doporučení**

- HUY (mladší bratr MAI) je nemocný. Paní domácí nabízí, že přivede zkušeného bylinkáře. HUY jí říká, ať nechodí pro nikoho, protože bylinkáři nic neumí. Paní domácí reaguje:

- (81) *Câu khéo lẩn thẩn, óm thì phải uống thuốc **chứ!*** (NCX. s. 144)
/ty//opravdu//hloupý//být nemocný//pak//muset//pít//lék//**částice/**
= Ty jsi ale hloupý, když jsi nemocný, **přece** musíš brát léky.

▪ **Potvrzení skutečnosti**

- MAI se ptá svého malého synka ÁI:

- (82) *Ái có yêu mẹ không?* (NCX. s. 173)
/Ái//ano//mít rád, milovat//matka//ne/?= Máš rád mámu?

Áiobejmemámu kolem krku a odpoví:

- (83) *Có **chứ!*** (NCX. s. 173)
//ano//**částice/** = **Jasně!**

▪ **Schválení, spokojenost**

- Cvrček a Krtonožka se dostávají na žabí území a setkávají s několika Ropuchami. Když jedna Ropucha slyší, že oba jsou turisté, ptá se, zda se po svých cestách po světě někde nesetkali s Nebesy. Cvrček vážně odpoví, že se s Nebesy setkali. Ropucha vyzvídá, zda se za ně nezeptali Nebes, proč už téměř rok na žabí území nepadla ani kapka deště. Cvrček jí říká, že o tom Nebesa už informovali, ale že nyní jsou Nebesa velmi zaneprázdněna. Ropucha zvolá, že už to chápe; všechny pak odskárají a přitom souhlasně kvákají:

- (84) *Có **thế chứ!** Có **thế chứ!*** (DMPLK. s. 68)
/ano//tak//**částice/** /ano//tak//**částice/** = **Tak proto!Tak proto!**

- **Mluvčí něco konstatuje a chce, aby se s jeho názorem posluchač souhlasil**
➤ DŨNG si povídá s příbuznými a kamarády. Všichni mluví o jeho budoucnosti a jeho nastávající nevěstě. Kamarádka povídá:

(85) *Tôi được ngắm mặt cô dâu. Cô ấy đẹp đày chừ!* (ĐB. s. 237)

/já//mít možnost//dívat se//obličej//

nevěsta//ona//krásný//částice//částice//

= Měla jsem možnost se podívat na nevěstu. Je krásná, že?

▪ **Jako forma imperativu:**

konstrukce SLOVESO + ČÁSTICE *CHÚ*

- DŨNG jde k bratrovi na karetní hru. Karty jsou rozdány, ale hráči se mezi sebou hádají a nikdo na hru nemyslí. DŨNG jim říká:

(86) *Thôi, đánh đi chừ.* (ĐB. s. 247)

/stop//hrát//částice//částice/

= Dost, hrajme!

- LỘC přichází k MAI, když už je tma. Zvoní u brány, starý sluha jde otevřít a ptá se, kdo to je. LỘC nechce, aby o něm MAI věděla, takže říká sluhovi, aby nemluvil nahlas:

(87) *Se sê chừ ông.* (NCX. s. 240)

/tichý//částice//pan/

= Mluvte tišeji!

▪ **Varování, upozornění, nespokojenost**

konstrukce SLOVESO + PŘÍSLOVCE + ČÁSTICE *CHÚ*

Tato konstrukce je samozřejmě zároveň konstrukcí imperativu.

- Bá Kién má polední odpočinek. Venku je horko, pobolívá ho hlava a nejmladší manželka nikde, v domě nikdo není. V tom slyší CHÍ PHÈOa u brány nadávat, pak ho vidí vejít dovnitř. Bá Kién se rozčiluje, hodí na zem pár drobných zařve, aby siulevil:

(88) *Chí Phèo đày hờ, lẽ bè vira vira **chứ**, tôi không phải là cái kho.*

(CP. s. 99)

*/ChíPhèo//částice//částice//obtěžovat//smírou//**částice**/ /já*

//ne//být//klasifikátor//sklad

= To jste vy, Chí Phèo? Obtěžujte **jen** s mírou, nejsem sklad.

= To jste vy? **Jen** s mírou, nejsem pokladna/pokladník.

= To jste vy? **pozor**, nejsem pokladník.

Poznámka:

Záměrně jsem si vybrala tento příklad, neboť z hlediska pochopení kontextu se jedná o zajímavou ukázkou.

Bá Kiền vlastně říká tři věty:

- *Chí Phèo đày hờ?* =To jste vy, Chí Phèo? /*To jste zase vy, Chí Phèo?*

HỒ je tázací částice, vysvětluji ji níže v heslu HỒ. Tady není problém při převodu věty do češtiny.

- *lẽ bè vira vira **chứ***

lẽ bè= *lẽ nhè*. Toto dvouslabičné slovo se v různých slovnících nenachází, je uvedeno pouze ve výkladovém slovníku *Từ điển tiếng Việt* od Nguyễn Như Ý a kolektivu (v naší práci je označen ve zkratce NY 1998) Jedná se vlastně o způsob mluvy opilců. V daném kontextu bychom tomu mohli rozumět a vyložit jako např. *obtěžovat, vydírat, dovolovat si* apod. Příslovce **vira vira** znamená *akorát, s mírou, rozumný, zdrženlivý, střídmy* atd., O rozumném, zdrženlivém či střídém chování u opilců, v našem případě u Chí Phèoa, nemůže být řeč, proto jsme si vybrali ekvivalent *s mírou*. Částice **chứ** vyjadřuje upozornění, varování, případně nepříjemnost z pohledu mluvčího. A to neplatí jen pro tento konkrétní případ, nýbrž pro případy jiné.

- *tôi không phải là cái kho* = dosl. *nejsem sklad*, míněno *pokladna/peněženka* nebo *pokladník* apod., neboť Bá Kiền musí dávat peníze pokaždé, kdy Chí Phèo k němupřichází. Rovněž není problém přeložit do češtiny.

Jedná se o konstrukci sloveso + příslovce + částice **chứ**.

Např.

(89) *Nói chậm chậm **chứ!***

= Pomaleji mluv/mluvte. (není ti přece nerozmět, když mluvíš rychle)

Výběr ekvivalentu záleží na konkrétním kontextu, v konečném překladu někdy ani není uveden, jak vyplývá z výše uvedených příkladů (107), (108)

CHÓ = CHÚ

Tato částice je sice z dialektu středního a jižního Vietnamu, ale pro její časté užívání i na severu Vietnamu jsem ji do našeho seznamu zařadila. Je podobná jako částice CHÚ. Je pro hovorový jazyk.

CỒ

HP 2011 to označuje jako částici, NY 1998 jako citoslovce.

Je stejná jako KIA, KIA MÀ, NY 1998 to označuje jako citoslovce.

Naznačuje důvěrný, blízký a přátelský vztah mluvčího k posluchači.

- ❖ Možné kombinace: CỒ MÀ, CỒ A, CỒ ĐÁY, CỒ NHÉ
- ❖ Možné ekvivalenty: *prosím, víte* vše podle kontextu.
- ❖ Příklady ve slovnících

(90) *Anh bảo gì **cồ?*** (HP 2011. s. 289.)

/ty//říkat//co//**částice**/

= Co, *prosím*, říkáš?

Poznámka:

Tato je jedna z částic, jejichž význam se stěží překládá do češtiny. Mluví ženského pohlaví, zvláště mladé dívky a děti, mají ji v oblíbě. Samzřejmě užívají i muži, ale méně, užívají ji také starší lidé. Jedá se o vztah důvěrný, blízký.

❖ Příklady z literatury

▪ K vysvětlení

- Matka říká dceři a jejímu kamarádovi, aby k sousedu šli napřed

(91) *Đừng đợi tôi. Tôi sẽ sang nhưng lát nữa cơ.* (ĐB. s. 199.)

/ne//čekat//já/. /já/element času budoucího//jít//ale//chvíli//ještě//**částice**/

= Nečekejte ne mě. Přijdu, ale za chvíli, **víte**.

▪ Vyjádření zdvořilosti mladší osoby ke starším jiné věkové nebo příbuzenské kategorie

- Dívka se ptala své tety, co má číst nahlas

(92) *Thưa cô, chỗ nào cơ ạ?* (ĐB. s. 248.)

/uctivě//teta/, /místo//který//**částice**//**částice**/

= dosl.Prosím této, které místo?

Poznámka:

Tato věta je velice zdvořilá. Dívka slovuje svou tetu výrazem „thưa“, to se používá jako projev zdvořilosti a respektu ve vztahu mladšího ke staršímu, společensky níže postavený k výše postavenému. Ovšem to jde také směrem opačným, i starší takto oslovuje mladšího, zejména když jsou oba dospělí. V té větě jsou dvě částice, jedna z nich je částice *ạ*, kterou již známe. Zde pro obě částice *COạ* těžko můžeme najít český ekvivalent.

CƠ MÀ

Jako KIA MÀ. NY 1998 považuje za citoslovce

- ❖ Možné české ekvivalent: ***přece, vždyť***

- ❖ Příklady ve slovnících

▪ Vysvětlení, ale s náznakem mírné kritiku.

(93) *Tôi đã nói trước rồi cơ mà.* (HP 2011. s. 291.)

/já//element času min.//mluvit, říkat//napřed//už//**částice**//**částice**/

= už jsem to přece říkal předem! (Copak to nevíte/nepamatujete si apod. Mluvčí je mírně překvapen. Potřebujeme kontext, abychom znali důvod.)

❖ Příklady z literatury

ĐA

Vyjadřuje důraz na tvrzení, kterým chce mluvčí posluchače přesvědčit, upozornit, připomenout mu něco, nebo varovat ho před něčím. Je z jižního dialektu.

❖ Možné české ekvivalent: *že, vid'* ... podle kontextu.

❖ Příklady ve slovnících

(94) *Khoẻ dĩr đả!* (HP 2011. s. 364.)

/silný, zdravý//hodně//*částice*/

=Je moc silný, *že/co?*

(95) *Coi bộ bà khó tánh dĩr đả!*

/vidět//obraz, tvar//ona//nepřístupný//hodně//*částice*/

=To vypadá, že ona je hodně nepříjemná, *že/co?*

❖ Příklady z literatury

Ze čtené literatury není užívána ani jednou.

Poznámka:

Jedná se o částici málo užívanou, navíc je z jižního dialektu.

ĐÂU

Mluvčí zdůrazňuje své popření nějaké skutečnosti, čímž buď přesvědčuje posluchače, nebo vyvrácí jeho názor.

❖ Možné kombinace: ĐÂU MÀ, ĐÂU CỎ

- ❖ Možné české ekvivalent: **vůbec, opravdu, vždyť** apod. záleží na kontextu.
- ❖ Příklady ve slovnících

(96) *Tôi có nói thế **đâu!*** (HP 2011. s. 396.)

/já//**částice**//mluvit//tak//**částice**/

= Já jsem to tak **vůbec** neříkal!

(97) *Nói thật chứ không nói đùa **đâu!*** (NY 1998. s. 606.)

/mluvit//pravda//ale//ne//mluvit//žert//**částice**/

= Říkám pravdu, **vůbec** nežertuji/ **opravdu** nežertuji.

- ❖ Příklad z literatury:

- **Vysvětlení s omluvou**

- MAI a HUY povídají, HUY jí vypravuje nějakou legendu, kterou MAI nezná.

(98) ***Nào** chị có **biết** **đâu.*** (NCX. s. 17.)

/**částice**//já//**částice**//znát, vědět//**částice**/

= **Vždyť** to neznám.

- **Snaha vyvrátit domněnku, popřít nějakou skutečnost**

- MAI je smutná, protože nemá peníze, aby podpořila mladšího bratra HUYa ve studiu. HUY si to všimá a říká jí, ať není smutná. MAI se slzami v očích pokouší o úsměv a říká:

(99) *Chị có **buồn** **đâu.*** (NCX. s. 12.)

/já//**částice**//smutný//**částice**/

= **Vždyť** nejsem smutná.

ĐÂY

- ❖ Možné kombinace
- ❖ Možné české ekvivalent

- ❖ Příklady ve slovnících
- **Vyjadřuje důraz na přítomnost konkrétních osoby/osob a věci/věcí, které byly zmíněny.**

(100) *Tôi vềđây !* (HP 2011. s. 401.)

/já//jít//částice/

= **Tak** jdu.

- **Mluvčí zdůrazňuje svůj zneklidněný, starostlivý stav (který je vyvolán danou věcí) a ptá se sám sebe**

(101) *Biết làm gìđây?* (NY 1998. s. 614.)

/znát, vědět//dělat//co//částice/

= co dělat **ted'?**

Poznámka:

U obou příkladů neznáme kontext, v obou se jedná o upozornění na nějakou skutečnost.

První příklad je velmi běžný jev. Když někdo někam odchází, říká ostatním „tak jdu“. Problém je, že v tomto příkladu je sloveso **về**, které je specifické: říkáme jen když jdeme/vracíme domů. Tak bez kontextu nevíme, zda dotyčný říká při odchodu, nebo při příchodu domů. V českém překladu si tak smůžeme „zlatou cestou“ vybrat jen sloveso **jít**. Jinak bychom mohli říci „tak odcházím“, nebo „Už jsem přišel“. Jak je vidět, máme tolik problémů jen u tak krátké věty.

ĐÁY

ĐÁY vyjadřuje důraz na konkrétnost, určenost a přesnost sdělení, o kterém bylo řečeno. Synonymum: ĐÓ

- ❖ Možné kombinace: ĐÁY Ặ, ĐÁY Ặ, ĐÁY NHÉ, ĐÁY THÔI, ĐÁY NHỈ, ĐÁY CHÚ, ĐÁY CHÚ' GI, ĐÁY HẶN, ĐÁY MẶ
- ❖ Možné české ekvivalent: **víš** vše musí být podle kontextu.

❖ Příklady ve slovnících

- Vyjadřuje důraz na konkrétnost, spolehlivost a přesnost sdělení

(102) *Cẩn thận đấ́y!* (NY 1998. s. 615.)

/opatrný//částice/

= Bud' opatrný /Dávej pozor!

❖ Příklady z literatury

- **Pokus o sblížení: ĐÁY vyjadřuje přátelský, důvěrný vztah**

- ĐIÊP je u šéfa okresné správy. Ten má záměr získat ĐIÊPa pro svou nemanželsky těhotnou dceru, tak mu říká, že se zná s ĐIÊPovou matkou. Představte si bohatého, vlivného úředníka z města, který se takto sníží k chudé vesnické ženě. Navíc, neříká, že on ji zná, ale ONA ho zná.

(103) *Ừ, đẽ cũng biế́t chṹđấ́y.* (TLL. s. 115.)

/jo//matka//také//znát//já//částice//

= Jo, máma mě také zná, **víš**.

Poznámka:

slovníky neuvádí tento význam.

ĐI

ĐI je jedna z částic pro tvoření rozkazovací věty. Slovníky tu částici ozn ěují jako příslovce.

❖ Příklad z literatury

- MAI říká synovi, aby vyndal sešit ke psaní

(104) *Ái lấ́y vớ ra viế́t đi.* (NCX. s. 241.)

/Ai//vzít//sešit//ven//psát//částice/

Vyndež sešit a piš.

ĐƯỢC

- ❖ Možné české ekvivalenty: *mám štěstí, povedlo se*
- ❖ Příklady ve slovnících
- Důraz na štěstí, pozitiva, přízvivé okolnosti

(105) *Gặp được người tốt.* (HP 2011. s. 467.)
/potkat//částice//člověk//dobrý/
= *Mám štěstí*, že potkávám dobré lidi.

HỎI Jako HỎI.

je částice pro přátelský vztah mezi mluvčím a posluchačem. Tázací částice pro přátelské a důvěrné dotázaní. Její užití v komunikaci je širší než to, co je uvedeno ve výkladovém slovníku.

- ❖ Možné kombinace:
- ❖ Možné české ekvivalent:*co?*
- ❖ Příklady ve slovnících

(106) *Có chuyện gì thế hở con?*
/je//děj//co, který//částice//částice//dítě//
= Co se děje, dítě?

- ❖ Příklady z literatury

- **Tato částice vyjadřuje i nespokojenost, zlost, dokonce i vyhrožování**

➤ CHÍ PHÈO a prodavačka alkoholu: CHÍ PHÈO dostal od BÁ KIÈN peníze, aby si koupil lék. Místo toho koupil alkohol. Třetí den do ráva přioopilý Chí Pheo ke stánku s alkoholem a chce další láhev s tím, že ji za ni zaplatí až pak, nejdřív musí zajít za hodnostářem Ba Kienem pro své peníze. Stará prodavačka váhá. Chí Pheo škrtne sirkou a přiloží ji ke slaměné střeše stánku.

Prodavačka zaječí hrůzou a spěšně uhasí oheň. S pláčem mu podá láhev.
ChiPheo nazlobeně zařve:

(107) *Mày tưởng ông quy^hở?* (CP. s.)
/ty//myslet//já//neplatit//částice/
= Myslíš si, že ti nezaplatím, *co*?

Chí Phèo jí tyká, ale není tu rovnocenné tykání. Prodavačce říká „mày = ty“ a sebe „ông = pán“. Částice „*hở*“ v jeho otázce v žádném případě nevyjadřuje důvěrný přátelský vztah, naopak jde o vyhrožování.

NHÉ

Synonymum NGHE, NGHEN, NHÁ, NHÓ

NHÉ je částice pro vyjádření přátelského vztahu, ale také může vyjádřit přání, nebo vyhrovnání

- ❖ Možné české ekvaivalent: *poslyš, vid', že* apod. vše podle kontextu
- ❖ Příklad ve slovníku
- **Mluvčí přátelsky zdůrazňuje řeč, aby upoutal posluchačovou pozornost.**

(108) *Hôm qua vui lắm **nhé!*** (HP 2011. s. 921)
/včera//veselý//moc//částice/
= *Poslyš*, včera bylo moc veselo.

- ❖ Příklad z literatury
- žádost, prosba
- Prodavačka chce prodat koláče, nabízí MAI

(109) *Cô xoi cho em chiếc bánh giòn**nhé*** (NCX. s. 26.)
/slečna//dát si//pro//já//klasif.//rýžový koláč//částice//
= Slečno, prosím, dáte si koláč, *ano*?

ZÁVĚR

Tato disertáční práce zkoumá jednu malou skupinu sysématických slov ve vietnamštině. Jedná se o skupinu částic. Ve vietnamštině jde o skupinu, která podosud je stále málo prozkoumanou.

Předtím, než jsem začala zabývat částicemi, potřebovala jsem vyřešit základní otázky, tj. zda jsou ve vietnamštině slovní druhy a pokud ano, tak jaké. Poté jsem řešila, zda částice jsou slovním druhem a jak se liší od ostatních slovních druhů. Na základě toho jsem si vyjasnila, jaká je charakteristika částic a vymezila kritéria pro jejich klasifikaci.

Problém slovních druh je spojen s otázkou, jaká je typologie vietnamštiny. Přes rozdílné názory se zatím velká část odborníků přiklání k tomu, že vietnamština patří do jazykové rodiny austroasijské, a je jazykem izolačním. Vietnamská jazykověda se od 20. století začala zabývat problémem slovních druhů, což je nový fenomén, který nastal poté, co Vietnam se dostal do styku se Západem, konkrétně s francouzštinou.

Většina odborníků se shodli, že vietnamština slovní druhy má a že systému slovních druhů mají místo i částice. Tento nezákladní slovní druh představuje důležitou skupinu sysématických slov ve vietnamštině. Díky částicím se dá vyjádřit postoj mluvčího k posluchači, nebo ke obsahu sdělené skutečnosti.

Podle syntaktických vlastností se vietnamské částice rozdělují do dvou skupin. První skupina zahrnuje částice, které stojí na konci věty, a to jak oznamovací, tak tázací a rozkazovací věty. Říká se jím koncové, nebo finální částice. Druhá skupina obsahuje částice, které stojí vždy před solovem, frazí nebo celou větou a kladou na ně důraz. Těmto částicím se říká zdůrazňovací částice. Podle sémantických vlastností se částice rozdělují na větší celky, tj. částice emocionální, apelové a hodnocí.

Částice jsou v příručkách od Vietnamců nazývány různě. Ve shodě s výkladovými slovníky nazývám jej *trợ từ* (doslovně *slova pomocná*), přeloženo do češtiny jako částice, nebo partikule. Rozhodla jsem se pro název *trợ từ* (tr), který je shodný s názvem ve dvou výkladových slovnících. Zjistili jsme, že počet slov označených jako *tr* se v obou slovnících liší.

Předmětem zkoumání této disertační práce jsou částice výše zmíněných dvou skupin. Hlavním cílem práce je charakterizovat vietnamské částice na obecné rovině a provést analýzu částic. Materiál k analýze je čerpán z krásné literatury, konkrétně z tvorby pěti významných autorů vietnamské literatury z let 1930–1945.

Zkoumám částice jak po jejich syntaktické, tak po sémantické stránce. Velký důraz je kladen na sémantickou stránku, stejně tak na modalitu jako významnou charakteristiku vietnamských částic. Při analýze užívám poznatky z lingvistické pragmatiky.

Základní seznam částic je tvořen na základě výkladových slovníků (nejnovější z nich byl vydán v roce 2011); na základě analýzy konkrétních příkladů z vybraných děl z krásné literatury jej doplňujeme o další, hlavně o částicové výrazy.

Částice ve vietnamštině mají složitou sémantickou charakteristiku. Identifikovat, správně chápat a využívat částice proto bývá obtížným problémem pro studující cizince, mnohdy i pro rodilé mluvčí (zvláště pro Vietnamce narozené v jiném prostředí než ve Vietnamu), neboť vedle funkčně-sémantické charakteristiky částic je tu ještě otázka sociálního a kulturního kontextu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Agha, A.: *Language and Social Relations*. Cambridge, Cambridge University Press 2007.
- Akmajian A., Demers R. Harnish R.M. *An Introduction to Language and Communication*. 2. Vyd. M.I.T. Press Cambridge 1988.
- Austin, J.L. *Jak udělat něco slovy*. President and fellows of Harvard College, 1962, 1975. Přeložil Jiří Pechar. Praha: Filosofia, 2000.
- Brown, P., Levinson, S. C. *Politeness. Some Universals in Language Usage*. Cambridge: University Press, 1987.
- Cao Xuân Hạo. *Tiếng Việt – mấy vấn đề ngữ âm, ngữ pháp, ngữ nghĩa*. [Vietnamština – několi otázek z fonetiky, gramatiky a sémantiky.] Hà Nội: NXB Giáo dục, 1998.
- Cao Xuân Hạo. *Tiếng Việt, sơ thảo ngữ pháp chức năng*. [Vietnamština, funkční gramatika.] Druhé vydání. TP HCM: NXB Khoa học xã hội, 2004.
- Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská Imaginace 1997.
- Čermák, F. *Základy lingvistické metodologie*. Nástin hlavních principů na základě obecné teorie vědy. Praha: UK, 1993.
- Diệp Quang Ban, Hoàng Văn Thung. *Ngữ pháp tiếng Việt tập một*. [Gramatika vietnamštiny první díl.] Sơn La: NXB GD, 1999.
- Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt tập hai*. [Gramatika vietnamštiny druhý díl.] Hà Nội: NXB GD, 1999.
- Diệp Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny první díl.] Huế: NXB GD, 2005.
- Đình Trọng Lạc, Nguyễn Thái Hoà. *Phong cách học tiếng Việt*. [Stylistika vietnamštiny.] Hải Phòng: NXB GD, 1998.
- Đình Trọng Lạc. *99 phương tiện và biện pháp tu từ tiếng Việt*. [99 stylistických prostředků a způsobů ve vietnamštině.] Hà Nội: NXB GD, 1999.
- Đình Trọng Lạc. *Giáo trình Việt ngữ. Tập III*. [Sktiptum vietnamského jazyka, III díl.] Hà Nội: NXB GD, 1984.

- Đinh Văn Đức. *Ngữ pháp tiếng Việt - Từ loại*. [Gramatika vietnamštiny – slovní druhy.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2001.
- Emeneau M.B. *Studies in Vietnamese (Annamese) Grammar*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951
- Fasold, R. *The Sociolinguistics of Language*. Oxford: Blackwell Publisher, 1990.
- Foley W. *Functional Syntax and Universal Grammar*. Cambridge, 1984.
- Glebovová, I.I. *Фразовые частицы современного вьетнамского языка*. In: Вьетнамский лингвистический сборник. М.: Наука, 1976.
- Greenberg, J. H. *Language, Culture and Communication*. Stanford: California, 1971.
- Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum, 2013.
- Hlavatá, L., Strašáková, M., Ičo, J. *Slovník vietnamské literatury*. Praha: Libri, 2011.
- Hlavatá, L., Slavická, B. *Praktická vietnamština*. Praha: Fortuna, 2003.
- Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt* [Slovník vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB Đà Nẵng, 2011. Čtvrté vydání.
- Hoàng Phê (ed.). *Từ điển tiếng Việt*. [Slovník vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 1988.
- Hoàng Trọng Phiến. *Từ điển giải thích hư từ trong tiếng Việt*. [Slovník synsemantických slov ve vietnamštině.] Hà Nội: NXB Trí thức, 2008.
- Hole, D. *Focus articles and relatives entitles in Vietnamese*. In: Hole, D., Löbel, E. (eds.). *Linguistics of Vietnamese*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013
- Hole, D., Löbel, E. (eds.). *Linguistics of Vietnamese*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013.
- Holmes, J. *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Longman, 2001.
- Horn, G. M. *Lexical-Functional Grammar*. Berlin: Mouton, 1983.
- Hữu Quỳnh. *Ngữ pháp tiếng Việt hiện đại. Từ pháp*. [Gramatika moderní vietnamštiny. Syntax.] Hà Nội: NXB GD, 1980.
- Kolektiv. *Mluvnice češtiny /2/*. Praha: Academia, 1996.
- Leech G. *Principles of Pragmatics*. London & New York: Longman, 1983.
- Leech G. *The Pragmatic Politeness*. New York: Oxford University Press, 2014
- Levinson, S. C. *Pragmatics*. Cambridge: University Press, 1983.

- Luu Văn Lãng (ed.). *Những vấn đề ngữ pháp tiếng Việt hiện đại*. [Problémy gramatiky moderní vietnamštiny.] Hà Nội: NXB KHXH, 2008.
- Lý Toàn Thắng. *Lý thuyết trật tự từ trong cú pháp*. [Teorie slovosledu v syntaxi.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2003.
- Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến. *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt*. [Základy jazykovědy a vietnamština.] Hà Nội: NXB ĐHTH, 1992.
- Nam Cao tác phẩm *Tập I* [Nam Cao – dílo, I. díl.] Hà Nội: NXB VH, 1976.
- Nguyễn Anh Quế. *Hư từ trong tiếng Việt hiện đại*. [Synsémantická slova v moderní vietnamštině.] Hà Nội: NXB KHXH, 1988.
- Nguyễn Cao Đàm. *Ngữ pháp tiếng Việt – Câu đơn hai thành phần*. [Gramatika vietnamštiny – jednoduchá věta dvoučlenná.] Hà Nội: ĐHQG HN, 2008.
- Nguyễn Đình Hoà. *Vietnamese*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1997.
- Nguyễn Đức Dân. *Ngữ dụng học tập một*. [Pragmatika první díl.] Hà Nội: NXB GD, 1998.
- Nguyễn Hữu Quỳnh. *Tiếng Việt hiện đại*. [Moderní vietnamština.] Hà Nội: TTBS TĐBK VN, 1996.
- Nguyễn Kim Thản. *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. [Výzkum gramatiky vietnamštiny.] Hà Nội: NXB GD, 1991.
- Nguyễn Như Ý (ed.). *Đại từ điển tiếng Việt*. [Velký výkladový slovník vietnamštiny.] Hà Nội: NXB VHTT, 1998.
- Nguyễn Phan Cảnh. *Základy vietnamštiny*. Praha: SPN, 1984.
- Nguyễn Tài Cẩn. *Ngữ pháp tiếng Việt: tiếng, từ ghép, đoạn ngữ*. [Gramatika vietnamštiny: slovo, složené slovo, syntagma.] Hà Nội: NXB KHXH, 1977.
- Nguyễn Tài Cẩn. *Từ loại danh từ trong tiếng Việt hiện đại*. [Substantiva v moderní vietnamštině.] Hà Nội: NXB KHXH, 1975.
- Nguyễn Thiện Giáp. *Từ vựng học tiếng Việt*. [Lexikologie vietnamštiny.] Hà Nội: NXB ĐHTH, 1985.
- Palmer, F. R. *Mood and Modality*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Petr, J. a kolektiv. *Mluvnice češtiny 2 - Tvarosloví*. Praha: Academia 1986.

- Phạm Hùng Việt. *Trợ từ trong tiếng Việt hiện đại*. [Částice v moderní vietnamštině.] Hà Nội: NXB KHXH, 2003.
- Phan Khôi. *Việt ngữ nghiên cứu*. [Výzkum vietnamském jazyce.] Hà Nội: NXB VN, 1955.
- Pokorný, J. *Lingvistická antropologie. Jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada, 2010.
- Portner, P. *Modality*. GB: Oxford University Press, 2009.
- Skalička, V. *Souborné dílo, I.díl*. Praha: Karolinum, 2004.
- Skalička, V. *Souborné dílo, II.díl*. Praha: Karolinum, 2004.
- Slavická, B. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Karolinum, 2008.
- Thompson, L. C. *A Vietnamese Reference Grammar*. Univerzity of Hawaii Press, second printing 1991.
- Trần Ngọc Thêm. *Hệ thống liên kết văn bản tiếng Việt*. [Systém uspořádání textů ve vietnamštině.] TP Hồ Chí Minh: NXB GD, 1999.
- Trần Trí Dõi. *Giáo trình lịch sử tiếng Việt*. [Skripta dějiny vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB ĐHQG HN, 2007.
- Trần Trọng Kim. *Việt Nam văn phạm trung học*. [Gramatika vietnamštiny pro střední školy.] Sài Gòn: NXB Tân Việt, 1941.
- Trung tâm KHXH NV Quốc gia. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Hà Nội: NXB Khoa học xã hội, 2002.
- Trường Đại học sư phạm. *Giáo trình về việt ngữ*. [Skriptum vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB GD, 1962.
- Ủy ban Khoa học Xã hội Việt Nam. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Gramatika vietnamštiny.] Hà Nội: NXB KHXH, 1983.
- Vasiljev, I. *Za dědictvím starých Vietů*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999.
- Văn Khôi. *Việt ngữ nghiên cứu*. [Výzkum vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB VN, 1955.
- Văn Tân. *Từ điển tiếng Việt*. [Slovník vietnamského jazyka.] Hà Nội: NXB KHXH, 1977. Druhé vydání.
- Văn xuôi lãng mạn Việt Nam (1930–1945) tập I* [Próza vietnamského romantismu (1930-19.45) I. díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989.

Văn xuôi lãng mạn Việt Nam (1930–1945) tập II [Próza vietnamského romantismu (1930-1945) II. díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989.

Văn xuôi lãng mạn Việt Nam (1930–1945) tập V [Próza vietnamského romantismu (1930-1945) V. díl.] Hà Nội: NXB KHXH, 1989.

Viện Ngôn ngữ học: *Những vấn đề ngôn ngữ học về các ngôn ngữ Phương Đông*. [Lingvistické otázky orientálních jazyků.] Hà Nội: NXB VTTKH, 1986.

Viện ngôn ngữ học: *Những vấn đề ngôn ngữ học về các ngôn ngữ phương Đông*. [Lingvistické otázky orientálních jazyků.] Hà Nội: VTTKH, 1986.

Viện Ngôn Ngữ. *Từ tiếng Việt*. [Slova ve vietnamštině.] Hà Nội, 1998.

Internetové zdroje:

Aubaret, G. *Grammaire de la Langue Annamite suivie d'un Vocabulaire Français-Annamite et Annamite-Français*. Paris: Imprimerie Impériale, 1867. s. 50. Dostupné na www:

<https://archive.org/stream/bub_gb_6xhFAAAAcAAJ#page/n0/mode/2up>

Báo cáo kết quả chính thức Tổng điều tra dân số và nhà ở 1. 4. 2009 [Oficiální zpráva o sčítání lidu a obytných domů 1. 4. 2009].

Dostupné na www:

<<https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=596&ItemID=9782>>

Nguyễn Thị Ngọc Hân: *Sự chuyển nghĩa của từ tình thái trong câu phát ngôn tiếng Việt*. [Změna významu modálních slov ve vietnamských větách.]

Dostupné na www:

<http://www.vns.edu.vn/vns/images/stories/Bai_NCKH/14_NguyenThiNgocHan/4_nguyen%20thi%20ngoc%20han.pdf>

Nguyễn Thị Ngọc Hân. *Tiểu từ tình thái cuối câu và vai trò gắn kết với các kiểu phát ngôn*. [Koncové částice a jejich funkce v typech vět.]

Dostupné na www:

<http://www.vns.edu.vn/vns/images/stories/Bai_NCKH/14_NguyenThiNgocHan/5_nguyen%20thi%20ngoc%20han.pdf>

Hồ Thị Kiều Oanh. *Một số tiểu từ tình thái biểu đạt tính lịch sự trong hành động ngỏ lời bằng tiếng Việt*. Tạp chí Ngôn ngữ và đời sống số 6 (164) 2009.

Dostupné na www:

<<http://www.vjol.info/index.php/NNDS/article/viewFile/10242/9398>>

Trịnh Cẩm Lan: *Biến thể ngữ pháp của một số tiểu từ tình thái cuối câu trong phương ngữ Nam Bộ*. Tạp chí Ngôn ngữ và đời sống, số 3 (173) – 2010

Dostupné na www:

<http://tailieuso.udn.vn/bitstream/TTHL_125/1472/1/NN_0083.pdf>

Nguyễn Quang Châu, Phan Thị Tươi, Cao Hoàng Trụ. *Gắn nhãn từ loại cho tiếng Việt*. [Slovní druhy pro vietnamštinu.] Tạp chí phát triển KH và CN tập 9, số 2 năm 2006.

Dostupné na www:

<<http://www.vnulib.edu.vn:8000/dspace/bitstream/123456789/1801/1/sedev0206-02.pdf>>

Thông cáo báo chí của ASEANstats. [Tisková zpráva ASEANstats.] Dostupné na www:

<<https://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=382&idmid=2&ItemID=15148>>